

18944

MARMARA UNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE YAŞAM SİGORTALARI PORTFÖYÜ

DANIŞMAN:
Yr.Doc.Dr. ŞEVKİ KAYLAV

Yükseköğretim Kurulu
Belgileme Merkezi

HAZIRLAYAN:

FATMA BİLİR

1991.

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DE YAŞAM SİGORTALARI PORTFÖYÜ

	SAYFA
1.BÖLÜM:SİGORTACILIK VE GELİŞMESİ	1-27
1.1. GİRİŞ	
1.2.SİGORTANIN GELİŞMESİNDEKİ BAZI ORTAK NOKTALAR	
1.3.SİGORTA VE MEKANİZMASI	
1.3.1.Sigortanın Mekanizması	
1.3.2.Sigortanın Sınıflandırılması	
1.3.3.Sigorta Kuruluş Türleri	
2.BÖLÜM:TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİME GENEL BAKIŞ	28-38
2.1.TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİM	
2.2.REASÜRANS TEKELİ UYGULAMASI	
2.3.SİGORTA ŞİRKETLERİNİN YERLİ-YABANCI AYRIMI	
3.BÖLÜM:YAŞAM SİGORTALARI	39-53
3.1.YAŞAM SİGORTALARI VE ÖNEMİ	
3.2.YAŞAM SİGORTASI POLİÇE TÜRLERİ	
3.3.FERDİ KAZA VE SAĞLIK SİGORTALARI	
4.BÖLÜM:TÜRKİYE'DE YAŞAM SİGORTASI PORTFÖYÜNÜN İNCELENMESİ	54-64

4.1.GENEL BAKIŞ

4.2.DÖNEMSEL İNCELEME

4.2.1.1963-71 DÖNEMİ

4.2.2.1972-81 DÖNEMİ

4.2.3.1982-89 DÖNEMİ

5.BÖLÜM:DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

65-87

-SUMMARY

88-98

-EKLER

99-137

-KAYNAKLAR

138-142

EKLER:

1. Ferman
2. Sigorta Mekanizması
3. Personal Sayısı ve Banka Dışı Acentelerin İncelenmesi
4. Çeşitli Artışlar
5. Portföy Hareketleri
6. Yıllara Göre Primler
7. Şirket Türlerine Göre Portföyün İncelenmesi
8. Şirketlerin Ayrımı
9. Portföy Azalma Nedenlerinin Toplam Azalmaya Göre Yüzde Dağılımları
10. Portföy Hareketleri Yüzde Dağılımları
11. Enflasyon ve GSMH ya göre Regresyon
12. Ferdi Yaşam Sigortasında Police Adetlerinin İncelenmesi
13. Grup Yaşam Sigortasında Sigortalı Adetlerinin İncelenmesi
14. Toplam Kapital Azalış Nedenlerine Göre İnceleme

15. Sigorta Kapitali Dökümü

16. Artış Nedenlerinin Regresyonu

17. Vade ve Fesih iptale Göre Dağılımlar

18. Sigortanın Sınıflandırılması

1.BÖLÜM:SIGORTACILIK VE GELİŞMESİ

1.1.GİRİŞ

Kamunun gereksinim duyabileceği güvencenin, gerçekten güvenilir nitelikte olması kanısı ve Sayın Bedi Yazıcı'nın ve Yr.Doç.Dr.Şevki Kaylav'ın değerli önerileri, bu çalışmanın başlamasına neden olmuştur. Burada geniş çaplı bir tarihçe dökümü yerine, geçmişin incelenmesi ve geleceğe açılan bugünün belirlemesi yapılmaya çalışılacaktır. İlk iki bölümde genel olarak sigortanın niteliği ve gelişmesi üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölümde sigortanın gelişmesine hızlandırıcı etki yaptığı gerekçesinin bir sonucu olarak yaşam sigortalarının önemi vurgulanacak ve daha sonra Türkiye'de ki yaşam sigortası portföyünün gelişme seyri sigortalı kapital ve adetler bazında incelenecektir.

1.2. SIGORTANIN GELİŞMESİNDEKİ BAZI ORTAK NOKTALAR

İnsan yaşamı ve sahip olunan ev, aile, araba, bireysel konular vb. her an risk ile karşı karşıyadır. Bu riskler çoğunlukla, önceden görülemediği gibi, hasarın ne zaman ve nasıl yayılacağı önceden tahmin edilemez. Yaşamındaki risklerin farkına varan kişi, gereksinmelerine göre değişik alternatifleri göz önüne alarak kendi güvence biçimini yaratır.(1) Sigorta sözleşmesi, sigortacının prim denilen para karşılığında, tanımlı olaylar sonucunda oluşan kayıplara karşı tazminat veya tanımlı olayların olması durumunda belirli bir miktarın sigortalıya ödenmesini gerektirir. Bu süreç, en fazla iyi niyet (utmost good faith) ve yakın neden (proximate cause) kuralları bazında işler. Sigortanın varlığı, tehlikeyi ortadan kaldırmaz, ancak,

sigortalıya etkisini azaltır ve temel bir işlev olarak, kaybın sigortalı kütlesine dengeli dağılımını sağlar. Sigortacıların diğer aktiviteleri; bankalar ve bina yatırım fonları; polis ve gönüllü kayıp önleme merkezleri vb. tarafındanda yapılabilir. (2) Sigorta da, sigortalı, sigortacı tarafından belirlenen primi öder. Sigortacı ise, sigorta edebileceği riskleri saptayarak sigortalıların ödeyebileceği uygun primleri bulur ve oluşan fonları yönetir. Uygun fiyatlandırma sisteminin geliştirilmesi, iyi durumların ödüllendirilmesini ve kötü durumların cezalandırılmasını hedeflediği için, sigortalı bazı kayıp azaltıcı önlemleri alıp almama kararı ile karşı karşıya gelir. Ek olarak, yangın sigortasında yangın söndürücülerin kullanılması, motorlu araç sigortasında hasarsızlık indirimi vb. alınan önlemler, ve değişik şekillerde oluşan birlikler tarafından (3) hasarları en az oranda tutmak amacı ile geliştirilen yöntemler, sigortalı olsun olmasın bütün halkın risk konusunda bilgilendirilmesine katkıda bulunur. Ayrıca, sigortacı, girişimciye kendi uzmanlık alanı ve/veya kontrolü dışındaki felaketlerin (deprem, önemli bir müşteri iflası vb.) sigortasını yapma olanağı tanıyarak firmanın hedeflerine varmasına yardım eder. Bu gibi facialara karşı korunduğunu bilen girişimci cesaretlenebilir. Buna ek olarak, girişimcinin sermayesi sadece sigorta tarafından korunmakla kalmaz, işin daha fazla ilerlemesinin getireceği risk karşılığı tutulan sermaye miktarı da onun tarafından serbest bırakılabilir.

Sigorta kumar değildir. Sigortacı istatistik derlemek için zaman ve emek harcar. Onun için, her işin eğilimini izlenmesi ve fiyatların saptanması çok önemlidir. İstatistik bilgi birikimi, geniş deneyimlerden yararlanarak yeni hasar nedenlerinin belirlenmesinde ve önlemlerin alınmasında etkin rol oynar. Sigortanın bazı sınırlamaları vardır. Sigortacı, sigorta bedelini

kayıp ölçümü bazında belirler.Sigorta bedeli, parasal ve hasardan önceki duruma getirme sözü karşılığıdır. Böylece, sigorta, sigorta konusunu oluşturan olgunun değerini arttırmaz. Ayrıca, yasalar, sigortacıyı, sigortalının bilerek ve/veya kasıtlı yapacağı girişimlerinin sonucundan korur. Buna ek olarak, sigorta yaptıracak kişinin, sigorta konusu üzerinde bir sigorta edilebilir menfaat ilişkisine sahip olması gerekir. Menfaat ilişkisinin değerinden veya miktarından daha büyük ödemeler sigorta konusuna girmez. Tüm bu üstteki koşullar yerine gelse bile, belirli bazı riskler sigortacı tarafından üstlenilmez. Sigortalı nesnenin kendi doğası gereği oluşabilecek kayıplar (Zati Kayıp) ve fiyatlamada yetersiz koşulların olması sigortacının riski karşılamasını önler.(4) Ayrıca,sigorta, ülkedeki otoriteler tarafından konulan halk politikalarına karşı konularda (kaçakçılık vb.) yapılmaz.

İnsan ilk çağlardan beri belirsizliğe karşı değişik korunma türleri geliştirmiştir. Büyük aileler şeklinde yaşayan ilkel toplumlarda, bireyler arasındaki dayanışma herbirinin güvencesini oluşturmuştur. Mal alışverişinin artışı milattan önceki ve sonraki yıllarda, bazı risklere karşı güvenceyi sağlayan değişik uygulamalar yapılmıştır. M.Ö. 4500 lerden sonra Babil, Atina, Roma gibi antik şehirlerde genellikle üyelerinin cenaze ve/veya sağlık giderlerini karşılayan yardımlaşma sandıkları oluşturulmuştur.

"Bugünkü anlamda sigorta poliçesinin ne zaman doğduğu konusunda kesin bir tarih söylemek mümkün değildir. prim esasına dayanan sigorta uygulaması ilk defa 1250 yıllarında Venedik, Piza ve Floransa da görülmüştür. Bilinen ilk poliçenin Genes (Genova) Ticaret Odası tarafından İtalya'da aktedildiği söylenmektedir. 23.10.1347 tarihinde İtalya'nın Genes Limanından Majorca'ya

hareket eden Santa Clara adlı geminin yükü ilk nakliyat sigorta poliçesi ile sigortalanmıştır. Poliçe kelimesinin İtalyancadan gelmesi bu ihtimali doğrulamaktadır."(5)

Güvence olgusu ile ilgili ilk düzenlemelere Hammurabi Kanunlarında rastlanmıştır. Kanunlarda "evi yanan, soyulan, veya yakınları katledilen kimselere devletçe veya dini kuruluşlarca tazminat ödeneceğine dair kaideler" e ve tacirlerin risklerinin karşılanması için Damartha adlı bir sözleşme kullanıldığına da rastlanmıştır. (6) Yazılı bir kanıt olmamasına rağmen, deniz sigortalarının 12.yy la dek uzandığı kabul edilmektedir. İtalyan tarihçi Villiant 12.yy ın son yarısında Belçika dolaylarına taşınan Yahudilerin, bu taşınma sırasında mallarını sigorta ettirdiklerini belirtmiştir. (7) Bugünkü anlamda olmasa bile deniz ödücünün denizcilikte başlaması,ilk sigorta uygulamaları olarak kabul edilmektedir. Ortaçağın denizci şehirlerinde (Yunan, Roma, Kartaca, Fenike) kullanılmaya başlanan yük ve/veya gemi karşılığı borç alınması olarak tanımlanan deniz ödücü, bir tür sigorta olarak düşünülmektedir. İlk anlaşmalara göre, gemi ve yükü, varma limanına ulaşmaz ise, borçlunun borcunun ortadan kalkması şeklinde uygulanmıştır. Deniz ödücünün İtalya'daki uygulaması ise, armatörlere para verilerek geminin yolda batmaması durumunda verilen paranın faizi ile birlikte geri alınması biçiminde gelişmiştir. Bu uygulama, alınan yüksek faiz nedeniyle, kilisenin dikkatini çektiği için, gemi ve yükün seferden önce satılması işlemi yapılarak, yolculuk başarılı olursa, satışın hüküm ifade etmesi gündeme gelmiştir, ancak, yolculuk bitse de bitmese de, alıcının armatörden bir miktar parayı alması satış işleminin bir koşulu şeklinde uygulanmıştır.(8) Deniz sigortaları hakkında ilk mevzuat Barselona Kanunlarında yer almıştır.

Sigortanın bugünkü uygulanma biçimine doğru geçen süreçte, İngiltere'deki Londra piyasası etkili olmuştur. Lloyd's un gelişimi denizcilik sigortalarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Yangın sigortalarının başlaması, 1666 daki büyük Londra yangının sonucu olduğu kayıtlara geçmiştir. Bu yangın, yangına karşı alınan önlemlerin yetersizliğini vurgulamış ve sigorta gereksinmesini ortaya çıkarmıştır. 1680 de ilk yangın ofisi karşılıklı sigorta türünde başlamıştır. Böylece, denizcilik sigortaları ile başlayan süreçte, denizin tehlikeleri dışındaki risklerin sigortalanması da ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Sigortanın gelişmesine bakıldığında, bazı genel ortak noktalara rastlanmıştır. Bunlardan ilki, sigortanın gelişmesinin, gereksinmeye paralel olarak şekillenmesidir. Yaşamın içinden gelen sigorta talebi, genellikle yasalar tarafından yaratılan sorumluluklar dışında artmıştır. (Bunun İngiltere'deki bir istisnası olarak, İşveren Sorumluluk Sigortası ve İşçi Tazminat Kanunu gösterilebilir.) Yangın sigortasının büyük yangınlar sonunda gelişme göstermesi (9), yaşam sigortasında özel şirketlerin piyasaya girmesinin polise tiplerini değiştirmesi(10) gibi örnekler sigortanın kurallarının yaşamın içinden doğuşunun çarpıcı örneklerini oluşturur.

19.yy.1ın endüstriyel ve teknik değişiklikleri sonucu, kurulan demir yolu ağı, kazaların sayısı ve şiddetini arttırmıştır. Daha sonraları keşfedilen mekanik yol araçları kazaların sayısının hızla artması, kaza ve ferdi kaza ve yaralanma sigortalarının gelişmesine yol açmıştır. Daha fazla gemi, makina, fabrika, ambar vb. yapılması bunların korunması için yangın sigortası talebinde artışa neden olmuştur. Bu arada bireylerin tarlalardan koparak şehirlere göç etmesi, şehirdeki işyerlerinde makinalarla birlikte yaşamaya başlaması, endüstriyel

yaşam sigortasını gündeme getirmiştir. Bu arada normal yaşam sigortası talebi de artan nüfus ve bilinc ile paralel olarak bir artış çizgisi izlemiştir. Zaman içinde yaşamın değişik düzeylerinde uzmanlaşmaların artması değişik sorumluluk sigortalarının, hırsızlık ve motorlu araç sigortalarının gelişmesini ve endüstride kullanılan kazanların vb. patlaması, bozulması sonucu oluşan hasarların artışı mühendislik sigortalarının talebini yaratmıştır. Ayrıca, 1.Dünya savaşı havacılık sigortalarını ve savaş riskleri sigortalarının yapılmasına olanak sağlamıştır. Ve nihayet, 20.yy.lın başlarında radyo aktivitenin keşfi, nükleer füzyon ve atom araştırmalarını, 2. Dünya savaşı sırasında militarizmin artması insanlara tehlikenin çok yakında olduğunu göstermiştir. Çok tehlikeli maddelerin, tıp ve endüstrinin geniş kesimi tarafından kullanılmaya başlaması, sonuçta, bu tür risklere karşı sigortaların gelişmesine yol açmıştır ve süreç, yaşamdan gelecek gereksinmelere paralel olarak gelişme gösterecektir.

Sigorta konusundaki devlet müdahaleleri, genellikle sigorta ile ilgili oluşan istenmeyen bir olayın sonucunda veya sigorta pazarında gereksinme duyulduğu zaman ve genellikle sigortalının haklarını korumak için yapılmıştır. Bu önceden bir öngörme ile sektörü yönlendiricilikten öte bir işleve sahipliğide göstermektedir. (11)

Sigortacılığın ilk uygulamalarında fiyatları hesaplamaya yarayan yeterli istatistikler yoktu. Bilimsel gelişmenin artması yeterince çok sayıda veri toplanması gereksinmesini karşılamıştır. Bu amaçla kurulan bazı birlikler deneyimlerin ve yeterince çok veri toplanmasını sağlamıştır. Bu durum varolan en geniş alanda uygun fiyatların hesaplanarak, kaybın minimize edilmesini sağlayan yöntemlerin araştırılmasını getirmiştir.(12)

Sigortacılık gelişim çizgisi içinde, giderek uzmanlık isteyen bir iş olmuştur. Zaman içinde şirketler birleşmişler ve giderek daha fazla rezervlere sahip olmuşlardır. Bu durum gücün ve pazardaki payın artışına neden olmuştur. Ve hatta bugün pek çok şirket uluslararası düzeyde çalışmalar yapmaktadır.

Sigortacılığın gelişmesi daha fazla kişiye daha fazla güvence verilmesini, yani üstlenilen risklerin artışını getirmiştir. Zamanla sigortacılar kabul ettikleri risklerden kendi üzerlerinde tutabileceklerini ayırdıktan sonra kalanını başka sigortacılara devretmeye başlamışlardır. Endüstrileşme ile, sigortacıların portföyü giderek değişmeye başlamıştır. Kapasite artmasa bile, yeni risklerin talebi artmıştır. Enflasyon, şiddet, teknik durumlar, yönetim ve mali sorunlar gibi ekonomik ve sosyal değişikliklerin neden olduğu olaylara karşı sigortacılar kendilerini reasürans ile korumaya başlamışlardır. Ayrıca reasürans, pazarlar arası iletişimi arttırmış ve bu sigortanın yeni şekillerinin yaygınlaşmasını, deneyim aktarımını getirmiştir. Uygulanan reasürans işlemleri, sigorta şirketlerine daha fazla risk üstlenmeyi, hasar düzeylerini dengelemeyi, işin büyümesinin neden olduğu risklere karşı güvenliği, faciaların sigortalı olabilmesini ve riskin her iş tipinde, risk grubunda, coğrafik alanda veya başka bir sınıflamada yayılmasını sağlamıştır.

19.yy.lın başında 14 İngiliz, 5 Amerikan, 3 Alman, 3 Danimarka, 2 Fransız, 1 Avusturya, Hollanda, İsviçre, İspanya, Küba, Arjantin sigorta şirketi varken, 1850 de 306 sigorta şirketi, 14 ülkede, 1910 da 2540 sigorta şirketi 29 ülkede, bugün 10.000 nin üstünde sigorta şirketi 100 ülkede iş yapmaktadır. Ayrıca, 2.600 tanede ülke dışında iş yapan sigorta şirketi acentesi vardır. Yaklaşık olarak, sigorta şirketlerinin

%41'i A.B.D., %39'u Avrupa, %7'si Amerika, %6'sı Asya, %4'ü Avustralya, %3'ü Afrika kıtasındadır.(13)

1.3.SİGORTA VE MEKANİZMASI

Sigorta, sigortacı tarafından sigortalının korunması ve/veya hizmet sunulması için verilen bir sözdür. Korunma finansal bir kaybın iyileştirilmesidir, ve hizmet, korunma sözüyle ilgili yardımların sunulmasıdır. Söz verme, sadece rastlantısal olayların neden olabileceği kayıpların sonuçları üzerinedir, yani, sigortanın kapsamı dışında tutulabilecek olaylar söz konusudur. (14) Sigortacılıkta söz verilen korunma, sadece gerçek kaybın büyüklüğünün yasal yollarla karşılanmasıdır. Kısacası, sigortacı güvence veren kişi ve organizasyon, sigortalı kayıpla karşı karşıya olan kişi veya organizasyondur. (15)

Sigortacı verdiği söze karşılık prim alır.Prim bir üniteye uygulanan prim oranı ile belirlenir. Bunun saptanması, sigortacının üzerine kalan riskin derecesi ve değişik sonuçlardaki düzey değişimlerine bağlıdır. Bu düzey değişimleri; gelecek için rehberlik edecek geçmişteki sonuçların dağılımı (risk faktörlerinin değişim derecesi vb.), sigortacının hesaplarında toplanan ünitelerin sayısı, etkilenen ünite büyüklüğünün değişimi (küçük-büyük risk bileşimi olup olmaması vb.) şeklinde özetlenebilir. (16) Sigortacının verdiği söz ve ayrıntılarının yer aldığı anlaşma police de şekillenir. Sigortacı ile sigortalının yapacaklarını, yapamayacaklarını veya görevlerini tanımlayan anlaşmanın koşulları sigortacıların verdiği sözlerin uygulamasında etkili olur. Bu genellikle primden daha değerli bir sözdür (Stipulation). Policedeki koşullara dayanarak, bazen sigortacı verdiği sözden sorumlu olmayabilir.

"Sigortalı herhangi bir şeyin söyle veya böyle olduğunu veya olacağını taahhüt ettiği takdirde verdiği bu malumat geçmişe ait ise doğru olmalı, geleceğe ait ise buna harfiyen riayet edilmelidir. Binaenaleyh herhangi bir taahhüdün yerine getirilmediğiveya sahte olduğu anlaşılırsa sigortacı mukaveleyi feshetme hakkını kazanır." (17)

1.3.1. SİGORTANIN MEKANİZMASI

Bütün sigorta tiplerinde genel olarak benzer bir mekanizmaya rastlanır. Ek 2 de görülen mekanizmada var olan parçaların ilişkisi teorik olarak geçerlidir, pratikte ise ufak değişikliklere uğrar. Bu bölümde sigorta mekanizmasının parçalarına genel olarak değinilecektir. Aslında her alt başlık ayrı bir çalışma konusunu oluşturacak kadar geniş kapsama sahiptir.

-TEMAS (CONTACT)

Sigorta sözleşmesi yapmak için tarafların kuracakları ilk bağlantı doğrudan veya temsilcileri aracılığı ile olabilir. Doğrudan bağlantıda sigortalı ile sigortacı doğrudan karşılaşır, ve bu başlık altına posta ile temas da girer. Sigortalı sigortacının ofisini arar veya sigortacının görevlendirdiği kişi sigortalıyı ziyaret eder. İlk bağlantı genellikle karşılıklı konuşma şeklinde gelişir, ve ilişkinin devamı posta ile veya diğer bazı bağlantı şekilleri ile gerçekleşebilir.

Sigortacıların pek çoğu aracılar ile çalışır. Genelde sigorta aracıları iki grupta toplanır: sigortalının ve sigortacının temsilcisi.

Sigorta acentesi, sigortacının temsilcisidir ve onun açık ve belirgin olarak verdiği yetkiye göre davranır, yani, kendisi ile sigortacı arasındaki anlaşma uyarınca sınırlı ve atanmış yetkiye sahiptir. Acenteler genellikle komisyon alır.(18) Acenteden beklenen hizmet ve sigortacı ile bağlantı derecesi, sigortanın türüne ve sigortacının iş politikasına göre değişir.(19) Bu durum kimi zaman acentenin denetim ve kontrolü için ayrı bölümler kurmasını gerektirir.

Acentenin yetkisi, hakları ve yükümlülükleri sigortacı ile yaptığı sözleşmede ve yasalarda tanımlanmıştır. Acente sigorta sözleşmesi yapmaya ve sigortacı ile sigortalı arasında anlaşma sağlamaya yetkili olabilir. Genelde sigortanın satışı için sigortalıyı ikna etmek, sigorta planının yapılmasında sigortalıya yardım etmek, police ile taraflar arası bağlantı sürdürdüğü sürece verilebilecek hizmetleri sunmak onun işlevleri arasındadır. Eğer o, uyması gereken bazı direktiflere uymaz ise, kural olarak derhal haber vermelidir. Eğer sigortacı temsilcinin yetkisini kaldırmak isterse bunu temsilciye ve halka bildirmelidir.

Türk yasalarında sigorta aracıları sigorta acenteleri ve prodüktörler olarak tanımlanmıştır. Bunlardan sigorta acenteleri diğerine göre daha yaygındır. Prodüktör tanımı anlam olarak, Türk Ticaret Kanununun (T.T.K.) daki "ticaret işleri tellallığına" uyar. Tellal tanımındaki ticari işler konusu sigorta olursa, Sigorta Murakebe Kanununda prodüktör olarak tanımlanmıştır. Bu kanuna göre prodüktör, herhangi bir sigorta şirketinde doğrudan doğruya memur ve müstahdem olmayan, aracı sıfatıyla değişik sigorta dalları hakkında, sigorta olmak isteyenlere bilgi veren, sigorta sözleşmesinin koşullarını müşterisi ile tartışan, tehlikenin kapsamı ve özelliğine göre sigorta teklifnamesi hazırlama yetkisine sahip olan, teşebbüslerinin sonucunda komisyon alarak

iş temin eden, gerçek ve tüzel kişidir.

Bir görüşe göre; Kanunlarımızda yer yer prodüktör ile aracı acente mefhumunun birbirinden kesin olarak ayırmamıza mani gibi görünen ifadeler varsa da, iki nevi sigorta aracısına dair hükümleri biraz daha yakından tetkik ettiğimiz zaman bunların aynı şey olmadığı ortaya çıkmaktadır. Söyle ki; "(11) T.T.K.(m117/2) göre, acentenin uygulama alanı "sigorta mukavelelerinin akdi hususunda aracılık edenler" şeklinde tanımlanmıştır. Bu maddeden, acente ve prodüktör arasında fazla bir fark olmadığı çıkarılabilir. Ancak, acente ile prodüktör arasındaki fark, acentenin belirli bir zaman diliminde ve bölgede tekel olmasıdır. Aksi sözleşmede belirtilmedikçe, sigorta şirketi o bölgede başka bir acente atayamaz, acentede yine o bölgede başka bir sigorta şirketi ile çalışamaz. Yine Prof. Dr. Rayegan Kender'in adı geçen eserinde belirttiği üzere; (14.11.1963 tarih ve 11555 sayılı Resmi Gazete'de nesredilen Sigorta Prodüktörleri Yönetmeliğinin 13. maddesinin son fıkrası gereği) prodüktör isterse, değişik şirket ve sigorta türleri için ayrı defter tutabileceği için, onun, değişik şirketlerle çalışabileceği sonucuna ulaşılabilir.

Sigorta Brokeri, Avrupa Topluluğu 13 Aralık 1976 (m.2,f.1/a) direktiflerinde şöyle tanımlanmaktadır: İş seçiminde tam serbesti ile hareket ederek, rizikoların sigorta ve reasüransını, sigorta veya reasüransı ve sigorta veya reasürans taahhütlerinin araştırılmasını, sigorta veya reasürans sözleşmelerinin tamamlanmasını temin edici işleri ve gerektiği yerde bu sözleşmelerin, özellikle bir hasar oluşumunda, idare ve uygulamasına yardım etmeyi, bir araya getirmeyi meslek edinen kişilerin faaliyetleridir. Bu tanım İngiliz Sigorta Brokerleri ile ilgili kanundaki tanımın tekrarıdır. Insurance Brokers

Registration Concil (I.B.R.C), 1977 tarihli kanununun 10. maddesi; uyarınca, sigorta brokerleri ile ilgili prensipleri (code of Coduct) şöyledir: işlerini her zaman en iyi şekilde yapmaya gayret etmek; müşterinin isteklerini karşılarken yapılabileceğın en iyisi yapılarak müşterinin çıkarının öncelikle düşünülmesi; kendi adlarına yapılacak reklamasyonlarda abartıya kaçmamak ve yanlış yönlendirmelere neden olmamak.

Sigorta brokeri ilke olarak sigortalıyı temsil eder ve işlevi, sigortalıya tavsiyede bulunmak ve sigortacılarla sigortalıların en avantajlı koşullarda sigorta sözleşmeleri yapmalarını sağlamaktır. Sigorta brokeri bir sözleşmeye sahip değildir, sigortacı da bir hesap açabilir veya komisyonunu sigortacıya devrettiği primden düşebilir. Sigortayı direkt sigortacı veya temsilcisi ile yapabilir. Bir müşteri brokerden yüksek profesyonel beceri ve davranış standardı bekler ve bu standartta broker hata yaparsa müşterinin hasarından sorumlu olur. (21)

-MÜFETTİŞ (INSPECTOR)

Sigortacılıkta müfettişlik işlevi geniş bir alanı kapsar. Burada sadece sigortacının, sigorta konusu ve sigortalı ile ilgili bilgi gereksinmesine kısaca değinilecektir.

Müfettiş, sigorta için bir teklifin kabul edilebilirliğini, fiyatı ve poliçe koşullarını belirler. O, bir uygulamanın aktivitelerini ve alışkanlıkları araştıran bir hekim olabileceği gibi, bir yöredeki binaları sigortacı için inceleyen bir mühendis de olabilir. Müfettiş değişik işlevlere göre, değişik isimler alabileceği gibi, önemi bakımından sigortanın türü ve bireysel durumlara göre değişiklikleri gözlenebilir.

-ADJUSTER

Adjuster, sigortacılardan talep edilen hasarların ödenmesi sırasında hizmet verir. Onun işlevi, hasar olduğu zaman veya hasar talebinin olma olasılığında ortaya çıkar. Sigortanın türlerinde ve bireysel hasarların değişik durumlarına göre yetkisinin karmaşıklığı ve uygulama zorlukları değişir.

Hasar ödemesi işlemi, hasarın tasfiyesi (adjustment) ve bu işlem sırasında sigortacıyı temsil eden kişiye adjuster denilir. Hasar tasfiye işlevi her zaman profesyonel adjusterlar tarafından yapılmaz, bu işlevi yerine getiren, sigortalının avukatı veya brokeri veya her hangi bir uzman olabilir. Sigortacı küçük işlerde acentesine veya adjuster olmayan bir kişiye son ödemeyi kararlaştırma ve yapma yetkisi verebilir.

Profesyonel adjuster, full-time çalışan ve sigortacılar ile sigortalıların değişik ilişkilerini düzenleyerek kayıpların değerlendirilmesini yapan kişidir. Bağımsız adjuster, kendi ofisini kurar ve hizmetini sigortacıya bir ücret karşılığında sunar. Halk (Public) adjuster sigortacıların temsilcisi olmadığı sürece, sigortalılara, sigortacılarla hasar konusunda oluşan ilişkilerde hizmet verir. Average adjuster, nakliye sigortasında hasar tasfiye uzmanı olarak iş yapar.

Adjuster, poliçe ışığında sigortacının hasar ödeme yükümlülüğünü incelerken sigortalıların ve halkın sigortadan beklediği etkileride göz önüne alır ve sigortalı ile sigortacı arasında bir denge kurmaya çalışır.

-SÖZLEŞME

Tarafların sigorta sözleşmesinden doğan hakları ve borçları sigorta sözleşmesinde şekillenir, yani, sigorta mekanizmasının aktiviteleri ve tarafların hakları ve yükümlülükleri poliçede saptanır. Sigorta sözleşmeleri genellikle standardize edilmiştir. Aslında, sigorta sözleşmesinin yazılı olması şeklinde bir yorum yoktur, ancak anlaşmanın delili olması açısından önemi büyüktür, ve kanuni bir akid olarak düzenlenir.

-REASÜRANS

Sigortacılar reasüransı kendi risklerini sigortalamak için kullanır. Reasürans yapma nedenleri daşıiktir. Reasürans direkt sigortacıya, rutin sigortalı topluluğun problemlerinden ve özel durumlardan korumak için kullanılır. Sigortalının sözleşmeden gelen ilişkisi bütünüyle direkt sigortacı ile ilgilidir. (Onun reasüranstan menfaati, riskin yüklenilmesi sırasında sigortacının güçlenmesine katkısı bazındadır.) Reasürans geniş çaplı standardize olmuş sözleşmeler ışığında yapılır. Anlaşma ve hükümet düzenlemeleri gereği bazı küçük değişiklikler görülebilir, ve anlaşma, reasürans veren (sedan) arasındadır. Sigortacılar veya reasürans yapan şirketlerde bu işlevi yüklenebilir.

-DEVLET UYGULAMALARI

Sigorta hakkında devlet düzenlemelerinin genelde amacı, sigortalıyı korumak ve bazen üçüncü kişilerin sigorta sözleşmesinden gelen menfaatlerini korumaktır. Müdahalenin üç tür amacı vardır: (22) yükümlülükleri yerine getirme durumunun

kontrolü (Solvency); uygulamalar; yeterlilik (competence). Yüklümlülükleri yerine getirmeden amaç, sigortacıların sözleşmeden gelen yüklümlülüklerini yaparken mali yeteneklerinin devamını sağlayabilmesi durumudur. Bir yandan sigortalıların sigortacılaraya ödediği miktarları değerlendirebilme yeteneği, diğer yandan da gidişatın devamını sağlayabilme yeteneğidir. Sigortalının korunması öncelikle gelen işlemdir ve sigortacının korunması ikincildir. Uygulamalar başlığı altında sigorta uygulamasında sigortacı ve sigortalıya yardımcı olabilecek durumların birer yaptırım haline getirilmesidir. Yeterlilik, devlet müdahalelerinin en yeni alanıdır. Sigortacılıkla ilgili çalışanların (acente, broker, adjuster, danışman vb.) yeterliliğinin sağlanmasını amaçlar, ve bu, sigorta alınırken, sigorta süresince ve hasar anında sigortalının korunmasını sağlayıcı kuralları içerir.

1.3.2.SIGORTANIN SINIFLANDIRILMASI

Teorik ve pratik sigorta uygulamalarına bakılacak olursa, genelde, sigorta iki sınıfa ayrılır;beşeri yaşam ile ilgili sigortalar ve elemanter sigortalar. (EK:18) Bu iki sınıf arasında kesin tanım ayrılıkları vardır. Beşeri yaşam ile ilgili sigortada ağırlıklı yer alan yaşam sigortası, yaşamın ve ölümün rastlantıları sonucunda olan kayıplara karşı düzenlenir. Elemanter sigortalar ise, oluşabilecek olaylara göre farklılaşma gösterir: yangın, nakliye, kaza, sorumluluk.

Sigorta ticari yönden üç kategoride incelenir: mal, sorumluluk, beşeri yaşam ile ilgili sigortalar (bireysel sigortalar). Bir police bunlardan üçü ile ilgili olabilir. (23)

Sigortalının mal üzerindeki menfaat ilişkisinin her bir

tehlike için ayrı tanımlandığı mal sigortaları, yangın, hırsızlık, nakliye, doğal hasarlar ve bireyin hasarlarını kapsar. Sorumluluk sigortaları, bir bireyin ihmali veya yasaları çiğnemesi sonucu mal hasara uğrar ve/veya bir kişi yaralanır ve sorumluluk da var ise mahkeme tazminata karar verir. Bu tür riske karşı yapılan sigortanın bir işlevidir, bireyi sorumlu olabileceği olaydan korumaktır. Sigortacılar potansiyel sorumluluktan tazminat ödemeyi geniş kapsamlı düşünürler. Sorumluluk karada, havada ve denizde olabilir.

Beşeri yaşam ile ilgili sigorta da sigorta konusu, bireyler üzerinedir. Normal yaşam sigortasının birincil işlevi, yaşam sigortalısının ölümü durumunda onun bakması gerektiği yakınlarına bir dönemsel gelir ve/veya bir miktar para ödemesini gerçekleştirmesidir. Yaşam sigortası karlı, gelir getiren bir yatırım olabilir, yani, bazı işler için gerekli sermayeyi sağlayabilir. Zamansız ölüme karşı korunma, rahat bir emeklilik gibi bireye ve topluma katkı sağlayıcı işlevlere de sahiptir. Bugünkü ve ilerideki aile refahının sürdürülmesinde karşılaşılan bazı zorlukların daha kolay atlatılmasına yardımcı olabilir. Uygun sigorta kuvertürü erken ölümün şokuna ve finansal etkisine olumlu katkı sağlayabilir. Ayrıca, yaşam ve edüstriyel yaşam sigortası, küçük bütçeli birimlerden ayrılan paralarla yatırımlara sürekli bir kaynak yaratır. Ferdi kaza ve sağlık sigortaları ise bireyin hastalanmasına, organ kayıplarına ve/veya kaza sonucu ölümüne karşı kuvertür verir. "Ferdî kaza sigortası, fukaranın hayat sigortasıdır. Şirket için karlıdır, sigortalı için daha ucuzdur." (24) İş ve/veya aileyi koruyucu yaygın kullanım alanına sahip olan beşeri yaşam ile ilgili sigortaların (25) gelişmesi, bunların daha fazla kaynak yaratma ve tasarrufu özendirme işlevleri ile ekonomiye yapabileceği olumlu etki sonucunda bu tür sigortaların "öncelikle"

geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gereklidir.

Yaşam sigortasında "aile" ve "iş" ayrımı genellikle gözönüne alınır. Aslında bütün yaşam sigortaları "iş yaşam sigortasıdır". Ancak aileye daha doğrudan seslenen sigortalara "aile yaşam sigortası", işin veya mesleğin korunmasına daha yakın olanlara "iş yaşam sigortası" denilmektedir. Aile poliçesi, genellikle, sigortalının yaşamı boyunca kazandığı gelirin bir parçasının devamını sağlar, iş yaşam poliçesi ise, sigortalının işinin etkilerini güvenceye alır. Ailesinin güvencede olduğunu bilen girişimci, iş yaşantısında daha açık davranabilir. Diğer yandan iş yaşantısının zorluğu, pratikte ailenin karşılaştığı zorluk anlamına gelir. İş yaşam sigortası, gerçekte aile sigortasında da olan hastalığa, ölüme v.b. karşı ailenin işten üretilen gelirden menfaatini yani, işin devamının korunmasını sağlar.

Sigortanın değişik sınıfları çoğu zaman ayrı ayrı sigortacılar tarafından uygulanır. Elemanter dallarda çalışan tüm sigortacılar, bütün elemanter sigortaları düzenleyerek " çok hatlı sigortacılık" uygulayabilirler. Beşeri yaşam ile ilgili sigortalar, uygulama da, çoğunlukla yaşam sigorta şirketleri tarafından yapılır. Kaza ve havacılık bölümleride kaza ve hastalık işini yapabilir. Poliçeler bazen ayrı bir poliçe şeklinde, bazen de motorlu araç, bireysel sorumluluk vb. kuvertürleri ile birlikte düzenlenebilir. Ayrıca, sosyal ve tıbbi (medical) sigortalarda bu gruba girer. Endüstriyel yaralanmalara karşı sigorta daha çok işverenin sorumluluk sigortası kapsamında ele alınmaktadır.

1.3.3.SİGORTA KURULUŞ TÜRLERİ

Sigorta pazarında değişik tipte sigortacı kuruluş türleri vardır. Genelde iki tip sigortacı yapısı tanımlanabilir; 1)

Kooperatif;en azından üyelerinin menfaatini amaç güder. 2) Mal sahibi olan girişimci (the proprietary enterprise); bir risk taşıma hizmeti verir ve genelde mal sahibinin karını amaçlar. Bunlara ek olarak Lloyd's sigortacıları (26); bir çok mesleki cemiyetleri veya aynı işte çalışan kişilerin karşılıklı yardımlaşma anlamıyla kurdukları cemiyetler ve sandıklar; devletin bazı sigortacılık işlerini üzerine aldığı "fon veya sigortalar" da vardır. Son üç grup bu çalışmanın konusu dışında kabul edildiği için ele alınmayacaktır.

Karşılıklı (mütüel) sigorta şirketleri kooperatif bazında kurulur, poliçe sahipleri tarafından bazı oylama sistemlerine göre yönetilerek kontrol edilir. Diğer tipte ise, pay senedi çıkaran şirketler (Anonim Ortaklık (A.O.)-stock companies) yer alır. Bunların şirket ve sigortalıya karşı sorumluluğu sözleşmede belirtilmiştir. Poliçe sahipleri sözleşmelerindeki koşullar çerçevesinde bir menfaate sahiptir, ve şirketin fazla karıyla ilgilenmezler. İşten türeyen bütün karlar şirketin pay sahiplerine aittir. Bazı anonim ortaklıklar önceden belirlenen bir hesaplama şekline sahip olan bir kar paylaşımı bazda çalışır. Burada prim yüklemesi sigortanın maksimum maliyetindedir, fakat sigortalıya bir karpayı geri ödemesi yapılır. Kar paylaşımı çalışan anonim ortaklıklar yaşam sigortası işinde büyük yer tutar, ancak diğer dallarda çalışan karşılıklı sigorta şirketleri de vardır. (27)

Anonim ortaklıkları ve karşılıklı sigorta şirketlerini ayıran önemli farklılıklar vardır. Öncelikle karşılıklı sigorta şirketi brüt primleri, kuvertür masraflarını ve genellikle bir olası rastlantıya karşı şirketin güvenilirliğini sağlayacak bir miktarı da içerir. Ancak, gereğinden fazla alınan prim, yani fazla yükleme, hemen hemen daima, yönetimin yetkisi içinde,

karpayı (dividant) şeklinde poliçe sahibine geri verilir. Kısacası, güvence gerçek maliyetle sunulur. Anonim ortaklıklar ise, net primleri yükler, fakat, şirket mortaliteden tasarruf elde etmeyi arzular. Bir diğer deyişle anonim ortaklıklar, poliçe sahiplerine sigortanın son (ultimate) maliyetini yüklerken, diğerleri, poliçenin gerçek maliyetini yükler ve fazla yükleme poliçe sahiplerine iade edilir. Bir diğer fark, yönetim şekillerinde göze çarpar. Anonim ortaklıkların kontrolü pay sahiplerindedir ve genelde oy ağırlığına sahip olanlar tarafından yönetilir. Karşılıklı sigorta şirketlerini ise, bunun tersine, poliçe sahipleri kontrol eder. (28)

7397 sayılı Sigorta MURakabe Kanunu (S.M.K.) uyarınca Türkiye'de " sigorta muameleleri yapabilmek için sigorta şirketleri nevinin anonim veya karşılıklı sigorta (mütüel) olması gerekir". Sigorta ve reasürans şirketlerinin ödenmiş sermayesi en az bir milyar Türk Lirası olmalıdır. Karşılıklı sigorta şirketleri is, kooperatif şirket esasına göre kurulur. Bunların en az ortak adedi 800 kişi ve ortaklarının payları bir milyon liradan az olmamaktadır.

Türk Ticaret Kanunu (T.T.K.) (m.269) uyarınca anonim şirketlerin tanımı şöyledir:"Anonim şirket,bir ünvana sahip esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir. Ortakların mesuliyeti, taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur."

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 1. maddesi uyarınca; "Tüzel kişiliğe haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait

ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir". Ayrıca aynı kanununun 38. maddesine göre kooperatiflerin ortakları dışındaki kişilerle iş yapabileceği ve ortak dışı işlerden hasıla elde edebileceği belirtilmiştir. Ek olarak, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununu tadil eden (m.17/16) da ise, kooperatiflerin ortak dışı işlemde bulunması durumunda vergi muafiyetinin uygulanmayacağı açıklanmıştır. Buradan genelde kooperatiflerin, özelde karşılıklı sigorta şirketlerinin "açık" veya "kapalı" iş yapacak şekilde kurulabileceği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, kapalı şekilde kurulanlar "sadece ortaklarıyla iş" yapar, diğerleri ise, üyeleri dışındaki kişilere de hizmet verir.

26.11.1958 tarihinde, Türkiye Halk Bankası Genel Müdürü ile Ticaret Bakanlığı sigorta yetkililerinin ve Bandırma Esnaf ve Kefalet Kooperatifi temsilcilerinin katıldığı bir toplantıda sigorta kooperatifi düşüncesi ortaya atılmış ve "Birlik Sigorta Kooperatifi" kurulmuştur. Birlik Sigorta Kooperatifi, bugün Türk sigorta piyasasındaki tek karşılıklı sigorta şirketi olması açısından önem kazanmaktadır.

"Kooperatiften maksat, üyelere ucuz hizmet sağlamaktır. Hizmet ucuz sağlandığında, ticari yılı zararla kapatmak da olağan sayılmaktadır. Bilindiği gibi, toplanan prim "sabit kotizasyon" şeklindedir ve toplanan kotizasyondan çok hasar ödendiği zaman, aradaki farkın ortaklardan tahsil edilmesi durumu ortaya çıkar; bu da ticari olmaktan epey uzak bir davranış biçimidir. Bu bakımdan Birlik Sigorta "açık mütüel" olarak kurulmuştur."(29)

Birlik Sigorta Kooperatifinin amacı ve çalışma konusu sigortacılık yapmaktır. 7397 sayılı S.M.K. nun" öngördüğü sınırlar içinde her türlü sigortacılık ve mükerrer sigortacılık işlemleri ile iştigal eder" (30) Bu şirketin 1989 yılında elemanter branşlarda 56.717 poliçe (Toplam poliçe adedi:6.235.207), ferdi yaşam sigortasında 3.835 adet poliçe üretmiş (Toplam: 2.248.401), ve grup yaşam sigortasında 3.979 adet sigortalıya (Toplam:169.878) ulaşmıştır.

DİFNOTLAR

- (1) Örneğin; evin yanmasına karşı, mağarada yaşayarak riskten sakınılabılır; veya yangın söndürücü kullanarak yangının etkisi sınırlandırılabilir; sıvı bir yapı kurularak yangın uzaklaştırılabilir; olası kayba katlanılır ve risk kabul edilir; sigorta seçilerek riskin sigortacıya transferi sağlanır.
- (2) C.I.I., "Elements of Insurance", Londra, C.I.I Tuition Service, No 51 3/71, 1972 s;85
- (3) Örneğin; İngiltere'de 1946 da kurulan Joint Fire Research Organization'nin yaptığı araştırmaların masrafları hükümet ve sigorta şirketleri tarafından paylaşılmıştır.(C.I.I., age,s;92-93)
- (4) Örneğin; pazar dalgalanmaları sonucu oluşan ticari zarar parasal terimlerle açıklanabilir, düzenleme yasalara karşı değildir, sigortalananabilir bir menfaat ilişkisini de içerir, fakat, sigortacı gelecekteki toplam tahminlerin yeterliliği üzerine çalıştığı için, konu üzerinde başlangıçta yeterli bilgiye sahip değildir, ve bu, sigortanın yapılmasını olanaksız kılar. Sigortacı ticari riski önleyici bir rol üstlenmez.
- (5) Işın, Kocataşkın, "Dünya'da ve Türkiye'de Sigorta ve Reasürans Tarihçesine Kısa Bir Bakış", İstanbul, Lebib Yalkım Yayınları ve Basım İşleri AŞ., 1990 s; 15
- (6) Işın, Kocataşkın, age, s;12
- (7) Mehmet Yazıcı, "Nakliyat Sigortası Ders Notları",

Istanbul, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,
(Basılmamış notlar) , 1990

(8) Rayegan Kender, . . . " Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku"
Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s,13

(9)Örneğin; 1861 yılında İngiltere'de olan Tooley Caddesi yangınının, bir çok ambar ve iskeleyi sarması faciaların olabileceğini ortaya çıkarmıştır, ve bu olay, fiyatların kontrolünü gündeme getirerek, kişilerin risklerini kontrol etmeleri için, yapısı ve durumu kötü olanı cezalandırma yönteminin geliştirilmesini sağlamıştır. (C.I.I., "Elements of Insurance", Londra, C.I.I. Tuition Service, s;20)

(10) Örneğin;18.yy lın sonundan itibaren istatistik ve matematiğin gelişmesi uygun fiyatlama yöntemlerini getirmiştir. Böylece, fiyatlama daha gerçekçi bazda yapılmaya başlamıştır. Daha sonraları yaşam sigortası alanına özel şirketlerin girmesi, sigortalıların kardan pay aldıkları poliçeleri gündeme getirmiştir. Böylece, kar paylaşımı yerine büyük kapitalli güvenceler seçilmiştir. Ek olarak, iş almada acente ve acente gibi çalışan yetkililere komisyon verilmesinin başlaması ile aracılar teşvik edilmiştir. (C.I.I., age, s;23-24)

(11) Bedi Yazıcı, 29.11.1990 tarihli kişisel görüşme

(12)İngiltere'de kurulan bazı birlikler,üyelerinin menfaat ilişkilerini şekillendirmek için kurulmuşlardır. Örneğin; yangın ofisleri, yangın önleme çalışmalarına önderlik etmişlerdir. 1935'de Elsteer'te kurulan Test istasyonu, binaların yangından korunması, zararların minimize edilmesi gibi konularda yararlı çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. (C.I.I., "Elements of Insurance",1971 s:21)

- (13) Swiss Re., "A reinsurance Manual of the Non-Life Branches", Swiss Re. Comp., 1986 s;37-38
- (14) H.Albert Mowbray, H.Ralph Blanchard, "Insurance", Newyork, McGraw_Hill Book Company, 1964 s;43
- (15) S.R.Diacon, "Economics", Londra, C.I.I. Tuition Service, 1971 s;6/2
- (16) Sigortalanabilir risk kriterleri: a) Olasılık teorisinin işlemleri için homojen etkilerin büyük sayılarda olması gerekir. b) Sigorta olayıyla karşılaşılması bir rastlantı sonucu olmalıdır. c) Tehlike bir zaman ve miktar tanımı yapılabilen bir kayba neden olmalıdır. d) Hesaplanamayan felaket rizikosunu olmamalıdır. (Bu ayrıca felaketlerin sigortalanamayacağı anlamına gelmez.) e) Prim potansiyel kayıp ile neden ilişkisi içinde olmalıdır. (C.I.I., "Elements of Insurance", Londra, C.I.I. Tuition Service, s;1-13
- (17) A. Mowbray, " Riziko ve Sigorta Mukaveleleri " Çeviren, Bedi Yazıcı , İstanbul, Ülku Matbaası, 1942 s;6
- (18) Sigortacı acenteye genellikle sigorta sözleşmesindeki primin bir yüzdesi olarak komisyon öder, fakat bazı ülkelerdeki uygulamalarda sabit bir ücret ve bazende sigortacının karlılığı veya diğer karakteristiklerden kaynaklanan sigortanın niteliği ile ilişkili olan durumlara bağlı ücretlerde verilebilmektedir. (Mowbray, H.A., Blanchard, H.R., age, s;45-46)
- (19) A.B.D. uygulamasında genellikle üç tür acente sistemi tanımlanabilir. Genel acente sistemi, genellikle A.B.D.de uygulanır. Görevi, kendi alanında elinden geldiğince, sigortacıyı daha küçük alanlarda temsil edecek acenteler ağını kurmak ve

işlerlik kazandırmaktır. Brokerden veya direkt müşteriden iş alabilir,kendi alanında hasar ödemelerini yapabilir. Bu sistem yeni ve küçük şirketlerde daha ağırlıkla kullanılır. Branş ofis sistemi, belirli bir alanda genel merkezin uzantısıdır ve sigortacının bir görevlisi tarafından iş kabul edilir.Pek çok olayda hasar ödeme yetkisinde dahil olmak üzere sigortacının bütün işlevlerini yüklenir. Bu daha çok elemanter branşlarda çalışan sigorta şirketleri tarafından kullanılır. Büyük yaşam sigortacıları ,bölgesel "home-office" lerini, önemli iş poliçelerinin .merkezi kontrolü için kurar. Direkt raporlama sisteminde, yerel temsilci ve genel merkez arasında (Genel acente ve branş ofis olmaksızın) yapılan direkt bir sözleşme vardır. Bu sistemi daha çok belirli alanlarda iş yapan küçük organizasyonlar kullanır, çünkü bu, genişlemeye en iyi adapte olan bir sistemdir. (Mowbray, H.A., Blanchard, H.R., age, s;360-364)

(20) Rayegan Kender age, s; 27

(21) İngiltere'deki uygulamada broker ile acente arasındaki farklar şöyle tanımlanabilir: Genel olarak broker sigortalının lehine hareket eder, acenteler ise sigortacının lehine hareket eder; brokerler eğer Sigorta Broker'i tabiri ile çalışmayı isterlerseİngiliz Kanunu gereği ilgili kuruma kayıt olmalıdır. Acenteler için böyle bir zorunluluk yoktur; prensipte Lloyd's da sadece sigorta brokerleri iş yapabilir;sigorta brokerlerinin Marine Insurance Act .1906 uyarınca görev ve sorumlulukları olmasına rağmen, acenteler için böyle bir durum yoktur. Şöyle ki; broker sigortacıya karşı sigorta priminden dolayı sorumludur, brokerin primi tahsil ettiğine dair teyidi sigortacıyı bağlar, brokerin sigortalıya karşı poliçe, prim ve kendi komisyonu (brokerage)nedeniyle rehin hakkı vardır. (Cickerell, H., Shaw,G., "Insurance Broking and Agency", Londra, Witherby Book,

s;153

(22) Mowbray, H.A., Blanchard, H.R. , age, s; 487

(23) Örneğin, özel bir arabanın kapsamlı policesi (comprehensive), sigortalının korunması yönü ile bireyin, kayıp ve hasara karşı yapılması yönü ile malın, üçüncü kişiye sorumluluk yönü ile sorumluluk sigortasına girer. Bunlara bazen bir dördüncü kategori de eklenir: finansal menfaat sigortası.

(24) Yazıcı, Bed,, 21.12.1990 tarihli karşılıklı görüşme

(25) Yaşam sigortasının ailenin veya bir işyerinde çalışanların ve değerli elemanların ölümünde oluşacak kayba karşı korunması veya çalışanların ailelerinin yararına yapılan çalışanların sigortası (grup yaşam sigortası) uygulaması veya mali dönemlerde girişimcinin kredi durumunun daha iyi yapılması veya bono sürümü için bir güvence veya ölüm anında acil ve gerekli para temini veya eğitim ve hayır işi yapan enstitülere yapılan bağışların korunması vb. anlamlarda kullanımları vardır.(Daha geniş bilgi için bakınız; Huebner, S.S., "Life Insurance", D.Appleten-Century Comp., Newyork-London, s;14-97; Ackerman, S.B., "Insurance", The Ronald Press Comp., Newyork, s;17-26)

(26) İngiltere'deki sigortacı tiplerinin bir özet sınıflandırılması: Lloyd's un sigortacıları; karşılıklı sigorta şirketleri; mal sahibi şirketler; Dostluk toplulukları (collecting friendly societies); kendini sigorta.(HAnsell D.S., "Elements of Insurance", The M&E Hand Book Series, 1989 s:85)

(27) Donatanların mütüel sigorta birlikleri 19.yy.lın ilk yıllarına uzanır. Bunların işlevi orijinalde denizin rizikolarına

karşı gemileri sigortalamak olsa da bugün "Protection and Indemnity Association" haline gelmişlerdir. Bunlar nakliyat sigortaları pazarında çalışır, ve normalde tekne poliçesinin güvence vermediği donatanların sorumluluğunu gerektiren durumları karşılıklı sigorta bazında sigortalatır.

(28) Huebner, S.S, age, s:465-476

(29) Gülseven, Yaman, "Bir Sigorta Şirketinin Tarihçesi", Sigorta Dünyası Dergisi, sayı 328, s:12

(30) Birlik Sigorta Kooperatifi, Ana Sözleşmesi, madde:6.

2.BÖLÜM:TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİME GENEL BAKIŞ

2.1.TÜRKİYE'DE Kİ GELİŞİM

Türk sigortacılığı, dünyadaki sigortacılığın gelişmesi ile eş zamanlı gelişmemiştir. İlk zamanlarda, Anadolu'nun bazı yörelerinde karşılıklı sigortaya benzer işleyen sandıkların olduğu ve yine esnaf kuruluşlarının ölüm ve hastalık durumlarında üyelerine yardımda buldukları konusu çeşitli kaynaklarda yer almaktadır. Bunlar toplumun güvence gereksinmesi sonucu yarattığı yapılar şeklindedir. (1)

"Toplumun sosyal özellikleri, dini etkenler iktisadi etkenler, mali etkenler Osmanlı Devletinde modern anlamda sigortacılığın gelişmesini olumsuz yönde etkilemiş, bunlara bağlı olarak sigorta mevzuatı da çok yavaş bir gelişme göstermiştir. Kalabalık nüfuslu aileler halinde ve dayanışma içinde yaşayan fertlerin aile düzeni ve Osmanlı örf, adet ve gelenekleri hayat sigortası fikri ile de pek bağdaşmıyordu. Muhteşem yapıları ortadan kaldıran büyük yangınlara rağmen,Avrupa ülkelerinde gelişen tipte sigortacılık 1872 yılında, yabancılar tarafından ülkeye getirilene kadar tanınmamış ve benimsenmemiştir" (2)

Tanzimatı Hayriye (1255) ile gelen yenilik hareketleri döneminde Osmanlı ileri gelenleri (Osmanlı ulema ve fukarası) yaptıkları oylama sonucunda, sigortayı "ukudu şeriye" dışında bir akid olarak tanımlamışlardır. 1906 da yayınlanan kanunda kara sigortalarına ait hükümler yer almıştır. Burada "sigorta muamelesi emvali menkulenin ve gayri menkulenin hasar ve ziyasını tazmin için ücreti muayene mukabilinde iraei teminat etmekten ibarettir" şeklinde yapılan tanımdan sonra akdin şekilleri, koşulları, türlerihakkında açıklamalar yapılmış ve ek olarak

deniz sigortalarının Ticareti Bahriye Kanununa tabi olduğu vurgulanmıştır. (3)

Meşrutiyetten üç yıl sonra, Şeyhülislamın verdiği fetva (Ek:1) o zaman var olan bakış açısını vurgulamada önemli rol oynar. Yaşam sigortalarının meşruluğu ve dine uygunluğu konusunda toplumda oluşan önyargı ve kuşkuları ortadan kaldırmak isteyen Union Sigorta şirketi, Sultanahmet'te kapıağası Mahallesinde 3 nolu binada oturan Mahmut Celalettin adlı bir kişiyi teşvik ederek, Şeyhülislamdan bir fetva çıkmasını sağlamıştır. Bu fetva, sigorta bedeli, ancak merkezi yabancı ülkede olan bir sigorta şirketiyle yapılırsa helal olduğunu bildirmektedir. Bu noktada denilebilir ki; fetva sigorta bedelinin alınmasını faiz olarak görmemektedir. (4) Eğer bunu faiz olarak görseydi, yabancı şirketten de kabulünü haram sayardı. Bir Türk sigorta şirketiyle yapılacak bir yaşam sigortasının sonucunda alınabilecek sigorta bedelinin ne olacağı konusunda açıklık yoktur, ancak o devirde kurulu bir Türk sigorta şirketi olmadığı gibi, Mahmut Celalettin'in yaptığı başvuruda da yabancı şirkete yaptırılacak yaşam sigortası hakkında bir fetva sorulmuştur. Bir görüşe göre o dönemde bu fetva bir Türk sigorta şirketinin kuruluşunu önlemiştir. (5)

1865 Hoca paşa ve Kumkapı yangını ve yabancı ve onlarla ilişkide olan kişilerin oturdukları Beyoğlu'nda 1870 yılında çıkan yangınlar Türk Sigortacılığının başlamasına neden olmuştur. Bu yangınlarla İstanbul halkı sigorta gereksinmesini duyarak, onun yararlarının farkına varmaya başlamıştır. Talebe uygun olarak 1872 den sonra pek çok yabancı sigorta şirketi pazara girmiştir. (6) Bunlar denetimsiz bir ortamda, şirket merkezleri ile bağlantılı olarak çalışan acenteler şeklinde iş almışlardır. Uzun yıllar policeler İngilizce ve Fransızca

yazılmış ve bir anlaşmazlık durumunda yetkili mahkeme şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesi olarak gösterilmiştir. Ayrıca, sigortacılar istediği anda akdi fesih etme yetkisine sahip olarak çalışmışlardır. 1890 yılından sonra, yerleşik bir sigorta kültürünün olmamasının bir sonucu olarak sigortalı nesnelere kasıtlı yangınlar çıkmaya başlamıştır, ve kısa süre içinde sayılarında büyük artış olmuştur. Bu arada, yabancı şirketlerin denetimsizliğinin bir sonucu olarak gereksinmeden fazla şirket ülkeye girmiş ve meşru olmayan rekabetler görülmeye başlamıştır. Sonuçta, "başta memleket olmak üzere sigorta kumpanyaları ve namuslu tüccar çok zarar gördü" (7) Sigortacılar kaza nedeniyle çıkan normal yangınları bile ödemekten kaçınmaya ve kanıtlanamayan söylentilere dayanarak poliçeleri iptal etmeye başladıkları halde hükümet, gelişen olaylara herhangi bir önlem almamıştır.

1893 yılında Osmanlı Devleti kanunlarına göre ilk kez 220.000 altın lira sermayeli "Osmanlı Umum Sigorta" kurulmuştur. Ortakları olan Osmanlı Bankası ve Tütün Rejisinin İmparatorluk içindeki şubeleri bu şirketin acenteleri olarak çalışmaya başlamıştır. Takip eden yıllarda (1900) 44 sigorta şirketi temsilcisi toplanarak İstanbul'da bir yangın tarifesi hazırlanması ve uygulanması için bir sendika kurmuştur, ve "bunlara uyumu kontrol ve temin amacıyla da bir denetim teşkilatı kurulması kararlaştırılmıştır. Bu arada, Sendika'nın tarifeye uymayı zorlamak, risturnle mücadele etmek ve itfaiye teşkilatının gelişmesini sağlamak amaçlarına paralel maksatlarla Selanik, İzmir ve Manisa da da benzer teşekküller oluşmuş idi."(8) Sendika Fire Office Committee'nin direktifleri doğrultusundaki çalışmalarını herhangi bir denetim olmaksızın sürdürmüştür.

1914'ten sonra yabancı şirketler tescile ve teminat göstermeye tabi tutulmuştur. 1915'te yangın, nakliyat, yaşam sigortalarından gelen kazançlar vergiye tabi oldu, ki bu, devlet için sigortacılıktan gelen ilk vergi kazancı olmuştur. "1916 da, "sendika" kavramı günün yasal düzenine uymadığından, kuruluş, özüne pek değinilmeden ve sadece adı Türkiye'de Çalışan Sigorta Şirketleri Cemiyeti'ne dönüştürülerek, 81 yabancı şirket temsilcisinden oluşan üyeleriyle eski yolunda yürümeye devam etmiştir." (9)

1916 da Türkiye Milli Sigorta Şirketi %25 Türk katılımı ile kurularak 15 yıl içinde payların tümünün Türklere geçmesi karara bağlanmıştır. 1918 de ilişkilerdeki bozukluk üzerine Union de Paris şirket, Türk kanunlarına göre İttihadı Milli Sigorta Şirketinin kurmuş ve bunu daha sonra Vatan Sigorta Şirketi izlemiştir.

Cumhuriyetin ilanına kadar, Türk semayesi ve teknisyenleri ile işletilen bir sigorta şirketi yoktur. O güne kadar kurulan Türk adlı şirketler yabancı kaynaklı olarak kurulmuştur. "Cumhuriyet devrine kadar bir kısım ecnebi sermayelerin yerli sermayeler ile işbirliği yaparak mahalli şirketler kurmağa gayret sarfetmeleri görülmüştür."Vatan" ve "Milli" ünvanları ile Fransız ve Viyanalıların ilk denemeleri muvaffak olamamış fakat İtalyan Riunione şirketinin 1922 de kurduğu "Şark" ve Fransız Union de Paris'in 1918 de kurduğu "İttihadı Milli" sigorta şirketleri ise günümüze kadar faaliyetlerini devam ettirmeğe muvaffak olmuştur."(10) 1925 teki İŞ Bankasının ve Union grubu ortaklığı ile Anadolu sigorta şirketi kurularak işletilmesi Union grubuna ait olarak çalışmaya başlamıştır. Bu arada, 1935 e dek kurulan bazı sigorta şirketleri (Vatan, Türkiye Milli, Milli sigorta şirketleri) Sümerbank tarafından satın alınmıştır. Bunlara ek

olarak, ilk Türk sermaye ve tekniği ile Güven ve ilk Türk özel sermayesi ile Doğan sigorta şirketi kurulmuş olduğu kayıtlara geçmiştir.(11)

"İttihat ve Terakkicilerle başlayıp kapitilasyonların kaldırılmasıyla da biraz daha kuvvet kazanan, memleket ekonomisinde bu ülkenin evlatlarının da rol ve pay alması gerektiği düşüncesi, elle tutulur ve kalıcı meyvelerini verme olasılığına Ankara'da milli hükümetin kurulmasından sonra ve onu izleyen Cumhuriyet devrinde başlamıştır." (12)

Cumhuriyetin ilk yıllarında sadece bir "milli" sigorta şirketi varken 1943 yılı başında Türkiye'de iş yapan şirketlerin sekizi yerli şirketler şeklindedir. Fakat bu rakamın içine sermaye iştirakleri dolayısıyla yabancı sayılabilecek (İstanbul Umum, İttihadı Milli, Şark sigorta şirketleri) ve Milli Reasürans (ki sadece reasürans tekeli işleticisidir) da dahildir. Yani, buradan 1943 yılında tamamen yerli sermaye ile kurulan direkt sigorta Şirketlerinin dört adet olduğu görünür. Ve yine 1942 yılında 15 milyon liralık toplam primlerin yaklaşık % 60 ı bu kısa sürede kurulan milli sigorta şirketleri tarafından üretilmiştir. Ayrıca, 1940-45 devresinde sigorta şirketlerinin yönetimine ilk defa Türkler geçmeye başlamıştır. Hatta " Güven ve Milli Reasürans müdürlüklerinde bulunmuş rahmetli Rabbani Fehmi Tunaman'ın istidatlı gençlere yetişme imkanı vermek konusunda göstermiş olduğu ilgi sayesinde günümüzde evvelce ecnebi sermayeli diye ayrıcalık gösterilen yerli şirketlerin idaresi dahi, tamamen Türk elemanların eline geçmiştir."(13)

25.6.1927 tarihinde 1149 sayılı Sigorta Şirketleri Teftiş ve Murakebesi Hakkında Kanun'un 5.maddesi "Sigortacıların aralarında cemiyet teşkil etmelerine ve tarifeler tanzimine ait

hususatı Ticaret Vekaleti talimatname ile tayin eder " hükmü üzerine Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi (S.D.M.) kurulmuş ve 11.6.1952 tarihine dek Türk sigortacılığının "yegane meslek kuruluşu" olmuştur. S.D.M.deki yerli ve yabancı kökenli şirketlerin anlaşmazlıkları üzerine 1952 yılında Genel, Güven, Halk, Ankara ve İnan sigorta şirketleri istifa etmişlerdir. İstifadan sonra üç hafta içinde Türkiye Sigorta Şirketleri Birliği adıyla "Tüzel kişiliğe haiz bir meslek birliği" kurulmuştur. Bir süre sonra S.D.M. adını değiştirmiş ve Türkiye Sigortacılar Cemiyeti olmuştur. 7397 sayılı kanunun çıkması ile tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin bir birliğe üye olmaları gündeme gelmiştir, ve Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği kurulmuştur. Pek çok ülkede değişik sigorta birliklerinin kurulabileceği ve şirketlerin istediklerine girebileceği serbest iken ülkemizde bu durum sınırlandırılmıştır. Ayrıca birlikteki oy kullanma hakkı şirketlere eşit dağıtılmış olup pazardaki potansiyel gibi değişik bazlarda verilen oy hakkı benimsenmemiştir.

Türkiye'de çalışan şirketler, 1950 lere kadar yangın, nakliyat, kaza ve yaşam dallarında iş kabul etmişlerdir. 1957 de doluya karşı sigorta, 1959 da hayvan ölümü sigortası, 1963 te mühendislik sigortası uygulanmaya başlamıştır. Halen yeni polise türleri gereksinmeye göre piyasaya çıktığı gözlenmektedir.

2.2.REASÜRANS TEKELİ UYGULAMASI

Reasürans tekeli, sigorta şirketlerinin reasürans ile devrettikleri miktarın bir kısmının, belirli bir reasürans kuruluşuna yapılmasının zorunlu olmasıdır. Tekeli koyan kamu kuruluşları tekelin hangi koşullarda, nelere, ne oranda ve nasıl devredileceğini belirler.

T.B.M.M. de 1927 yılında reasürans tekeli kabul edilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sigorta pazarında Türk sermayesinin egemen olduğu bir sigorta şirketi yoktu. O günkü koşullarda reasürans tekeli; milli sigorta sistemini kurmaya yardım, yurt dışına yapılan devirleri en az orana indirerek devir tasarrufu sağlama, sigorta tarifelerini denetim ve hasar ödeme koşullarının düzenlenmesi, hazineye gelir kaynağı sağlamak amacı ile konulmuştur.

Tekel işletme imtiyazı 1929 yılında bir sözleşme ile Türkiye İş Bankasına verilmiş ve o da işletmecilik amacıyla kurduğu Milli Reasürans A.Ş. ne ayrıcalık hakkını devretmiştir. Tekel, kanunda 25 yıl ile sınırlandırıldığı halde, 1929 yılından sonra değişik tarihlerde Bakanlar Kurulunun kararları ile tekeli süresi uzatılmıştır.

Gerçi mükerrer sigorta inhisarının sistemin kuruluşunda büyük rolü olduğu şeklindeki görüşe göre; inhisar düzeni içinde yerli sigorta şirketleri kurulmuş ve memleket prim portföyünün tamamına yakın kısmını ellerine geçirmişler; memlekette kuvvetli bir reasürans örgütü ortaya çıkmış ve hatta bu büyük örgüt yanında serbest rekabet şartıyla yaşayabilen ikinci bir reasürans şirketi kurulmuş; inhisar şartları altında sistem içinde reasürans tekniği ve uygulaması gelişmiş; dış reasürörlerle alışveriş usulleri ve bu alışverişlerde azami menfaati sağlama imkanları öğrenilmiş; tarife ve hasar kontrolü ile ilgili olarak sigortalıların menfaatlerinin belli ölçülerde korunması şartları sağlanabilmektedir.(14)

Prof Dr. Fazıl Külçür'ün 16.2.1954 tarihli İstanbul Ekspres gazetesindeki değerlendirmesinin özeti şu şekilde sıralanabilir:

1) Türkiye'deki bütün sigortalı değerlerin, ilk devrede %50 gibi büyük bir oranı üzerinden devir işi, yüksek tarifeleri ortaya çıkarmış ve aynı zamanda milli şirketlerin faaliyetleri üzerinde frenleyici etkisi olmuştur. 2) Aynı yüksek oranın tekel durumu iç piyasalarımızda yapılan sigortaların tekrar sigortasını (reasürans) olanaksız kılmış ve bu bakımdan önemli döviz kayıpları olmuştur. Ve aynı zamanda maliyece de önemli vergi matrahını ortadan kaldırmıştır. (İhracat sigortası uygulaması ülkemizde yaygın değildir)

Bir görüşe göre;

"Milli sermayeli ve tamamiyle özerk milli sigorta şirketleri 1954 başlarında reasürans tekeli konusunda geniş çaplı yeni bir girişimde bulundu... Bu girişim özellikle basında çok olumlu yankılar yaptı... Tekelin oluşturulmasında öne sürülmüş olan gerekçeler, o tarihte geçerli olsalar bile artık tamamen ortadan kalmış bulunuyordu. Ayrıca tekel imtiyazının uzatılmasına da yasal olanak yoktu." (15)

2.3. ŞİRKETLERİN YERLİ-YABANCI AYRIMI

Cumhuriyete dek Türk sermaye ve tekniğinin yönettiği sigorta şirketi kurulmamıştır.

Cumhuriyet sonrası dönemde, sigorta şirketleri öncelikle "yerli-yabancı" sigorta şirketleri diye ikiye ayrılabilir. (1927 yılında reasürans tekeli kanununun birinci maddesi, " Türkiye Cumhuriyeti dahilinde sigorta muamelesi ile istigal eyleyen bilumum Milli ve Ecnebi Sigorta Şirketlerinde" diye başlamaktadır.)

1950'li yılların başlarında "yabancı şirketlerin hemen tamamı (sanırım şube şeklinde çalışan bir tek şirket vardı) umumi mümessillik suretinde çalışıyor ve ülke de genel acenteleri eliyle iş yapıyorlardı. Bu genel mümessil veya acentelerin de hemen tamamı yabancı uyruklu veya gayri müslim kişilerden ibaret idi." (16)

Yerli sigorta şirketlerinden "sermayesinin çoğunluğu ve idaresi Türklerin elinde" olanlar "milli" sigorta şirketi denilmektedir. Bunun yanı sıra ticari unvanları Türkçe ve Türk Kanunlarına göre kurulmuş olmalarına rağmen sermaye paylarının çoğunluğu yabancı ülkelerdeki ana şirketlere ait olan şirketler de piyasada yerlerini almışlardır. (17)

"Milli" sigorta şirketleri ise sermayelerine göre yine ikiye ayrılır: özel veya resmi sektöre" ait olanlar. Resmi sektöre ait olanların idaresi resmi makama aittir. (18)

Sigorta Mürakabe Kurulu Raporlarında, şirketler "Türk-Yabancı" sigorta şirketleri diye ikiye ayrılmaktadır. 1989'a dek bu ayırım isimlerine göre yapılırken daha sonra sermaye bileşimlerine göre yapılmaya başlamıştır.

DİPNOTLAR

(1) Evkafı hümayunun denetiminde "fıkıh hükümlerine" göre yönetilen vakıflar ve mesleki organizasyonlar olan loncalar güvence amaçlı olarak kurulmuşlardır.

(2) Işın Kocataşkın, age, s,15

(3) Akil Gün, Sigorta Rehberi, İstanbul, s;I-II-III

(4) Bedi Yazıcı, 22.3.1991 tarihli karşılıklı konuşma

(5) "Kara taassubun ve yabancı şirketlerinde kurnazca gayretleri sonucu Türk Sigorta Şirketleri kurulamamıştır." (Ulutekin, Hanefi, "Türkiye'de Sigortacılığın Gelişimi ve Geliştirme İmkanları", İstanbul, İ.T.O. Yayınları, 1986 s;17)

(6) 1872 de 3 İngiliz şirketi İstanbulda temsilciliklerini açmıştır. 1878 de ilk Fransız şirketi olarak gelen La Fonciere'yi takiben İtalyan, Avusturyalı, Bulgar, Romen, Alman, İsviçre, Rus olmak üzere 15 şirket ve 1891 de Union de Paris temsilciliklerini açmıştır.

(7) Sigorta Rehberi, s;VI

(8) Bedi Yazıcı, "Sigortacılığımızın Öyküsü", İstanbul, Sigorta Dünyası Dergisi, 1990 s;18

(9) Bedi Yazıcı, age, s;19

(10) Ali Neyzi, "Sigorta Sorunu", İstanbul, s;30

- (11) Rabbani Tunaman, "Türk Sigortacılığı", İstanbul, Sümerbank'a 1939 yılında verilen rapor, s;1-3
- (12) Bedi Yazıcı, age, s;19
- (13) Ali Neyzi, age, s; 32
- (14) Güngör Uras, "Mükerrer Sigorta İnhisarı Sorunu", D.P.T.Yayını, NO.795- İ.P.D.276, s;4
- (15) Bedi Yazıcı, "Genel'e Baskın", Sigorta Dünyası Dergisi, Sayı 371, 1990 s;37
- (16) Bedi Yazıcı, "Türkiye Sigorta ve REasürans Şirketleri Birliği", Sigorta Dünyası Dergisi, Mayıs 1990, s;8
- (17) "idare ise, kanunun emrettiği organlara rağmen daima dıştaki ana şirketlerin idaresi hakim şirketler var. Son söz daima dışardan geliyor... BU açıdan umumi mümessillikler kanalıyla çalışanlara kıyasla bir çok önemli konuda onlardan da 'dış' nitelikli" (Yazıcı, Bedi, age, s;8)
- (18) Bununla beraber "bazı özel sektör şirketlerinin idaresini ellerinde bulunduranların (yani yönetim kurulları ile genel müdürlerin) işe alınma veya çıkarılmaları siyasi iktidarın iki dudağı arasında. Başka bir deyişle bunları "özerk özel teşebbüsten saymak oldukça zor"(Yazıcı, Bedi, age, s;8)

3.BÖLÜM:YAŞAM SİGORTALARI

3.1.YAŞAM SİGORTALARI ve ÖNEMİ

Beşeri yaşam sigortaları, ölüm, maluliyet, hastalık vb. yaşantı ile ilgili risklere karşı, kişinin kendisini ve/veya ona bağımlı kişilerin korunmasına yönelik düzenlenir. Bu tür içinde normal yaşam, maluliyet, grup yaşam, endüstriyel yaşam, birden fazla kişiyi içeren koşullu yaşam sigortaları, aile geliri, ev satın alma, eğitim masraflarının karşılanması, grup emekli aylığı uygulaması gibi amaçlara sahip sigortalar girer. BU bölümde bunlardan sadece yaşam sigortası, maluliyet ve sağlık sigortalarının üzerinde durulacaktır.

Yaşam sigortası, sigortalıya veya onun menfaattarına (beneficiary), bir prim karşılığında, sigortalının veya sigortalıların yaşamı ile ilgili tanımlı olayların gelişmesi durumunda, bir belirli miktar ve zaman sürecinde ödeme yapma kuvertürü şeklinde düzenlenir. Yaşam sigortasının en önemli konusu, bir kişinin veya gruptaki kişilerin zamansız ölümünün neden olacağı kayıpların karşılanmasıdır.

Yaşam sigortasını diğerlerinden ayıran temel farklılıklar vardır. Sigortalı olay, örneğin; ölümün mutlaka gerçekleşecek olması söz konusudur, burada önemli olan, ölümün ne zaman olacağı sorusunun yanıtıdır. Diğer sigortalardan ayırıcı başka bir karakteristik, daha fazla kaynak toplanmasını etkilemesidir. Yaşam sigortası, özellikle uzun yaşamın ani ölüm tarafından kısaltılması olasılığına karşı bir koruyucu çit oluşturan "tek ve kesin" yöntemdir. Bir tasarruf policesi, başlangıçta küçük miktar taahhüdü yaparken, yaşam sigortası policesi, başlangıçta bütün sigorta bedelini (full face value) garantiler ve police sahibinin

erken ölümünde, yani diğer kanallardan tasarruf sağlanması için yeterli zamanın olmadığı durumlarda etkinliği ortaya çıkar. Ayrıca yaşam sigortası, bir kaç poliçe türü dışında, bir güvenli ve birikimli yatırım içerir ve poliçenin ileri yıllarında büyük paylara ulaşan görünüm verir. Hemen hemen bütün yaşam poliçesi türlerinde terk değeri denilen (surrender value) bir birikime yer verilir. Bu, poliçe sahibinin sigortayı kesmek istemesi durumunda geri çekilebilecek birikimli değeri gösterir. Yaşam sigortası sadece erken ölüme karşı sigortalıyı ve istenmeyen etkilere karşı bir fonda toplanan tasarrufları korumaz, insanların pek çoğu için "tasarruf teşviki ve gücünü" oluşturabilir.

Yaşam sigortasına bir anlamda zorunlu tasarruf denilebilir ve küçük tasarrufların uzun dönemde önemli toplamlara ulaşmasını sağlayabilir. Yeterli ve uygun yaşam sigortasına sahip bir sigortalı kendini daha rahat hisseder ve sonuçta daha iyi çalışır.

Yaşam sigortası, halkın dolaylı olarak üzüntülerinin eliminasyonuna ve verimliliğinin artmasına yardım eder. Onun doğrudan ekonomik işlevi ise, "belirsizliği belirliliğe" dönüştürmesidir. Böylece, olası en düşük maliyetle sigortalı zamansız ölüme karşı rizikosunun sonuçlarını sigortacıya aktarır. Yaşam sigortasından gerçek kazanç, belirsiz kayıpların yerine belirli durumların konmasını olanaklı kılmasıdır, ve bu bir grupta bulunan ayrı risklerin bir bileşiminin sağlanması ile gerçekleşir. Bir grupta bulunan ayrı risklerin sayısının artışı, kayıp miktarında daha az belirsizliği getirir. Kaybın daha az belirsizliği ise, şirketin sigortalıdan yıllık topladığı primlerde bir azalma yapabilir. Kişinin düzenli bir tasarruf planı uyarınca belirsizliğin yerine belirlilik getirmeye çalışması sırasında, yeterli tasarruf miktarına ulaşması için

zamana gereksinmesi vardır, ve ölüm riski tasarrufların yeterince artmasından önce gerçekleşebilir. Uygun yaşam sigortası poliçesi ile bu olumsuz duruma karşılık verilebilir. Şirketler, bütün gruplar için korunmanın ortalama maliyetini tam olarak hesapladığından (1) bir prim ödemesinden sonra belirli bir miktarı garantiler, ve böylece onlar, en düşük maliyetle halka bir belirlilik ögesini sunmaya çalışır. Ek olarak şöyle söylenebilir ki, bir saptanan yılda, bir tek yaşam için X TL lık bir yaşam sigortası yapmak, bir anlamda kumar yapısındadır, çünkü kişi ölecek veya yaşayacaktır. Eğer sigortalıların sayısı büyük sayılara ulaşırsa, ölüm oranında beliren yıldan yıla değişim yaklaşık olarak, sadece % 1 olacaktır. (2) Sonuç olarak, şirketlerin ölüm hasarlarının yaklaşık miktarını belirleyebileceği ve yaşam sigortasının spekülatif olmayan bir şekilde belirsizliği belirliliğe dönüştüren kesin yöntemleri önerdiği söylenebilir.

Kesin bir delili olmasa da, yaşam sigortasının varlığı, İngiltere'de tasarruf miktarını arttırıcı etki yaptığı söylenebilir. Yaşam sigortası tasarruflarının artışı, diğer tasarrufların azalmasını getirmesede çoğunlukla tüketim harcamalarını azaltması söz konusu olabilmektedir. İngiltere'de yaşam sigortası satın alıp almamayı etkileyen faktörler şunlardır: zamansız ölüme karşı korunma; sigortalıya uzun dönemli tasarruf sağlama; makro ekonomiye etkileri (yeni iş alanları açarak işsizliğe, tüketimi azaltabilmesinin bir yan sonucu da olsa enflasyonu azaltıcı olabilen etkisi, kamu kesiminin borçlanmasına ve endüstriyel işlere finans sağlayabilme etkisi vb.) (3)

Yaşam sigortası ile bağlantılı diğer işler şu başlıklar altında toplanabilir: (4)

a) Bir evin satın alınmasını kolaylaştırıcı işlemler; Ev alımı ile ilgili borcun direkt kişi tarafından taşınması sonucunda oluşan ve istenmeyen ödenmemiş ipoteklerin hacmi büyük boyutlara ulaşabilir. Yaşam sigortası bazı durumlarda bir evin satın alınmasını kolaylaştırıcı avantajları getirebilir. Bu olayda bir ev yapan veya inşa eden kişi, ipotekle borç alır ve belirli tarihte ödeneyi garanti eder. Bazı ödemeler için yeterli fonun toplanmasından önce oluşabilecek bir ölüm durumuna karşı, uygun bir yaşam sigorta poliçesi satın alarak kişi kendini güvenceye alır. (5) Benzer durumlar çiftçiler, küçük esnaf gibi gruplara yönelikte uygulanabilir.

b) Kişi isterse, bir olayın olması durumunda kendi mülküne ödemede bulunacak şekilde sigorta yaptırmayı isteyebilir. Bu bir anlamda yönetici (vasi, kayyum-executor, administrator, assigns) atama şeklindedir. Bu türün uygulamasında kullanılan yöntemler, sigortacının mülkü, sigortalının koşullarına göre yönetmesi ve menfaatlara gerekli ödemeyi yapmasını gerektirir.

c) Bir yaşam vasiyetnamesi tayini; kişi vasiyetname hazırlarken sadece materyal mamelekleri ile ilgili tasarruflarda bulunabilir. Potansiyel değer konusunda ne o, ne de avukatı bir görüşe genellikle sahip olmayabilir. Yaşam poliçeleri daha çok, en son arzu ve vasiyetin yerine alır, ve sigorta poliçesi ile materyal mamelek olarak bırakılabilecek değerlerden daha fazlası bağımlı kişilere bırakılabilir. (6)

" Beşeri hayat kıymetinin de irad temini iktidarıyla ölçülebileceği zannolunabilir. Bu şekilde hayatına paha biçilmesi bahis olan şahsın, hayatının sonuna kadar temin edeceği geliri bilmek icap eder. Bu hususun hasar tazminatına esas teşkil edecek derecede kat'iyetle kestirilemeyeceği aşıkardır. İnsan tam

kendisini servete gark edecek bir ihtara veya keşfin arifesinde ölebilir" (7)

d) Sigortalının mameleklerinin ödeme giderleri; Yönetim problemlerinden dolayı mameleklerin pek çoğu hasar görür. BU tür rastlantıya karşı korunmak için yaşam sigortası büyük avantaj sağlar. İpotekle borç alanın ölümü anında, ipoteğin geri çevrilmesini yaşam sigortası sağlayabilir., fakat, benzer prensiple, diğer yükümlülüklerin veya ödemelerin varislere bırakılmasının zorluklarına karşı yaşam sigortası işlemleri, menkul değerler veya diğer malların borçlarının ödenmesinde mamelek ile ilgili ödemeyi (ölüm veya kaza anında ödenmeyen bütün faturaları- yönetim masrafları, miras, gelir ve diğer vergiler, en son hastalık ödemeleri, cenaze masrafları vb.) derhal yapar. Tüm bunların yanı sıra, yaşam sigortası mamelekin tükenmesine karşı bir koruyucu hizmet de verir. Sigortalı ve menfaattarı için poliçede tanımlanan kritik dönemler içinde menkul değerler veya diğer iş menfaatlerinin istenmeyen satışları önlenebilir, yani aile gelirinin azalmasının önüne geçilebilir.

e) Sigortalıya kredi verenlerin, sigortalıyı uğratacağı hasarların sigorta poliçesi ile korunması bir yaşam sigortası poliçesi ile olanaklı kılınabilir.

f) Rantlar (annuity) şeklinde gelir temini; Rant sözleşmeleri ile bir sigorta şirketi, poliçede belirtilen kişilere yaşamları boyunca her bir taahhüt edilen belirli geliri vermeye söz verir, bu durumda ölüm ile sona erecek belirli ödemeler veya geri ödemeler (refund annuities) veya rant alanın ölümünden belirli dönem sonra başlayan ödemeler şeklinde olabilir. Şirketler bu geri ödemeyi planlayabilir, çünkü 60 yaşında ölüm oranı çok yüksektir, rant alanın ölmesi ile rant

ödemesi kesilecektir. Bu olayda, yaşam sigortası, şirkete yatırılan paranın kalanını diğer rant alanlara verilmesinde de aracı olur.

Yaşam sigortasının gelişmesi, toplumda sorumluluk bilincinin artmasını getirir. Yaşam sigortasının yaygınlaşması ile, kişinin ailesine karşı sorumluluğunun, kendi yaşadığı yıllarla bitmemesi bilinci yerleşir. Kişinin sorumluluk bilincinin arttırılması ve korunmaya muhtaç ailelerin desteklenmesi için gerekli masrafın karşılanmasına yardım eden bir araç olarak yaşam sigortası policesi sivil toplumlarda kabul edilmişlerdir. Ve üç tane dolaylı fakat önemli etkisi vardır: yaratılan kaynakların yatırımlara kaydırılması ülkenin endüstriyel yaşamının kurulmasında güçlü etkiye sahiptir; yaşam sigortası başvurusuna kabulün, dikkatle sınırlandırılması ve aşırı alışkanlıklarla ilgili değişik soruların yanıtlanması gereksinmesiyle başvuruların dikkatle ele alınması, kişinin uzun bir yaşam sürmesini etkiler, fiziksel hastalıklar kolayca keşfedilir ve pek çok yaşam değerinin korunması, sonuçta, toplumun yararına işler; yetkili kişilerin zamansız iş yapamaz duruma gelmesi halinde, işin ve sosyal hizmetin kayıplarının önlenmesine yardım eder.

3.2.YAŞAM SİGORTASI POLİÇE TÜRLERİ

Yaşam sigortası policeleri değişik başlıklar altında sınıflandırılabilir de en yaygın sınıflandırma şekli: belirli süreli yaşam sigortası; bütün yaşam sigortası; karma yaşam sigortası; rantlar. Bu sınıflandırmanın yanı sıra, prim veya rant ödeme şekillerine veya kara katılımlı olup olmamasına (8)göre gibi değişik gruplamalar yapılabilmektedir.

Belirli süreli yaşam policesi (term) ile sigorta şirketi,

belirli bir prim karşılığında, sigortalının yaşamında belirtilen kesin bir süre içinde ölmesi durumunda, poliçede yazılan bedeli sigortalının menfaattarına ve/veya menfaattarlarına ödemeye söz verir. Süre içinde sigortalı yaşarsa sözleşmenin niteliğinden dolayı, sigorta şirketi tarafından bir ödeme yapılmaz. Bunlar genellikle geçici sigorta gerektiren durumlarda veya en düşük maliyetle sınırlı bir süre için yaşam sigortası kuvertürü verir. Ölüme karşı bir güvence olarak, kısıtlı mali koşullara sahip bir kişi, kendisine bağımlı kişiler için veya geçici iş ve mali gereksinimler sonucunda bu türü talep eder. Bu tür, diğer yaşam sigortası türlerinden daha düşük yıllık maliyete sahiptir.

Bütün yaşam sigortası ile sigorta şirketi, kar paysız bir poliçe sürümünde, herhangi bir zaman sınırlaması olmaksızın, sigortalının ölümünde poliçenin üzerindeki değeri sigortalının menfaattarına öder. Primler bütün yaşam boyu ödenebileceği gibi bir yaşta kesilecek şekilde de ödenebilir. Bu tür poliçeler, göreceli olarak düşük primlerle normal sağlıklı kişilerin menfaattarlarına oldukça iyi menfaatler sağlar.

Karma sigorta poliçeleri (endowment- muhtelit) sigortalının belirli bir vadeden önce ölmesi veya vade sonunda yaşaması durumlarına göre kuvertür verir. Oldukça genç yaşta emekli olmayı arzulayan kişilerce tercih edilebilir. Kısa dönemli karma poliçeler, bir para birikimini sağlar, çünkü prim oranları ilk iki türden daha yüksektir. Genellikle bunlar, sigortalının yaşamasına veya ölmesine bağlı olmadan belirli bir tarihte belirli bir anaparayı elde etmek için kullanılır. Ayrıca, bir aile reisinin zamansız ölümünde bağımlılarına, süre sonunda yaşaması halinde ise kendisine belirli bir miktarı elde etme fırsatı verir.

Üstte kısaca açıklanan türlerin değişik şekilde düzenlenmiş örnekleri vardır: ev satın alma; aile geliri; çocuklar için sigorta; grup yaşam sigortaları (9) vb.

Rant sözleşmeleri ile sigorta şirketi rant alan denilen kişiye, belirli bir miktarı belirli bir zamanın eşit aralıklarıyla ödemeyi garanti eder. Bunun karşılığında rant alan sigorta şirketine genellikle toplu bir para öder ve sözleşme rant alan ölene veya rant dönemi bitene dek sürer. Rant sözleşmesi, uzun süre yaşayan kişileri olası gelir yokluğuna karşı korur, yine aynı şekilde kısa süreli yaşayan kişinin ölümünde ardında kalan ve sınırlı geliri olan daha çok yaşayan kişiye bir gelir kaynağı yaratır.

3.3.FERDİ KAZA VE SAĞLIK SİGORTASI

Maluliyet yani ferdi kaza (bedensel kaza) sigortası, kaza nedeniyle sigortalının gelirindeki kayıplara karşı kuvertür verir. Yaşam sigortası, genel anlamıyla kişinin ölümünden sonra bağımlılarını korumaya yöneliktir, fakat para kazanma yetersizliği sonucunda oluşan mali güçlük, ölümden sonra oluşacak olaylardan bazen daha kötüdür. Tıbbi masraflar genellikle yüksektir ve maluliyet aile bütçesine ek bir yük getirir. Malullük toplam (geçici veya sürekli), veya kısmi (geçici veya sürekli) olabilir. Yaşam sigortası kuvertürü, kişinin gerçek ölümünden itibaren işler, maluliyet kuvertürü ise gerçek ölüm oluşmadan önce maluliyet döneminde işlerlik kazanır. Eğer yaşam sigortası varsa, kaza sonucu ölen kişinin ailesi sigortadan yararlanabilir. Ancak malul olarak yaşamaya devam ederse ailenin giderleri artacağı için belki de gerekli primleri yatıramaz duruma gelecektir, fakat bunu maluliyet kuvertürü engelleyecektir. Bu türde sigortalı toplam maluliyet döneminde

belirli bir yaşı ulaşıncaya dek veya maluliyet süresince bir gelir elde eder.

Sağlık sigortasını ferdi kaza sigortasından ayıran başlıca öge, rizikonun tanımının başında bulunan "iş bu kaza" terimlerinde aranmalıdır. Diğer bir deyişle, sağlık sigortasının rizikosunun tanımında, normal koşullar altında sigortalının hasta olması ve tedaviye muhtaç duruma gelmesi durumu söz konusudur. Sağlık yani hastalık sigortaları konusu, "organizmanın bir kaza neticesi olmayan gayri iradi bozukluklar neticesi hekimce teşhis edilen kötü işleyişidir." (10)

Sağlık sigortaları iki başlık altında toplanabilir: genel sağlık sigortası ve özel sağlık sigortası. Genel sağlık sigortası grubuna devlet aracılığı ile yapılan sigortalar (sosyal sigortalar vb.) girer. Bu tür sigortalar genel çıkarın korunmasını amaçlar; zorunludur; sadece belirli bir gruba açıktır; kanuna dayanır; prim oranı sigortalının gelirine ve mesleğine göre belirlenir. (11) Bu çalışmanın konusuna giren bölüm özel sağlık sigortalarıdır.

Özel sağlık sigortaları yüksek enflasyon ve buna bağlı olarak sosyal güvenceye karşı oluşan talep ve özellikle hastalığın getirdiği ekonomik problemlere karşı güvence gereksinmesi ile doğmuştur. Ferdi kaza sigortaları ise, özellikle buharlı, elektrikli vb. makinelerin insan yaşamına girerek kazaların sayısındaki artış sonucu talep edilmeye başlamıştır.

Hastalık sigortalarının teminatlarını değişik şekillerde düzenlenebilmektedir: "Tedavi Masrafları Sigortası"; "Kazanç Kaybı

Sigortası"; "Hastane Gündelik Tazminat Sigortası"; "Gündelik Tazminat Sigortası". Türkiye'de sağlık sigortası 1982 yılına kadar kaza branşına bağlı olarak üretilmiş, bu tarihten sonra yaşam sigortalarının bir klozu olarak ele alınmıştır. Henüz ayrı bir branş niteliği taşımamaktadır.

Ferdi ve grup bazında kullanılan ferdi kaza sigortası genellikle yaşam sigorta şirketleri tarafından düzenlenir, ancak kaza, havacılık vb. dallarda da kullanılmaktadır. Sadece dıştan, görünmeyen, kontrol edilemez ani kaza sonucu oluşan rizikolara karşı (12) düzenlendiği gibi, havacılık ve seyahat ile ilgili kazalara karşı kuvertür verecek biçimde de düzenlenebilir.

DİPNOTLAR

(1) Yaşam sigortasında fiyatın oluşturulması önemli bir konudur, çünkü, yaşam sigortası yaptıran kişilerin hepsi aynı yaşta değildir. Genç sigortalılar yaşlılara göre ortalama olarak daha fazla yaşayacaklardır. Bu konuda oluşan yargılardan biri, police çıkarılırken yaşa göre prim oranı saptamaktır; ikinci, her bir police tipinin fiyat hesabında sadece sigortalının girişteki yaşı referans olarak alınamayacağı, söz verilen kuvertürün niteliğine görede hesaplama yapma gerekliliğidir. Buna ek olarak yaşam sigortalıları, genellikle, yaşam boyunca veya zamanın önemli bir bölümüne yayılır. Şirketler primlerini, her bir yaşta, ortalama yaşama göre ölenlerin olasılığını içeren bazı ölüm tabloları bazında hesaplar. Yaş ilerledikçe ölüm riski artar bu yüzden, normalde artan yaşa göre prim alınmalıdır, ancak pratikte, bir prim ödeme dönemi ile ilgili yıllık primlerin aynı olması police sahiplerine daha uygun gelmektedir. Yaş ilerlemesi ile ilgili şirkete yansıyan olumsuzluğun ortadan kaldırılması için bulunan yöntem, ilk yıllarda sigortalıdan daha fazla prim alınması şeklindedir. POLİÇELERİN BÜYÜK SAYILARA ULAŞMASI düşünülürse, başlangıçta yapılan bu fazla yükleme ve kazanılmamış (unearned) primler, police sahipleri tarafından gelecekte ödenecek primler, kullanılan ölüm tablosunun yapısı, şirketin karşılaşılabileceği hasarları tam olarak karşılayabilecek şekildedir.

(2) S.S.Huebner, "Life Insurance", D. Appleton-Century Comp., New York-London, 1935 s; 6

(3) C.I.I., "Economics", C.I.I. Tuition Service, Londra, 1981 s; 8/7

(4) S.S.Huebner, age, s; 33-41

(5) Bir milyon liralık bir yaşam poliçesi, bir ipotek verenin bir milyon liralık bir ipotegini korur. Zamanından önce ölüm olur ve bunun sadece yarısı ödenmiş ise poliçe işlemleri gereği kalan miktar derhal ödenir, ve böylece aile eve tamamen sahip olur.

(6) Kişi kazanılan mamelek (acquired estate) ve/veya potansiyel mameleke (potential estate) sahiptir. Potansiyel mamelek, kişinin ekonomik olanaklarının sigortalanabilme yani ekonomik güçlerinin parasal değeridir. Bu ekonomik güçler, onun kendisi, yani karakteri ve sağlık durumu, terbiye ve deneyimi, kişiliği ve gayret derecesi, yargı ve insiyatif gücü ve zamanında doğru ve uygun karar alabilme yeteneğidir. Bu bileşik değer, materyal değerlerden yani kazanılan mamelekler; toprak, bina vb.) farklı algılanmalı ve bunun parasal değeri sigortalanmalıdır. Bir kişinin sahip olduğu mamelekin %90'ı potansiyel ve %10 materyal mamelektir ve böylece bir kişi yaşam sigorta poliçesi ile, bağımlılarına %100 mamelekinin bırakabilmektedir. Eğer kişinin sigorta poliçesi yoksa, sadece %10 dan oluşan elindeki materyal mamelekinin bırakabilmektedir. (Huebner, S.S., age, s;35)

(7) A.H. Mowbray, "Riziko ve Sigorta Mukaveleleri", Çev:Bedi. Yazıcı Ölkü Matbaası, s;1942,160

(8) Kara katılmasız poliçeler, sadece, prim ve sigorta bedelini garanti eder ve sözleşmenin ileri aşamasında başka bir menfaat sağlamaz. Kara katılımlı türde ise sözleşme ışığında şirketin sorumluluğu daha fazladır. Sigortalı şirketin kazanç fazlalarından bir pay alır. BU fazla, poliçelerin rezerv değerleri çıkarıldıktan sonra ve yıllık ölüm hasarları ile ilgili masrafları ve hasarları ödedikten sonra şirketin elinde kalan fazladır. BU fazlanın hesabı ve dağıtımı için şirketler değişik

yöntemler geliştirmişlerdir.(Huebner, S.S., age, s; 337).

(9) Grup yaşam sigortası, genellikle, iş yerinde çalışan kişilere yönelik düzenlenir, ancak, bir mali kurumun borç verdiği kişilere; işçi sendikalarına; askeri ünitelere vb. yönelik uygulamaları da vardır. Primlere yapılan katkı bakımından bu tür poliçeler iki gruba ayrılır: çalışanın katılmadığı poliçelerde (non-contributory) primin tümü işveren tarafından ödenir; çalışanın katıldığı poliçelerde prim ödemesi işveren ve çalışan tarafından paylaşılır. Grup yaşam sigortasının aynı iş yerinde çalışanların tümünü içermesi zorunlu değildir. Grup yaşam sigortası sözleşmeleri, grup kaza ve sağlık, grup hastane veya grup rant sözleşmeleri şeklinde düzenlenebilir.

(10) Cengiz Akatlı, "Açık Durum:Sağlık Sigortaları 17 Ocak 1990" İstanbul,Sigorta Tatbikatçılar Derneği, İstanbul, s:5

(11) Kamuran Pekiner, "Sigorta İşletmeciliği", İ.Ü. Yayınları, No.194, İstanbul, 1974 s:22

(12) Kaza ile ölüm hastalıktan ölüm ile karşılaştırılırsa aileye kaybı aynıdır. Gecekte hastalıktan ölüm rizikosu, kazara ölüm rizikosundan çok fazladır. Bu kloz (double indemnity clause çok çok az rizikoya karşılık geldiği için maliyeti azdır ve bu küçük maliyet pek çok kişiye temel bir farklılık gibi görünür, ve bir satış etkileyicisi olarak bir yaşam sigorta sözleşmesine konur. (Huebner, S.S., age, s;435-436)

4.BÖLÜM:TÜRKİYE'DE YAŞAM SİGORTASI PORTFÖYÜNÜN İNCELENMESİ

4.1.GENEL BAKIŞ

Bu bölümde genel olarak yaşam sigortasının portföy gelişimi ele alınacaktır . Yıllar itibariyle ferdi ve grup yaşam sigortalarının adetler ve sigortalı kapital verileri değerlendirilmeye çalışılacaktır.Enflasyonun hızlı artışı nedeni ve daha iyi belirleyeceği kanısı ile,ağırlık police ve sigortalı adetlerinin incelenmesine kaydırılacaktır.Bu çalışmada ferdi ve grup yaşam sigortaları ayrı ayrı ele alınacaktır. Adetler bazında yapılacak olan çalışma bu iki türün toplamını içermeyecektir.Bunun nedeni, ferdi yaşam sigortalarında adetler police adedini, grup yaşam sigortalarında ise sigortalı adedini göstermektedir. Bu ikisinin toplamının değerlendirilmesinde görülen sakınca üzerine bu yöntem izlenmiştir. (1) Ferdi kaza ve sağlık sigortaları konusundaki verilerin değerlendirilmesi konu dışında bırakılmıştır. Veriler ağırlıkla 1963 sonrasını içermektedir ve bu çalışmanın yıllara ayrılarak incelenmesi reasürans tekelinin yaşam sigortasına uygulanma şeklindeki değişikliklere göre yapılacaktır. Dönemlerin ayrı ayrı ele alınması ile genel değerlendirme arasında yinelemelerin olmaması için yorumlara daha çok son bölümde yer verilecektir.

4.2. DÖNEMSEL İNCELEME

4.2.1. 1963-71 DÖNEMİ

1963 yılında Türk ekonomisinde kalkınma planlarının

uygulanması başlamıştır. Bu döneme giren ikinci Beş Yıllık Plan da yeni sigorta şirketinin kuruluşuna izin verilmemiş olması bu dönemde dikkati çeken bir olaydır. 1960 = 100 alınırsa 1971 de GSMH 192, fiyatlar 191, para arzı (M1) 368 e çıkmıştır. (2) Nüfus ise 29.6 milyondan 36.2 milyona yükselmiştir. Ve 1963 = 100 kabul edilir ise enflasyon endeksi 1971 de 168 olmuştur.

1964 yılında yaşam sigortası priminin toplam sigorta primleri içindeki payı %12.09 iken 1971 de %12.89 olmuştur, (EK6) ferdi yaşam sigortasında polişe başına ortalama kapital 1963 de 6.577 iken 1971 de 41.446 olmuş ve % 530 artmış ve grup yaşam sigortasında sigortalı başına ortalama kapital 13.961 den 24.773 e çıkarken % 77 artmıştır. (EK:7)

1963-71 devresinde yaşam sigortaları reasürans tekeli dışındadır. Yaşam sigortalarının değişik zamanlarda tekel içine alınmasında ve çıkarılmasında gözönüne alınan yazılı bir gerekçe yoktur. (3)

1963 yılında ikisi yabancı 18 sigorta şirketi yaşam dalında iş yapmaktadır. Bunlardan Cihan sigorta şirketi 1963 den sonra ve İnan sigorta şirketi 1967 den sonra yaşam dalında faaliyetlerini bırakmışlardır.

Yine bir görüşe göre, bu dönemde "hiç bir çaba göstermeden bu ölçüde kar sağlayabilen (ödenmiş sermayeye göre net yıllık karın 1967 yılında %62,7, 1966 da %65 dir) sigorta şirketleri genellikle konservasyonlarını arttırma lüzumu hissetmemekte, yurt dışından iş almak veya dışarıya iş verirken fazla komisyon almak için gayret göstermemekte, herşeyin ötesinde direkt prim istihallerini arttırmak , memleket portföyünü geliştirmek zorunluluğu duymamaktadırlar. " (4)

1963-71 döneminde Türk sigorta şirketlerinin ferdi yaşam sigortalarında poliçe adedi ve sigorta kapitalinde %24 ve %701 artış, grup yaşam sigortalarında sigortalı adedi ve sigorta kapitalinde % 426 ve % 834 artış olmuştur. Ferdi ve grup yaşam sigortası sigorta kapitalinde Türk sigorta şirketlerinin payı %766, yabancı sigorta şirketlerinde ise %9 artış olmuştur. (EK:7) Bir başka deyişle, bu devrede sigorta pazarında Türk sigorta şirketleri etkili olmuştur.

Adı geçen dönemde portföy azalışlarının 1964-71 arasındaki toplamı içinde dağılımının sıralamasında, ferdi yaşam sigortalarında poliçe adedinde, %66 fesih iptal, %20 vade gelimi, %12 istira yer alırken, grup yaşam sigortası sigortalı adedinde %74 ile fesih iptal birinci, %18 ile vade gelimi ikinci ve %6 ile istira üçüncü sırada yer almaktadır. (EK:9) Bu devrede sigortalı adedi %108 artarken vade gelimi %31,877, fesih iptal %466 artmıştır ve poliçe adedinde ise %34 artış ile birlikte istira %34, fesih iptal % 15 azalmıştır. (EK:5) Buradan bu devrede üretilen yaşam sigortası poliçeleri tüketiciye daha "uygun" düzenlendiği sonucuna varılabilir. Ancak, sigortalı kapital verilerine bakılırsa, fesih iptal ve istiranın azalma nedenleri içindeki öneminin devam ettiği görülür. Ferdi ve grup yaşam sigortaları toplam sigorta kapitalinin azalış nedenleri arasında sırasıyla %82 ve %57 iken fesih iptal birinci sırada yer alırken istira %7 ve %30 ile ikinci sırada yer almaktadır. (EK:9) Bu dönemde vade gelimi adetlerde ikinci sırada yer alırken kapitalde üçüncü sıraya düşmüştür, bunun bir nedeni enflasyonun etkisi ile vadesi gelen kapitallerin aşınması gösterilebilir.

Azalış nedenleri dağılım katsayısı ile karşılaştırılacak olur ise, grup yaşam sigortalarında sigortalı adedi 1971 de oluşan yüksek vade gelimi ödemesi nedeni ile en yüksek dağılım

katsayısına sahiptir. Bunların içinde en istikrarlı olan azalma nedeni ölümdür. Ferdi yaşam sigortası police adedinde ise en düşük dağılma katsayısına sahip olan vade gelimi azalış nedeni iken fesih iptal ise en yüksek dağılma katsayısına sahiptir. Buradan azalış nedenleri içinde en istikrarsız olan kalemlerin fesih iptal ve iştirah olduğu gözlenebilir.(EK:5)

Bu dönemde ferdi ve grup yaşam sigortasında police ve sigortalı adetlerinin, sırasıyla, %24'ü ve %49'u yeni düzenlenen policelerden gelmektedir. Bu durum toplam sigortalı kapitalde %49 oranındadır. BU devrede diğer kaleminin etkisinin önemsiz olacağı kabul edilebilir.(EK:17)

1963-71 döneminde ferdi kişi başına kapital % 528,1 ve grup sigortalı başına kapital %663,7 artmıştır. (EK:4)

1964-71 döneminde toplam sigortalı kapitalin portföy azalış nedenlerine göre yapılan regresyon analizi sonucunda, %5 hata payı ile bulunan regresyon denkleminin katsayılarının etkisi istatistiki bakımdan anlamsız iken, %10 hata payı ile ölüm ve vade geliminin katsayılarının etkisi istatistiki bakımdan anlamlıdır. %90 güven düzeyinde katsayıların güven aralığı, ölüm için (205--+2,92*6), vade gelimi için (26--+2,92*8)dir. Korelasyon katsayısı için yapılan anlamlılık testinde, %5 hata payı ile değişkenler arası ilişkinin olduğu söylenebilir. Yine bu devrede tahmini regresyon denkleminin standart hatası incelemedeki diğer devrelere göre en düşüktür. Ferdi yaşam sigortasının police adetlerinde ise %5 hata payı ile vade gelimi ve fesih iptalin etkisi istatistiki bakımdan anlamlıdır, ve %10 hata ile bakılırsa bunlara ölüm de eklenir. Değişkenlerin katsayılarına bakılacak olursa, en yüksek değere ölüm (-94) ve vade gelimi (88) sahip olduğu için bunların sonuca etkisi fazladır, fakat bunların

standart hataları da yüksektir. Regresyon denkleminin sabiti negatif değere sahip olması yüzünden, değişkenlerin sıfır olması durumunda bile sonuçlar (-187.796) kadar azalacaktır, ve ölümün dışındaki değişkenlerin değişme yönü polise adedindeki değişikliklerle aynı yöndedir. Buna karşılık değişkenler arası ilişkiden oluşan değişikliğin oranı %93 tür, yani, polise adetlerinde oluşan bir değişimin %93 ü değişkenler tarafından açıklanabilmektedir. Yine bu devrede tahmini regresyon denkleminin standart hatası en düşüktür. Sigortalı adetlerinde ise, %90 güven düzeyinde ölümün etkisi istatistiki açıdan anlamlıdır ve ölüm, en yüksek katsayı ve standart hataya sahiptir. Sabit katsayısının ve ölümün katsayısının pozitif olması nedeniyle, ilişki aynı yönlüdür ve değişkenler tarafından yaratılan etkinin açıklanma oranı %89 olduğu için ilişki güçlüdür. (EK:12-13-14)

4.2.2. 1972-81 DÖNEMİ

1973-77 döneminde Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlükteydi. 1970 devalüasyonu sonrasındaki "bu dönemde yüksek oranlara ulaşan enflasyona karşı etkin önlemlerin alınmadığı ve böylece fiyat artışlarının önlenemediği görülmektedir... devalüasyondan kaçarak 1973 den itibaren uygulanmaya başlanan ve gerçekçi olmayan kur ayarlamalarına dayanan politika, döviz rezervlerinin erimesine, dış borçlanmanın olağan üstü boyutlara ulaşmasına ve böylece ithal güçlükleri yaratan, ekonomide eksik kapasite kullanımına da yol açmıştır. (1977 yılında dış ticaret açığı 4 milyar \$ dır.)...Türkiye ekonomisi 1979 yılında, dünyada 2.petrol şokunun başladığı dönemde, krize girmiş ve enflasyon %64 e ulaşmış, 1980 de ise % 107 ye sıçramıştır. Artık bu dönemde Türkiyenin yeni bir istikrar arayışı içinde olduğu görülmektedir" (5) Ayrıca nüfus da 1981 de 45,5 milyona ulaşmıştır.

Bu dönemde yaşam sigortaları tekrar reasürans tekeli kapsamına girmiştir ve giriş nedeni açıklanmamıştır.

1972 yılında yaşam sigortası primi sigorta toplam primi içinde ki payı %15,61 iken 1981 de %2,90 dır. (EK:6) Bu azalmaya ragmen ferdi poliçe adedinde 1972 de ortalama kapital 48.335 lira iken 1981 de 72.267 lira olurken, grup sigortasında sigortalı başına ortalama kapital 28.216 liradan 146.864 liraya çıkmıştır, yani enflasyon nedeni ile özellikle 1978 lerden sonra eski düzenlenen poliçelerde kapital arttırımı daha fazla görülmeye başlamıştır. (EK:7)

Yaşam sigortası alanında iş yapan sigorta şirketlerine bu dönemde Dyak sigorta şirketi katılmıştır. Yabancı sigorta şirketleri bu dönemde grup sigortalarını yapmaya başlamış ve 1981 de bu dalda Türk sigorta şirketlerinin ağırlıkları devam etmiştir (EK:7) Türk sigorta şirketlerinin ferdi poliçe adedindeki artışı %208 grup sigortalı adedinde ki azalışı % 6 dır ve yine ferdi sigorta kapitalinde % 359 artış olurken yabancı sigorta şirketlerinin sigorta kapitalinde % 69 azalma olmuştur, grup sigorta kapitalinde ise her iki grupta da artış vardır.Ancak 1963=100 kabul edilirse endeks 1981 de 3.467 dir.

Bu devrede grup yaşam sigortası sigortalı adetlerinde azalma, ferdi yaşam sigortası poliçe adetlerinde artış görülmektedir. Bunun ne kadarının grup yaşam sigortasından ferdi yaşam sigortasına bir aktarma sonucu olduğu ve ne kadarının başka nedenlerde geldiği veri yetersizliği yüzünden çıkarılamamaktadır. Yine bu dönemde kapitali arttırılan sigortaların portföy artış nedenleri içinde artarak 1978 den 1981 e büyük artış göstermiştir. (EK:5 de diğer kaleminin büyük çoğunluğu kapital arttırımıdır.) Sigortalı adedi %6 azalırken incelemede yer alan diğer kalemi %750 artmıştır, ancak,yeni

sigortalıların sayısı %32 azalmıştır. Poliçe adedinde ise % 205 artışa rağmen bu dönemde diğer kalemi % 45 azalmıştır. Diğer bir deyişle, grup yaşam sigortasına sahip olanlar, enflasyona karşı bir önlem olarak sigorta kapitallerini arttırırken, ferdi yaşam sigortası poliçelerinde bu artışa ayak uydurma gözlenmemektedir. Bir sonraki dönemde ise poliçe adedindeki %732lik artışa karşılık diğer kalemi % 1,263 artmıştır, sigortalı adedinde ise % 19 u bulan artışa karşılık diğer kalemi %13,651 artış göstermiştir. Demekki bu son devrede her iki grupta da sigortalılar tarafında enflasyona karşı önlemler alınmaya başlamıştır.

1964-71 döneminde yeni düzenleme dışındaki ferdi sigortalı kapital portföy artış nedenlerinin ortalaması (EK:5) 32milyon iken, 1971-82 arasındaki ortalaması 88milyon ve 1982-89 arasındaki ortalaması 363.383,6milyon lira olmuştur. Grup sigortalı kapitallerde yeni düzenlemelerin ortalaması ise sırası ile 31,6 milyon, 986,9 milyon, 81,5 milyondur. Yine bu dönemde GSMH artışı % 2.824,7 olmasına rağmen ferdi sigortalı kapitalin GSMH (cari) içindeki payı %1,70 den %0,3 e, grup kapitalin payı ise %2,1 den %0,4'e gerilerken, kişi başına ferdi sigorta kapitali 97,24 den 362,7'ye, kişi başına grup kapital ise 118,8 den 475,3'e yükselmiştir.

1972-81 arasındaki portföy azalışlarının toplamları göz önüne alınırsa ferdi yaşam poliçe adetlerinde %46 ile fesih iptal birinci gelirken, istira ise bir önceki döneme göre %225 artış göstererek %39 ile ikinci ve vade gelimi ise %14 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Grup yaşam sigortasında sigortalı adedindeki azalış nedenlerinde ise % 52 ile vade gelimi, % 37 ile fesih iptal ve % 10 ile istira gelmektedir. Ferdi ve grup sigorta kapitallerinde de sırasıyla, % 48 ve % 47 ile fesih iptal birinci sırada yer almaktadır. Bu dönemde sigortalı adedinde %6 azalmaya

karşın iştirah %211, fesih iptal %25 artmıştır. Police adedinde ise % 205 artışa karşılık fesih iptal % 60 azalmış, iştirah % 1,084 artmıştır. Özellikle fesih iptalin azalış nedenleri içinde önemli yer tutması sigortalı ve sigortacı arasında bir ilişki kopukluğunun sonucunda olduğu söylenebilir. (EK:9) (Ek:5)

Grup yaşam sigortasında sigortalı adedinde dağılım katsayılarının incelenmesi sonucunda diğerlerine göre ölüm en istikrarlı olan ve iştirah ise en büyük dağılım katsayısına sahiptir. Ferdi yaşam sigortalarında police adedindeki ise yine iştirah en yüksekve istikrarsızdır. (EK:5)

Portföy artış nedenlerinden olan diğer kaleminin toplam sigortalı kapital içindeki payı bir önceki devreye göre artmıştır. Bu artış daha çok grup yaşam sigortası kapitalinde olmuştur. (EK:17)

1972-81 arasındaki veriler içinde, %90 güven düzeyinde, fesih iptal ve diğer kaleminin etkisi istatistiki açıdan anlamlıdır. Ancak en yüksek katsayıya ve standart hataya ölüm değişkeni sahiptir. İlişki, fesih iptal ile ters yönlüdür. Değişkenler arası ilişki vardır ve değişkenlerin açıklama oranı %96 dır. Değişkenler sıfır değerini alsa bile bu devrede (a katsayısı pozitifdir.) toplam sigortalı kapital 16 milyar artış gösterme eğilimindedir. Ferdi yaşam sigortasında ise %5 ve %10 hata payı ile değişkenler ile police adetleri arasında istatistiki açıdan bir anlam vardır denilemez. Ancak, %5 hata ile debklemin ilişki katsayısının ($r=0.97$) analizi sonucunda, değişkenler arası bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Burada sabit katsayı negatiftir ve 15.821 rakamı kadar police adetleri diğer değişkenlerin sıfır olması durumunda azalacaktır. Grup yaşam sigortası sigortalı adetlerinde ise % 5 hata payı ile iştirah ve

fesih iptalin etkisi istatistiki bakımdan anlamlıdır denilebilir. Ancak etki iştirah ile aynı yönlü, fesih iptal ile ters yönlüdür ve sabit katsayı pozitif olduğu için değişkenlerin sıfır değeri alması durumunda , poliçe adetleri 23 bin azalacaktır. Denklemdaki değişkenler poliçe adetlerindeki değişikliklerin %83 ünü açıklamaktadır. (EK:12-13-14)

4.2.3. 1982-89 DÖNEMİ

"Türkiye ekonomisi 1980 öncesi yaşadığı döviz darbogazı ve ekonomik durgunluğa girmemek için geliştirdiği yeni istikrar politikası ile tüm ümidini ihracata bağlamış, dış dengeyi ön plana alarak, bunu uygulamada yüksek döviz kuru politikası aracılığıyla artacağını beklediği dış satım gelirlerine dayandırmıştır... Türkiye 1984 te % 50 yi aşan enflasyonist sürece girmiştir. " (6) Ve nüfus ise 55,5 milyona ulaşmıştır.

1982 den sonra yaşam sigortaları gerekçe gösterilmeksizin tekrar reasürans tekeli dışına çıkarılmıştır

1984 yılında Sigorta Murakabe Kanununun değiştirilmesi gündeme gelmiş ve 7397 sayılı kanunda ki değişiklikler 11.6.1987 tarih ve 3379 sayılı Kanunla kabul edilmiştir.

Bu devre ile ilgili bir görüş şöyledir; Geçen yıl belirtileri görülen atılım çabaları 1982 de hız kazanmış bulunmaktadır. Önce tarihsel nedenlerle ulusumuzun ekonomisi dışında kalmış olan sigortacılık geç ve güç te olsa artık belirgin bir ulusal meslek haline gelmiştir... 1982 yılı milli sigortacılığımızın yükselmeye başlama yılı olarak geçecektir." (7)

Ayrıca bu dönemde "döviz endeksli" yaşam sigortası

uygulamaları, kar paylı poliçelerin yanısıra piyasaya sürülmeye başlanmıştır. Portföy artışına bakarak, hızlı enflasyona karşı korunma anlamında bu uygulamaların etkisinin olduğu sonucuna ulaşılabılır.

1982 de yaşam sigorta priminin sigorta toplam primi içindeki payı %2,69 dan 1988 de %8,69'a 1989 da %14,62 ye çıkarken (EK:6), ferdi yaşam sigortasında poliçe başına ortalama kapital 1982 de 75.896 iken 1987 de 1.265.901 ve 1989 da 3.879.952 ve grup yaşam sigortasında sigortalı başına ortalama kapital 1982 de 244.957 1986 da 6.362.725 ve 1989 da 7.908.398 olmuştur.(EK:7) Bu artışların yanısıra, yeni düzenlenen poliçeleri ferdi yaşam sigortası kapitali içindeki payı %54 olurken, bir önceki döneme göre 1.5 kat artarken, grup yaşam sigortasında ki yeni düzenlemelerde bir azalma olmuştur.(EK:17) Her iki grupta da diğer kalemi, bir önceki dönem de toplam içindeki paylara göre artmıştır. Bu sonuçlara bakarak bir kez daha sigortalılarda kapital arttırımı gereksinmesinin yaygınlaştığı sonucuna ulaşılabılır.

Türk sigorta şirketlerinin ferdi poliçe adedindeki artışı %731 grup sigortalı adedinde ki artışı % 16 dir ve yine ferdi sigorta kapitalinde %42,354 ve grup sigorta kapitalinde %3,501 artış olmuştur(EK:7). Ancak 1981=100 kabul edilirse endeks 1989 sonunda 2.140,8 (D.i:E., Toptan Eşya Fiyat İndeksi) dir Bu nedenle kişi başına ferdi sigorta kapitali 439,9 dan 157.183,6 ya ve kişi başına grup kapital ise 748,8 den 24.206,5 liraya ulaşırken ferdi sigorta kapitalinin GSMH ya oranı % 35.627,7, grup sigorta kapitalinin GSMH ya oranı % 3.132,8 dir.(EK:4)

1982-89 arasındaki portföy azalışlarının toplamları göz önüne alınırsa ferdi yaşam poliçe adetlerinde grup yaşam

sigortasında sigortalı adedindeki azalış nedenlerinde fesih iptalin payı % 83 ve % 63 tür. Ferdi ve grup yaşam sigorta kapitallerinde de sırasıyla, fesih iptalin payı %85 ve %91dir (EK:9). Bu dönemde sigortalı adedi %19 artarken istira %46, fesih iptal %31 artmıştır. Polİçe adedinde ise %732 artışın olmasına karşı fesih iptalde %644, ölümdede %369 ve vade geliminde %34 (EK:5) artış olmuştur.

Grup yaşam sigortasında sigortalı adedinde dağılma katsayılarının incelenmesi sonucunda diğerlerine göre ölüm en istikrarlı olan ve vade gelimi ise en büyük dağılma katsayısına sahiptir. Ferdi yaşam sigortalarında polİçe adedindeki ise fesih iptal ve ölümün dağılma katsayısı en yüksektir. (EK:5)

1982-89 döneminde toplam sigortalı kapitalin değişmesinin % 5 ve % 10 hata payı ile, modeldeki değişkenlerin (portföy azalma nedenleri) değişikliklerine bağlanması istatistiki açıdan anlamlı değildir. Ancak, % 5 hata ile değişkenler arasında (ölüm, vade gelimi, istira, fesih iptal ve diğer) anlamlı bir ilişki vardır. ($Z_k < Z$ ve $R^2 = 1$). Yine bu devrede tahmini regresyon denkleminin standart hatası diğerlerine göre yüksektir. Ferdi yaşam sigortalarında, polİçe adedi ve değişkenler arasında % 5 hata ile denilebilir ki ölüm, istira ve fesih iptal değişkenleri istatistiki açıdan anlamlıdır, en yüksek katsayı ve standart hata ölüme ait iken, sabit katsayı ve fesih iptal dışındaki değişkenler polİçe adetleri ile aynı yönde ve güçlü bir ilişkiye sahiptir (%99). Tahmini regresyon denklemi bu dönemde diğerlerine göre yüksek bir, **standart hataya** sahiptir. Grup yaşam sigortasında sigortalı adetlerinde değişkenler incelendiğinde %5 hata ile fesih iptal, ölüm ve vade gelimi verilerinin istatistiki açıdan anlamlı olduğu söylenebilir. Bu devrede tahmini regresyon denklemi en düşüktür ve sabit katsayı ile vade

gelimi katsayısı dışındaki katsayılar sigortalı adetleri ile aynı yönde ilişkiye sahiptir ve ilişki olayların %97 sini açıklamaktadır. % 10 hata payı ile irdeleme sonucunda iştiranın etkisinde istatistiki açıdan anlamlıdır denilebilir. En yüksek katsayı ve standart hataya ölüm değişkeni sahiptir. (EK:12-13-14)

DİPNOTLAR

(1) 1963 sonrası sigortacılıkla ilgili veriler Sigorta Murakabe Kurulu Raporlarında devreden yıl ve yıl sonu toplamları arasında fark olması nedeni ile ,Feryal Özgüç ile 28.2.1991 tarihinde yapılan sözlü konuşma sonucunda devir rakamları yıl sonu rakamı kabul edilmiştir.Ayrıca,ferdi ve grup yaşam sigortalarında 1988'den 1989'a devir sırasında devir hataları olduğu için 1989 rakamları düzeltilerek ele alınmıştır. Enflasyon ve nüfus verileri Yar.Doç.Dr Işıl Akgül'den alınmıştır. Ayrıca, yüzde artışlar bulunurken daima ilk devreye göre artış hesaplanmıştır.

(2) İlhan Uludağ, "Türkiye Ekonomisi", M.Ü.Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yayın no.2, İstanbul,1990 s: 377-378

(3) Selahattin Onat, "Türkiye'de Reasürans Tekeli" , Sigorta Murakabe Kurulu Yayını, İstanbul, 1972 s: 50

(4) Güngör Uras, "Mükerrer Sigorta İnhisarı Sorunu" , DPT Yayın no 795, İPD 276, 1969 s: 20

(6) İlhan Uludağ, age, s 378-389

(7) İlhan Uludağ, age ,s 381

5.BÖLÜM:DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

"Gerçek büyüme, mevcut olup da şimdiye kadar sigortasız olanı sigorta etmektir. Hayat sigortaları yapmaktır. "Enflasyon oranları ile hayat sigortası satılmaz " diye bir hüküm atılmıştır ortaya. Halbuki esas, memlekette sermaye piyasasına yatırım kaynağı yaratan hayat sigortasıdır.Enflasyon mu var ? Enflasyona karşı tedbirler alan sigortalar yapılmalıdır... Dünya piyasalarında para membağı olarak gösterilen kuruluşlar arasında bankalardan evvel sigorta şirketleri ve sermaye piyasasına para temin eden kuruluşların başında hayat sigortacıları gelir." (1)

1963 sonrasında sigortalı kapital ile polişe ve sigortalı adetlerine , genel olarak bakılırsa özellikle 1980 sonrasında bir artış göze çarpmaktadır.

1964-89 döneminde yaşam sigortası primi, toplam sigorta primleri içinde ortalama olarak %9,8 oranındadır.(EK:6) Ferdi ve grup yaşam sigortalarında, Türk sigorta şirketlerindeki polişe ve sigortalı adetleri, 1963-89 arasında sırasıyla %3.824 ve % 555 artmıştır. Yabancı sigorta şirketlerindeki artışlar yüzde olarak yüksek olmasına rağmen adet bazında yüksek bir rakama ulaşmamaktadır. Ayrıca, yabancı sigorta şirketlerinde ki bu artış incelenirken göz önüne alınması gereken bir nokta, Murakabe Kurulu Raporlarında 1988 den sonra imtaş sigorta şirketinin Türk grubundan çıkarılıp yabancı grubuna sokulmasıdır. (EK:7)

Elde edilebilen veriler, en azından her yıl üretilen polişelerin yürürlükte kaldığı süreyi, ferdi yaşam sigortasında sigortalı sayısını vb. içermeliydi. Buna karşın elde edilebilen verilere dayanarak, yeni düzenlenen polişeler verileri üzerinde sigortalı kapitallere göre yapılan inceleme sonucunda, 1964-89

arasında, ortalama olarak bunların %89,4 ü ferdi yaşam sigortası, %10,6 sı grup yaşam sigortası şeklinde düzenlendiği gözlenir. (2) Yine portföy azalışlarının incelenmesi sonucunda, bu dönemde ferdi yaşam sigortalarının police adedinde ve sigortalı kapitalde, ölümün ortalama payı %1 ve %1, vade geliminin ortalama payı %5 ve %1, istiranın ortalama payı %18 ve %5, fesih iptalin ortalama payı %76 ve %85 tir. Grup yaşam sigortasında sigortalı adedi ve kapitalinde bu ortalama paylar sırasıyla %1 ve %1, %41 ve %5, %8 ve %3, %50 ve %90 tir. (EK:9) Sonuç olarak, satılan sigortalarda özellikle fesih iptalin ağırlıkta olması bu devrede üretilen policelerin alıcının gereksinmelerine veya ödeme gücü vb. yeteneğine uymadığı sonucuna ulaşılabilir

Ferdi yaşam sigortalarının police adedinde azalış nedenlerinin 1964-71 , 1972-81 , 1982-89 dönemlerinin genel toplamında (1964-89 genel toplamında) fesih iptalin son dönemde payı çok yüksektir. Grup yaşam sigortalarında ise, 1964-89 genel toplamında istiranın 1972-81 dönemindeki oranı en yüksektir, yine aynı dönemde en yüksek azalış nedeni , vade gelimi dışında , fesih iptal ve istiradır. Ayrıca grup yaşam sigortalarında sigortalı adedindeki azalış nedenlerinin 1964-89 genel toplamlarındaki azalış payı en yüksek olan dönem 1972-81 iken, ferdi yaşam sigortalarında sigortalı adedinde ise 1982-89 döneminde aynı oranlar en yüksektir. Buna karşılık, ferdi yaşam sigortalarının police sayısında, yeni düzenlenen policelerin 1964-89 genel toplamında 1982-89 döneminin payı büyük rakama ulaşırken grup yaşam sigortasında yeni sigortalı olanlar 1972-81 döneminde büyük paya sahiptir yani, en çok bu dönemlerde yeni sigortalar düzenlenmiştir. (EK:5)

Portföy azalış nedenlerinin 1964-89 döneminde ferdi yaşam

sigortasında poliçe adedinde 1964-71 döneminde vade gelimi en istikrarlı dağılmayı sergiler. 1982-89 döneminde fesih iptal en yüksek dağılma katsayısına sahiptir. Grup yaşam sigortasında sigortalı adedinde ise en istikrarlı olan 1982-89 arasında ölümün dağılımıdır, en yüksek katsayısına sahip olan vade gelimi nedeni ile 1964-71 dönemindeki portföy azalmasıdır. 1971 yılında vade geliminde hızlı bir artış olmuştur. Bunun nedeni, muhtemelen daha önce düzenlenen grup sigortalarının "normal azalma" nedenlerinden sayılabilecek vade gelimleridir.(EK:5) Bir başka deyişle, daha önce yapılan poliçelerin pek çoğu gereksinme ve olanaklara uygun olarak düzenlenmiş ve poliçelerin ömrü kesilmeksizin devam etmiştir.

1963-89 döneminde 1963=100 alınırrsa enflasyon endeksi 1989 da 68.296 (I.T.O.Toptan Eşya İndeksi) dir, yine bu dönemde nüfus artışı %87.5 dir. 1963-89 devresinde GSMH (cari) artışı % 168.542,4 dür.Ferdi yaşam sigortalarında kişi başına kapital 13,1 den 157.183,6 ya,grup yaşam sigortalarında kişi başına kapital 11,9 dan 24.206,5 e ulaşırken, kişi başına GSMH (Cari) %89.842,6 artmıştır. Aynı dönemde ferdi sigorta kapitalin GSMH ya oranı %0,4 den % 5,1 e artarken % 1.236,7 artış olmuştur ve grup sigorta kapitalinin artışı ise % 126,8 dir.(EK:4) Bunlara dayanarak bu dönemde yaşam sigortası kapitalinin artış hızı diğerlerine göre daha yavaştır sonucuna ulaşılabılır.

Portföy azalma nedenlerinden olan ölüm değişkeni, ölümün doğal bir olay olması nedeniyle haric tutulursa,vade gelimi ödemeleri,poliçelerin vadeye kadar yaşadığını gösterir. Fesih iptal ve iştira ise vadeden önce tarafların sigorta sözleşmesini herhangi bir nedenle sona erdirmesini anlatır. 1964-89 genelinde devrede ferdi ve grup yaşam sigortasında vade gelimi yüzünden azalmanın, poliçe ve sigortalı adetlerindeki payı, sırasıyla,

%0.7 ve %13'tür. Yine aynı şekilde fesih iptal ve istira toplamlarının payları, sırasıyla, %14 (ki vade geliminin 20 katıdır.) ve %18(ki vade geliminin 1.4 katıdır). Buradan, özellikle ferdi yaşam sigortası poliçe adedinde, istenmeyen azalma nedenlerinden olan istira ve fesih iptal dolayısıyla portföy azalmasının, "normal" yani poliçenin vadesinde sona ermesinden daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkar. Ayrıca, ferdi ve grup yaşam sigortası kapitalinin istira ve fesih iptal toplamı vade geliminden daha fazladır.(EK:17)

Portföy artış nedenlerinden olan yeni düzenlenen poliçeler ve diğer nedenlerin (ücretsiz sigortalardan ve iptallerden yürürlüğe konulanlar, kapitali arttırılan sigortalar) ferdi yaşam sigortasında poliçe adedi açısından incelenmesi sonucunda yeni düzenlenen poliçeler, diğer kaleminin 21500katı ve grup yaşam sigortası sigortalı adedinde ise 142 katıdır. (Bu arada gözönüne alınması gereken bir nokta, ferdi yaşam sigortasında sigortalı sayısının bilinmemesi yüzünden 21500 kat gibi bir rakam bir ölçüde(!) fiktif olabileceğidir.) Kısaca özetlenecek olursa bu devrede, sigortalılar enflasyona karşı bir önlem olarak sigorta kapitalinin artışını göz önüne almaya çalışmışlardır. (EK:17) Ayrıca, ferdi ve grup yaşam sigortası kapitallerinde bu durum sırasıyla, 2 ve 1 kat şeklindedir. Bir başka deyişle, adetler açısından yeni ve diğer kalemleri arasında önemlenecek farklar vardır. Buradan, portföyde oluşan sigortalı kapital artışının kaynağı yeni düzenlenen poliçelerin yanısıra eskiden düzenlenmiş olan ve çoğunluğu kapital artışında oluşan diğer kalemi nedeniyle oluşmaktadır.

Özellikle grup yaşam sigortasında yeni giren sigortalıların sigorta kapitalinin grup sigortalı kapital içindeki payı 1982-89 devresinde, bir önceki döneme göre %28'den %19'a gerilemesi, grup

yaşam sigortasına verilen önemin azalmasını bir ölçüde de olsa vurgulamaktadır. Oysa, "grup yaşam sigortası, sigortanın bir toptan satış planıdır ve genelde, toptan satış perakende satıştan daha ucuzdur" (3)

1964-89 döneminde toplam sigortalı kapitalin portföy azalış nedenleri ile ilişkisi incelenecek olursa, %5 hata payı ile iştiranın etkisinin istatistiki açıdan anlamlı olduğu belirtilebilir. Bağımlılık oranı %99 olduğu için portföy azalış nedenleri ile toplam sigortalı kapital arasında güçlü bir ilişki vardır, ve modeldeki değişkenler sıfır olsa bile toplam sigortalı kapital 9 milyar azalacaktır denilebilir. Toplam sigortalı kapital üzerinde en büyük etki en yüksek katsayıya sahip olan ölüm (-391) ve iştirah (323) tarafından olduğu söylenebilir. İlişkinin %99 u modeldeki değişkenler tarafından açıklanabilir, ancak, alt devrelere ait verilerden oluşan katsayıların incelenmesi sonucunda sıfır hipotezi kabul edilerek, istatistiki bakımdan veriler anlamsızdır sonucuna ulaşılabılır. Demek ki, bu alt devrelerdeki toplam sigortalı kapital değişimleri, ölüm, fesih iptal, vade gelimi, iştirah kaynaklanmamaktadır.

1964-89 döneminde grup yaşam sigortasında sigortalı adedinde azalış nedenlerinin ilişkisi kurulur ise %5 hata payı ile fesih iptalin sigortalı adedi üzerindeki etkisi istatistiki açıdan anlamlıdır denilebilir. Sabit katsayı ve iştirah dışındaki diğer değişken katsayıları ile sigortalı adedi arasındaki ilişki aynı yönlü ve güçlüdür ($r=0,9$). Sigortalı adedindeki değişiklikleri ölüm, vade gelimi, iştirah, fesih iptal ve reasürans tekelinin etkisinin sonuçları % 81 doğrulukla model tarafından açıklanmaktadır sonucuna ulaşılabılır. Katsayı hatası en yüksek katsayı, reasürans tekelinin etkisini ölçmek için yaratılan yapma

değişkenlere aittir. Yine sigortalı adedindeki değişmeye en büyük katkıyı reasürans tekeli yapmaktadır denilebilir.

1964-89 devresinde portföy artış nedenlerine göre yapılan inceleme sonucunda yeni sigortalılar ve diğerin (ücretsiz sigortalardan ve iptallerden yürürlüğe konulanlar, kapitali arttırılan sigortalar) modele katkısı % 95 güven düzeyinde anlamlıdır sonucuna ulaşılabilir. Sabit ve değişkenlerin katsayıları pozitif olduğu için, sigortalı adedi ile aynı yönde ilişkiye sahiptirler, ve en fazla katkı yapan ve en yüksek standart hataya sahip diğer değişkeninden gelmektedir. Ancak yeni sigortalı adedi ve diğer değişkenlerinin, sigortalı adedi ile ayrı ayrı ilişkileri incelenecek olursa, ilişki %95 güven düzeyinde anlamlıdır.

1964-89 arasındaki ferdi yaşam sigortasında, poliçe adedi ile portföy azalış nedenleri ve reasürans tekeli etkisinin araştırılması sonucunda, %5 hata payı ile ölüm, fesih iptal, reasürans tekelinin etkisi istatistiki açıdan anlamlıdır sonucuna ulaşılabilir. İlişki sabit katsayı ve vade gelimi, reasürans tekeli, fesih iptal ve iştirah ile aynı yönlüdür. En büyük etkiye ve standart hataya sahip olan katsayı reasürans tekelinin katsayısıdır. Ayrıca, bağımlılık oranı %98 ve değişkenler tarafından açıklanma oranı %97 dir.

1964-89 arasında poliçe adedi ve portföy azalma nedenleri arasında kurulan modelde, modelin değişkenleri açıklama oranı %96 iken %95 güven düzeyinde, ölüm, iştirah, fesih iptal ile ayrı ayrı yapılan regresyon sonuçlarına göre bunlar istatistiki bakımdan anlamlıdır. Açıklama oranları; %94 ölüm, %84 fesih iptal, %23 iştirah şeklinde sıralanabilir. Ayrıca, ayrı ayrı yapılan regresyonda, ölümün katsayısı dışında tüm katsayılar

poliçe adedi ile aynı yönde değişim göstermektedir, ve yine tahmini Y ler arasında ölüm en düşük standart hataya sahip iken, ölüm değişkeninin katsayısının değeri ve katsayının standart hatası en yüksektir. En düşük katsayı standart hatası fesih iptale aittir.

Police adetlerinin 1964-89 arasında portföy artış nedenlerinden olan yeni düzenlenen poliçeler ve diğer değişkenlerine göre yapılan inceleme sonucunda %95 güven düzeyinde istatistiki bakımdan her iki değişkende anlamlı olurken, açıklama oranı %99 dur, yani iki değişken tarafından poliçe adetlerinin değişikliklerinin %99 u açıklanabilmektedir. En düşük standart hataya yeni düzenlenen poliçeler sahip iken, en yüksek etkiyi yapan katsayı diğer'e aittir, ki bunun ilişkiyi ters yönde etkilediği söylenebilir. Ancak değişkenlere ayrı ayrı uygulanan regresyon analizi sonucunda yeni düzenlenen poliçelerin değişimleri, poliçe adet değişikliklerini %99 oranında açıklarken, diğer değişkeni %55 oranında açıklamaktadır.

Police ile sigortalı adetlerinin ve toplam sigortalı kapitalin, enflasyon ve GSMH (nominal) artışlarına göre 1964-87 arasında yapılan regresyonlar sonucunda, ferdi yaşam sigortasında poliçe adetleri ve toplam sigorta kapitalinin yüzde artış verileri ile enflasyon yüzde artış verileri istatistiki açıdan (%5 hata payı ile) anlamlıdır sonucuna ulaşılabılır. (EK:11)

Ferdi yaşam sigortasının poliçe adetlerinin gelişmesi izlendiği zaman, göze çarpan ilginç bir nokta, bazı öncü denilebilecek sigorta şirketlerinin bulunduğu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle büyük artışların olduğu devrelerin başlangıcında, genellikle bir sigorta şirketinin artışı dikkati çekmektedir. 1954 den sonra Genel sigorta şirketinin, 1966larda

Tam Hayat sigorta şirketinin , 1985 lerden sonra Anadolu sigorta şirketinin atılımları bu savı destekleyici niteliktedir .

1959 yılında çıkan Sigorta Dünyası Dergisinin 6 . sayısında Genel sigorta şirketi hakkında yapılan değerlendirme şöyledir : "Türkiye Genel Sigorta A.O. kuruluş maksadına en ziyade yaklaşmış, benzerleri arasında en fazla dikkati çeken en verimli sigorta şirketlerindendir. Bu şirket, mevcut sigorta şirketlerimiz arasında hiç bir resmi destek olmaksızın , tamamen şahsi faaliyet ve inisiyatifi ile hedef ittihaz ettiği noktaya varmak için büyük bir gayret ve verimli bir mesai içinde bulunmaktadır ." Yine aynı yazıya göre 1949 dan sonra adı geçen şirketin , o dönemdeki üretiminde sürekli artış olmuştur .

1950 li yıllarda Genel Sigorta şirketi özellikle "Sosyal Grup Sigortası" uygulaması ile başta Türk Hava Kurumu olmak üzere bir çok iş yerine yönelik grup yaşam sigortası anlaşması yapmıştır. Bunlardan biri olan Tarım Kredi Kooperatifleri ile yapılan grup yaşam sigortası sözleşmesine göre (1955), memurların sigorta süreleri sonunda yaşamaları veya sigorta süresi içinde ölmeleri veya görevden ayrılmaları durumlarında sigortaya giriş tarihinden sigorta süresinin sonuna dek geçecek hizmet sürelerine ve bu süreler sırasında aldıkları değişken aylıklara göre sigorta tazminatı verilmesi söz konusudur. Bu tazminat biri temel, diğeri artan kapital olmak üzere iki bölümden oluşturulmuştur. Sigorta primi ve sigorta kapitali memurların aylık düzeylerinin belirli bir yüzdesi olarak uygulanarak sigortalılara "kesin ve belirli bir güvence sunulmuştur". "Alınan primin belirli bir yüzdesi ölüm riskine karşı kullanıldı. Ölüm sigortaları senelik ve her yıl prim artışlı olduğu için son aylığın belirli bir katı ölüm durumunda ödendi." Ayrıca aylığa yapılacak zamların belirli yüzdeleri şeklinde toplanacak

primlerin artan birikimli miktarları "ek tazminat" olarak sigortalıya ödenmiştir. Sonuçta "tasarruf unsuru zarara uğramadan kalmış ve aylık artışı, prim artışını, o da tasarruf miktarının artışını getirmiştir ve buna "munzam teminat denildi...maşa kaç kez zam gelirse onunla birlikte arttırılan kapital, ödeme anında sigortalıya ödendi.Bu uygulama ile sigorta şirketi, "hayali olmayan", dönemeyeceği bir taahhüt altına girdi... ilişkide bulunulan bütün işverenler bu tür grup yaşam sigortasının primine iştirake ikna edildi." (4)

Yine aynı dönemde Genel Sigorta Şirketi ile İş Bankasının mevduat yaşam sigortası uygulaması da dikkate değer bir uygulamadır. Bu tür sigortada mevduat sahibine, eğer isterse, belirli bir yıl sonunda, belirli bir miktar mevduatı düzenli aralıklarla biriktirme seçeneği konulmuştur.Eğer mevduat sahibi seçimini yapar ve bu sigortayı satın almayı isterse sigorta primini banka sigorta şirketine, mevduat faizini de mudisine ödeyecektir. Anlaşmaya göre sigortalı süre içinde ölürse sigorta şirketi tarafından, eksik kalan hedef mevduat miktarı mevduat sahiplerinin varislerine ödenmektedir. Ancak bu uygulama Bankalar Birliği tarafından sabit faiz uygulama sistemi nedeni ile yasaklanmıştır. Aynı dönemde bankaların mudilere yönelik ev v.b piyango çekilişleri yapmalarına izin verilirken, hem tasarrufu özendirici hem de mudiyi koruyucu bu tür bir çalışmaya izin verilmemesinin nedeni, " mudilere verilen piyangoların bankanın genel giderlerinden karşılanmasıdır". (5)

Tam Hayat sigorta şirketi Türkiye' de kurulan , sadece yaşam sigortası dalında iş yapan ilk sigorta şirketidir.(6) 1966 da kurulmuştur. Tam Hayatın hedef kitlesi , orta sınıftır ve Türkiye de "ilk defa kar paylı (gerçek kar paylı)" poliçeler üretmiştir .

Ferdi yaşam sigortasının 1964-89 döneminde büyük oranlara ulaşan bir azalması olmamıştır . Grup yaşam sigortalarının sigortalı sayısında ise 1968 ile 1969 arasında %20, 1978-86 döneminde %41 e ulaşan azalmalar gözlenmektedir . 1964-89 arasında sigortalı sayısında azalma nedenleri arasında % 50 ağırlıkla fesih iptal birinci sırada yer almaktadır. Ferdi yaşam sigortasında poliçe adedinde aynı dönemde ki azalma nedenleri arasında %76 ile fesih iptal, %18 ile istira gelmektedir. Fesih iptalin ve istiranın bu denli yüksek olması konusunda yapılan yorumlar arasında ürünlerin gereksinme veya olanaklara uymaması önemli bir yer oluştururken, yaşam sigorta poliçelerinin yeterince tanıtılamaması (satıştan önce, satış sırasında ve sonrasında) ve bilerek ve/veya bilmeyerek yanlış tanıtılması konusunda özellikle vurgulanmaktadır. Bunların sonucunda oluşan olumsuz kanılar , özelde yaşam sigortasını , genelde tüm sigorta sektörünü etkilemektedir . Bu etkiyi en aza indirmek için zedeleyici bu tür hareketlere karşı ilgili organlar tarafından önlemler alınması gereksinmesi gündeme gelmektedir.

24.5.1991 tarihinde Bedi Yazıcı ile yapılan söz konuşmaya göre, Tam Hayat sigorta şirketinin güç kaybetmesinin bir diğer nedeni de, reasürans tekelinin 1971 den sonra yaşam sigortasının kapsamına alınmasıdır. Ayrıca, yaşam sigortasında reasürans gereksinmesinin çok büyük boyutlarda olmaması ve zorunlu reasürans devir oranlarının yüksek olması gibi nedenler, yaşam sigortası şirketlerinin karlılığına olumsuz etki yapmıştır.

Portföy azalma nedenlerinden olan istiranın özellikle 1972-81 döneminde ferdi yaşam poliçe adetlerinde ortalama %39 ve grup yaşam sigortalı adedinde % 10 a ulaşmasının bir nedeni sigortalı ve sigortacı arasındaki ilişki kopukluğu olurken bir diğer

nedeni de o dönemdeki hızlı enflasyon artışının sonucu oluşan kayıpların yaşam sigorta poliçelerinden gelecek olan birikmiş miktarı elde etmek için sigortalıların olası gereksinmesi artışının etkisi olarak sıralanabilir.

Türkiye de 1973-83 devresinde 1965-73 devresine kıyasla GSMH artış hızı %37 azalmıştır ve hızlı enflasyon oranları sigortalının sigortaya devam kararını olumsuz etkilemiş olduğu söylenebilir. İşin depresyona girdiği veya mali güçlüklerin olduğu dönemlerde bazı poliçe sahiplerinin poliçe terk değerlerini isteyerek şirkette kalan poliçe sahiplerinin zararına olacak şekilde, şirketin mali durumunun zayıflamasına neden olabilir.(7)

Bir başka görüşe göre "Hayat bransının memleketimizde gelişmemesinin en önemli nedeni, satın alma gücü bakımından kıymetli para ile prim ödeyerek ne kıymete düşeceği bilinmeyen hayat sigortası kapitaline sahip olmanın kimseye cazip görünmemesidir. " (8)

Ayrıca, 1979-88 arasındaki personel sayısı ve banka dışındaki acente sayılarının artışı incelenecek olursa 1981 den sonra her ikisinde arttığı görülmektedir. 1980-88 döneminde personel sayısı %23 ve banka dışında ki acente sayısı %174 artmıştır. Aynı dönemdeki adetlerdeki artışlarda göz önüne alınır ise ferdi yaşam sigortasında poliçe adedi %1.081 artarken, grup yaşam sigortasında sigortalı adedi % 29 azalmıştır. Kaba bir bakışla bu verilerden bankalar dışındaki acentelerin daha ağırlıkla ferdi yaşam sigortası sattıkları sonucu çelişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak personel sayısı ve banka dışı acente sayısı değişimlerinin poliçe ve sigortalı adetleri ile ilişkisi incelenirse veriler %95 güven sınırı içinde istatistiki

açıdan anlamsız çıkmaktadır. (EK:3)

Özellikle yaşam sigortasında karşılıklı sigorta şirketleri teorik ve bilimsel olarak, sigorta kavramına anonim ortaklıklardan daha yakındır. (9)

Yaşam sigortasının tanıtılmasındaki eksiklik uzun yıllardan beri vurgulanan bir olgu olmasına rağmen (10) bu konu da tam bir başarı elde edildiği söylenemez. Kişi başına kapital 1988 den 1989 a %100 varan bir artış göstererek 181.390,1 liraya ulaşmasına rağmen, bugünkü ailenin ve işin güvencesi anlamında, bu rakam oldukça düşük kalmaktadır. Oysa sigortacılar daima "hacim ve yayılma gereksinmesi" içindedir. Sigortanın bütün branşlarında büyük sayılar kanununun işlemesi, hasar oranlarının bir sabite yaklaşmasını getirir, ancak her zaman, bireysel riskler nedeniyle artacak hasarlar bu sabitliğe yaklaşımı bozmaya yöneliktir. Bu durumda sigortacılar işin hacmini olabildiğince arttırmaya çalışır. İşin hacminin arttırılması, buna ek olarak, pay sahiplerinin karının artışını getireceği için sigorta yöneticileri tarafından tercih edilir. Bir sigorta şirketinin işinin hacminin yeterli düzeye ulaşması tek başına hedef değildir. Ayrıca, işin yaygınlığı akla uygun olmalıdır. Büyük sayılar kanununun en önemli yanı bireysel risklere olan bağımlılığı adetlerle ters orantılı olarak değişir. Bu durumda sigortalı bir olayın olması diğer bir olayın olma olasılığının etkisini azaltır. (Bitişik risklerde (kümü) bu durum geçerli değildir. Örneğin, verem olan kişi ile ilişkide olan kişilerin bu hastalığa yakalanma riski yüksektir. Bu yüzden benzer riskin büyük ölçüde oluşması tehlikeli olur.) Eğer iş geniş bir alana yayılır ise, veya iş yapılan endüstrilerin sayısı artar ise, sapma olasılığı azalacaktır. Fakat, ekonomik güçlerin yapısı, arzulan hacim ve yayılmayı getirmesede sigorta şirketi buna

ulaşmaya çalışır.(11)

Son yıllarda, Türkiye deki sigorta şirketleri, tarifelerin serbest bırakılmasının yanı sıra daha çok reklam vermeye başlamışlardır.1989 yılında basın ilanları için 3.6 milyar lira harcayan sigorta şirketleri 1990 yılında 13 milyar lira harcamışlardır. Televizyona 1990 yılında verilen reklam tutarı ise 6.5 milyar liraya ulaşmaktadır. Ancak şirketlerin 7-8 tanesinin bu rakamdaki payı büyüktür. (12) Bir karşılaştırma yapmak amacı ile, İngiltere deki sigorta şirketlerinin 1982-89 arası reklam harcamaları incelenecek olursa, bu devrede harcamaların %200 artış gösterdiği görülür, ve reklam veren şirketler içinde en fazla reklam harcaması yapan şirket, 10 milyon paund ile Sun Alliance gelmektedir; ki bu, yaklaşık 70 milyar liraya karşılık gelmektedir. (13)

Genel sigorta şirketinin artarak değişen kapitalli poliçesi, Tam Hayat sigorta şirketinin "gerçek kar paylı" poliçeleri ve 1985 den sonra "kar paylı sistemin etkisiyle" (14) bunlara karşılık gelen dönemlerde yaşam sigortası satışının artış göstermesi sonucunda, piyasaya sunulan uygun poliçelerin alıcı bulabileceği sonucuna varılabilir. Bu aşamada unutulmaması gereken bir nokta uygun poliçe türlerini geliştirmenintek başına portföy gelişimini arttırmaya uzun dönemde yetmeyeceğidir. Sonuçta sigortalıların ve bireylerin sigorta ve ürün konusunda tam ve doğru şekilde bilgilendirilmesi, satış öncesinde, sırasında ve sonrasında, vadede veya ölüm olayından sonra hizmetlerin en iyi şekilde verilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Sigortacılığın etkileyen ögeleri ekonomik gelişmişlik düzeyinden ayrı ele alınamayacağı için, gelir ve refah düzeyindeki dalgalanmalar sigortanın talebini genellikle aynı yönde etkilemektedir. Bu çalışmada sigortanın gelişmesine genelde değinilmesi ve 1963-1989 arasında yaşam sigortası portföy değişimleri seyrinin incelenmesi hedeflenmiştir.

İşleyen her yapıda olduğu gibi, öncelikle Türkiye'de ki sigorta mekanizmasının da geliştirilmesi için, parçaların birbiriyle uyum ve eşgüdüm içinde saptanan amaca yönelik çalışması ve uygulamaların geri beslemelerinin (feedback) gerçekleştirilmesi gerekliliği vardır. Uygun çalışma sisteminin oturtulmasının sonucunda, mekanizmayı etkileyen dışsal belirleyicilerin (zorunlu sigorta uygulamaları, vergi sistemi, sigortanın fiyatı (fiyat artar ise teorik olarak talebin azalması beklenir.), diğer ürünlerin fiyatları, enflasyon, bazı diğer devlet uygulamaları (en yüksek veya en düşük fiyat kontrolü, prim hesabında kullanılan yöntem değiştirme gerekliliğinin yaratılması, tarife uygulamaları vb.)) etkisi en aza indirilmiş olur.

Sigortacılığın gelişme süreci incelenecek olursa, bazı ortak noktalar göze çarpar. Öncelikle, sigorta talebe uygun gelişme göstermiştir. Yeni gereksinimler yeni teminat türlerini ortaya çıkarmıştır. Zaman içinde uygun fiyatların oluşturulması amacıyla, gerekli istatistik veriler toplanmış ve sigortacılık uzmanlık isteyen bir iş şeklinde şekillenirken, direkt sigortacı da kendini güvencede hissetmek için reasüransın değişik şekillerini kullanmıştır. Ancak, toplumu oluşturan bireylerin anlayış ve yaşam biçimleri, bir başka deyişle kültür düzeyleri

sigortanın gelişmesinde gözardı edilmemesi gereken bir etkidir.

Sigortanın problemlerinin ayrıntılarında hızlı değişimler olur ve bu problemler sigortacının organizasyon özelliğine göre değişik görünüm alır. Genelde sigorta prensiplerinin özel adaptasyonları ve pratikteki uygulamaların değişiklikleri, sigorta alanları arasındaki koşulların veya sigortacıların yapılarının değişikliğine karşılık gelir. Belirli başlıklar altında problem kaynakları toplanacak olursa, bunlar; sigortacıların satış organizasyonu, fiyatlandırma (premium rates), rezervler, sigorta finansmanı, sigortacılık (Underwriting), hasarın karşılanması, sigorta sektörüne destek veren sigortacı organizasyonlarının yapısı ve işleyişi şeklinde sıralanabilir.

Sigortacılıkta devlet uygulamalarının önemi yadsınamaz ve T.C. Anayasasının 5.maddesi gereğince "Devletin temel amaç ve görevleri...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak...insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." Ayrıca, sigortanın ülkede kaynak birikiminin yaratılmasına yardımcı olma gibi işlevleri de vardır. Devletin etkinlik gösterebileceği alanlar şöyle sıralanabilmektedir; alınan ekonomik kararların sektörü teşvik edici ögeler taşıması; mevzuatı güçlendirmek; gerekli olan zorunlu sigortalara uygulama alanı yaratmak; iletişim kanalları ile tanıtıcı ve aydınlatıcı programlara yer verilmesini teşvik; sigortacılığın gereksinme duyduğu istatistik ve diğer alt yapı dökümanlarını toplamayı kolaylaştırıcı çalışmalar yapılmasına ön ayak olmak ve/veya özendirmek; temelde sigortalıları korumaya yönelik "uzman bürokrat ağı" ile gerekli ve uygun teşvik ve denetimlerin yürütülmesi; okullarda sigortayı tanıtıcı girişimler yapılması; vergi muafiyetleri uygulayarak sigortanın özendirilmesi. Genel eğitim içinde "sigorta gereksinmesi

duygusunu" yaratacak ögelerin verilmesi çok önemli bir nokta olarak ortaya çıkmaktadır. Bu alanda alınabilecek en pratik tedbirlerden biri, özellikle ilkökul öğretmenlerinin yaşam sigortası konusunda bilgilendirilmesi ve hatta bizzat bu kişilerin yaşam sigortası satması özendirilmelidir.

Son zamanlarda Türkiye'de Avrupa Topluluğuna (A.T.) girme çabası hızlandığı için, topluluk ile entegrasyon amacı ile ilgili mevzuat değiştirme çabaları sık sık gündeme gelmektedir. A.T.da diğer dallarda olduğu gibi, sigortacılıkta da kuruluş ve hizmet serbestisi söz konusudur. Sigortacılıkta kuruluş serbestisi, topluluğa üye herhangi bir ülkenin sigorta şirketi diğer üye ülkede o ülkenin yerli sigorta şirketleri ile aynı koşullarda çalışmasıdır. Hizmet serbestisi ise, bir üye ülkede kurulan sigorta şirketi diğer üye ülkelerde sigorta sözleşmesi yapabilmesidir. Sigorta alanında bir ortak pazar oluşturulması, bütün üyelerin mevzuatlarının benzer duruma getirilmesi ile sağlanabilir. Buna ek olarak Türk Sigorta piyasasındaki Türk sermaye ve tekniği ile çalışan şirketler yabancı kaynaklı sigorta şirketlerinin sermaye ve tekniği ile rekabet durumunda kalma durumları artacaktır. Bu rekabet önümüzdeki yıllarda piyasanın gelişme eğilimine ve A.T.'na girip girmeme gibi durumlara göre daha kıyasıya olacağa benzemektedir. Gerek "özel", gerek "resmi" sektöre bağlı şirketler kendilerini gelişen teknoloji ve teknik bilgi girişi koşullarına uydurmak zorunda kalacaklarını görmek çok aykırı bir görüş olmayacaktır.

İşin hacim ve yayılma gereksinmesi satış organizasyonlarının önemini ortaya çıkarır. Sigorta şirketleri, genelde, sigortanın türüne ve kendi iş politikalarına uygun satış organizasyonu kurar. Eğer yeterli sayıda poliçe uygun kişilere satılabiliyorsa, ilke olarak üretim, sigorta şirketi için sorun yaratmaz. Burada

sorun, üretim değil dağıtım yani satıştır, çünkü, yeterli sayıda üretim ile potansiyel sigortalının karşılaşması şirket için en karlı olacak şekilde olmalıdır. Ayrıca, ürünün yoğun rekabette birer birer satılması "uzman satıcılık" yöntemlerinin gerekliliğini gündeme getirir. Dağıtımla ilgili tüm öge, işlev ve nedenler, merkezi olsun veya olmasın, satış organizasyonu olarak düşünülür. Sigorta şirketlerinin kendi satış organizasyonları incelendiği zaman az veya çok oranda pazarda bölgesel ve coğrafik bölünme gözlenebilir. Bunların yanısıra, bazı sigorta şirketleri özel risklere yönelik, uzman oldukları alanda çalışmayı sürdürdükleri gibi, amaçlara ve ürünlerin niteliğine uygun olarak direkt veya dolaylı satış, veya bunun bir karma seklini benimsemektedirler.

Türkiye'de sigortacılık gelişme aşamasındadır. Pazar henüz doygunluğa ulaşmamış ve potansiyel sigortalı kitlesi, halen sigortalı olanların küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Potansiyel sigortalılara ulaşmak için Türk sigorta mekanizmasını oluşturan birimlerin bir anlamda sistemli çalışması gereklidir ki sonuçta amaçlara ulaşılabilsin. Hala Türkiye'de potansiyel tüketicinin olduğu yerde yaygın tanıtım yoktur; sektörde çalışanların (özellikle aracılardan) yeterli bilgi düzeyine ulaştığı söylenemediği gibi olaya yeterince sahip çıktıkları sonucuna da varılamaz; sigorta konusunda eğitici ve tanıtıcı yayın eksikliği vardır; üniversitelerin sigortacılıkla ilgili araştırmaları yoğun değildir; şirket içi problemlere sık sık rastlanmaktadır. Buna benzer olumsuzlukların sıralanması sonucunda denilebilir ki, Türkiye'de genelde sigortacılık, özelde yaşam sigortası geniş kitlelere ulaşmamıştır. Nüfus altmış milyona ulaşmak üzere olduğu halde, poliş ve sigortalı adetleri milyonlu rakamlara son yıllarda ulaşabilmiştir. Ayrıca, potansiyel sigortalılar ve sigortacılar arasındaki bilgi akışında

eksiklik ve aksaklıklar yer yer gözlenmektedir, bunlara son olarak eklenebilecek olan, sigortanın gereksinme duyduğu hacim ve yayılma gereksinmesi giderilememiş olmasıdır.

Yeni düzenlenen poliçelerin, miktar ve kapital bazında, Türkiye'de yaşayan kişilere ve ülke koşullarına uygun olarak düzenlenmesi de bir diğer gerekliliktir. Kişinin aile ve işini korumaya yönelik olan beşeri yaşam sigortası ile ilgili sigortaların geliştirilmesi, bunların bireysel olması ve sigortanın hacim ve yayılma gereksinmesini yaratma nitelikleriyle hem geniş kitlelere sigortanın tanıtımını yapmaya, hem de kaynak yaratabilme yönüyle de ekonomik gelişmeyi hızlandırıcı etkilerde bulunması olasılığı açısından bu sav ortaya sürülebilir. Ayrıca, A.B.D. de "fukaranın sigortası" diye bilinen ferdi kaza sigortalarının yaygınlaştırılması, tüketicinin sigorta ile ilk tanışmasında özendirici etki yapabilir. Bu tür kuvertürlerin ucuz ve kolay kabul edilen ani kaza sonucu oluşan rizikolara karşı düzenlenmesi buna bir neden olarak gösterilebilir. Bir "toptan sigorta" olan grup yaşam sigortasının sigortalı ve sigortacı açısından tercih edilme avantajları nedeniyle, bu türe önem verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Grup yaşam sigortası poliçesinin talebini etkileyen faktörler şöyle sıralanabilir: Bu poliçe ile geniş gruplar bireysel tıbbi kontrol olmaksızın sigortalanabilir. Grup poliçesi ile, bütünün sigortalanması sağlanarak, daha güçlü sigortalıların daha güçsüz olanları desteklemesi söz konusu olabilir. Bir grubun toptan yaşam sigortası olduğu için yaşam sigorta şirketinin sigorta işlem masrafları diğer türlere göre genellikle daha az seyredir.; acenteye ödenen komisyon diğerlerinden daha azdır.; grup üyesi sigortalı isterse gruptan bağımsız bir başka sigorta poliçesi alabilir. Eğer çalışan ayrıca bireysel bir sigortaya sahipse, grup sigortası onun aldığı diğer her bir sigortaya bir

destekleyici öge rolü oynar.; Çalışanlar ve işverenler arasında bağımlılığı güçlendirir. Verimli ve güvenilir hizmetin ödüllendirilmesinin yanı sıra istenmeyen işten ayrılmaların hızını da yavaşlatabilir.

Türkiye'deki sigorta mekanizmasının işlemedeki aksamalara neden olan bir nokta verilerin kapsamlı dökümlerinin olmamasıdır. (Örneğin; yıl içinde üretilen ürünlerin gelişme seyrine ait verilerin olmaması işletmelerde önemli bir işleve sahip olan üretim planlaması işlevinin yeterince yerine getirilememesine neden olur. Bunlara ek diğer veri gereksinimleri sigortalıların, sigortacıların ve uygulamaların ayrıntılı tanımı ve tasnifi şeklinde sıralanabilir.) Uygun verilerin olmaması sorunların doğru teşhisi ve uygun çözüm yollarının bulunmasını etkileyebilmektedir. Uygulama da görünen bir diğer olgu, "sigortalının temsilcilerinin" henüz etkin biçimde işlerlik kazanmamasıdır. Gelişmiş sigorta sektörüne sahip olan ülkelerde sigorta brokerliği, etkin ve yaygındır. Buna benzer yapının Türkiye'de de oturması, sigortanın tanıtım ve bilgi akış aksaklıklarının azalmasını getirebilir. Fesih iptal ve istira gibi portföy azalmasını getiren istenmeyen sonuçların da azalmasını sağlayabilir.

Bilgilere doğru ve hızlı erişme, günümüzde, bir gerekliliktir. Bilgilerin toplanma hızı karar verme sürecini belirler. Karar verme süreci uzarsa, güncel olaylardan kopma söz konusu olabilir. Bilgi işlemin işlevi doğru gerçekleşir ise (bilgi işlem hatasından söz edilir ama hatayı sistem değil, her tür kullanıcı yapmaktadır.) , şirketin amaçlarını gerçekleştirme sürecinde yararlı olur. Bilgi işlemin şirketler açısından yararları şöyle sıralanabilir; işlemlerdeki hızın ve doğruluk

oranının artması; bilgilere anında erişim; seri raporlama sistemi; belirli simülasyonların sağlanması sonucunda karar verdirebilme sürecine bilgisayarı sokabilme (örneğin; bir mühendis gibi düşündürebilme); birimler arası bilgi iletişimde hız sağlama; merkezi denetim; büro işlemlerini azaltma; küçük hacimde büyük bilgi saklayabilme; birimler arası standardizasyonu kurma; bilgide gizlilik sağlama.

Bilgi işlemle daha az maliyetle daha çok iş yapma durumu sağlanabilir, ve böylece karlılık artar. Artan karlılık hem şirketleri, dolayısıyla pay sahiplerini, hem de sigortalıları hoşnut eder. İşlemlerde sağlanan hız ile örneğin. hasar ödemelerinde sigortalı, üçüncü kişi, raporlamada yönetici kendini güvencede hisseder. Ayrıca reasürörler, seri ve doğru çalışan bir direkt sigortacıya daha iyi koşullarla yaklaşabilir. Ek olarak denilebilir ki; şirket içi bürokrasi ile fazla uğraşmayan elemanlar zamanlarının çoğunu araştırmaya ayırır ve daha verimli bir düzeyi tutturabilir. Burada üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da şirketleri yapısına uygun bilgi işlem ağına kurulmasıdır. Tüm bunların sonucunda, özelde şirketin verdiği hizmet onu rakiplerinden farklılaştırır, genelde ise sigortacının güvenilirlik imajı pekişir.

1959 yılında (Sigorta Dünyası Dergisi, sayı:1) Ali Neyzi'nin arzusunu hala yeniliyor olmak biraz buruk olsa da buna katılmamak hala olanaksızdır. "Nüfusumuzun yüzde biri dahi hayat sigortasına sahip değildir. Bu bir çalışma ve öğretim işidir. Geleceğini emniyet altına alamamış bir Türk kalmadığını görmek tek arzumuzdur."

DİPNOTLAR

- (1) Nusret Güven, "Türk Sigortacılığınının Aslarından Bedi Yazıcı", Sigorta Dünyası Dergisi, sayı 262, 1981,s; 28
- (2)Yine aynı şekilde,grup ve ferdi yaşam sigortası ayrımında grup yaşam sigortası olarak yapıлып ferdi yaşam sigortasına dönüşen verilerin de olmaması, bulunan rakamların doğruluğunu etkilemektedir.
- (3) S.S.Huebner, "Life Insurance", D. Appleton-century Comp.,Newyork,s:396
- (4) Bedi Yazıcı, 27.3.1991 tarihli karşılıklı görüşme
- (5) Bedi Yazıcı, 27.3.1991 tarihli karşılıklı görüşme
- (6) "Bu rakamların ifade ettiği anlam , Türkiye de çalışan yerli yabancı tüm sigorta şirketlerinin yarım yüzyılda sigortalamayı başardıkları hayatların % 28,7 sinin , kapitalin % 53 ünün Tam Hayatın portföyünde yer almış bulunmasından ibarettir... Prime dahil edilen bir sürprimle aldığı kısıtlı bir miktarı temettü hissesi diye sigortalıya geri vermek ve ne olduğu bilinmeyen (hiç değilse kolay kolay anlaşılamayan) hayali bir "fon"un gerçekleşse bile ne suretle hesaplanacağı açıklanmayan-hayali karına ortak vaadiyle değil, şirketin, değer artışlarını da içeren, resmi, ilan ve murakabe olunan karına , yarı yarıya ortaklık sağlayan kombinezonlarla çıktı piyasaya Tam Hayat... Yüksek tirajlı gazetelerde tam sayfa ilginç seri reklamlarla herkesin dikkati çekildi... sigorta satanların komisyonları, sigortaların devamlılığını arttırmaya yardımcı olacak surette uzunca zadeler kapsayan devrelere yayıldı... beraber çalışacak

olan idari ve teknik personelin seçiminde titizlik ve itina gösterildi...Tam Hayat sigortalı ile temas sağlamak amacı ile "sigorta danışmanları " nı yetiştirmiştir . Bu şirketin şirket içi talimatında, bu kişilerin rolü şöyle tanımlanmaktadır; " Sigorta Danışmanı , müşteri adaylarını bulmak , bunları taşıdıkları ekonomik rizikoyu bir sigorta şirketine devretmek sureti ile kendilerini veya ailelerini emniyet altına almak hususunda ikna etmek ve her birinin kendi özel durumuna göre , en uygun sigorta şeklini bulup göstermekle görevlidir."(Bedi Yazıcı, Sigorta Dünyası Dergisi , 1991,s : 11)

(7) Mowbray, Alberth , Blanchard , R. ,"Insurance", The Maple Press Com. , 1964,s 355

(8) Uras, Güngör, age, s 12

(9) "Metropolitan Life dünyanın en büyük sigorta şirketinin en büyük sigorta şirketlerinin başlarında yer alır. Bugün, 1989 sonu itibariyle Metropolitan Life elli milyon kişiyi sigortalamış, yürülükteki hayat sigortalarının kapitali 1678 trilyon lirayı (1991 Türkiye devlet bütçesinin on beş katından fazla) aşmış, varlıklarının ise 280 trilyonun üstünde, senelik prim istihsalı tüm Türkiye portföyünün (tüm dallar toplamının) kırk katına yakın olarak kırk trilyonu geçmiş olacağı hesaplanmaktadır."(Yazıcı, Bedi,"Sigorta Denetim Kanun Tasarısı",Sigorta Dergi eki,1990,s;2)

(10) Bedi Yazıcı , 13.3.1991 tarihli karşılıklı görüşme ; Uras, Vedat "Hayat Sigortası İstihsalcileri ve Sigortacılar " , Sigorta Dünyası Dergisi , sayı 11

(11) Huebner, S.S.,"Life Insurance", D. Appleton-century Comp. 1935,s 319-320

- (12) Atilla, Eser, Cumhuriyet Gazetesi, "Sigorta da Reklamı Keşfetti", 28.3.1991, sayfa 13
- (13) Başak Sigorta Şirketi Yayını, "Yabancı Basından Seçmeler" 1991
- (14) Ecer, Hayati, "Sektördeki Gelişmeler Ekonomideki Gelişmelerden Kesinlikle Soyutlanamaz", Sigorta Dünyası Dergisi, sayı 1,1990, s 6

SUMMARY

In every life man and his possession are exposed to innumerable risks. These risks are unforeseeable. No one knows when they will happen nor the extent of damage they may cause. Being aware of these risks, man can create his security schemes according to his specific needs. If he chooses the insurance, he buys an insurance policy. The insurer's promise and the detailed agreements affecting it are embodied in the policy contract.

Insurance is an operation by two parties; insured and insurer. The insurer promises to indemnify the insured or a third party in case of a loss or damage. Payment for this service is called premium. The insurer accepts a totality of risks and compensates them according to statistical laws. There are some limitations on the scope of insurance; all risks cannot be insured, the insurer seeks the insurable risks; there must be insurable interest; insurance limited to financial value; there must be large numbers of similar risks; it must be possible to calculate the risks of loss; losses must not be catastrophic and must be reasonably unexpected, losses must be accidental; insurance must be consistent with public policy.

THE INSURANCE MECHANISM

The same general mechanism is used to the operation of all types of insurance in theory. There is the utmost variation in practice. The insurance mechanism will include certain necessary definitions of basic terms and indication of functions and, interrelation of the component parts of the mechanism.

-CONTACT

Contact is the first essential thing to making a contract between the parties. The simplest form of contact is direct meeting of insurer and insured. The other form of it is to use the agent and broker.

The distinctions between insurance agents and insurance brokers may be summarised as follows;

a) Insurance Agents

- 1) usually part time only
- 2) do not profess to be expert in insurance
- 3) can not sued for professional negligence
- 4) normally agents of insurer
- 5) remunerated by commission
- 6) sometimes allowed limited powers, eg. to issue covernotes
- 7) There is a special category: "own case" agents are credit agents, who introduce their own insurance to the insurer
- 8) They need not be registered

b) Insurance Brokers

- 1) full time professionals
- 2) profess to be expert
- 3) can be sued for professional negligence
- 4) normally agents of the insured
- 5) remunerated by commission, but usually brokerage is
- 6) usually have wider powers. Sometimes they can settle minor claims on behalf of the insurer

- 7) sometimes also Lloyd's brokers in England
- 8) must be registered

-THE INSPECTOR

The function of the inspector is a universal part of the insurance mechanism, but the manner of its performance and the title of the functionary vary between classes of insurance. In life insurance and other types of insurance they are necessary only to indicate that the insurer needs. Sometimes insurer needs to have knowledge concerning the insured and the subject of insurance. Inspection determines the acceptability of a proposal form, the price, the term of policy contract. Its important and method depend on the type of insurance and individual characteristics.

-THE ADJUSTER

The adjuster should a balance between protecting the interest of insurer and insured and claimants. He must act strictly within their scope of authority and their duty is to report the circumstances and approximate extend of the loss to the insurer.

There are some specializing an adjusters, eg. public adjuster, who represents insureds; loss adjusters are independent professional claims investigators.

-THE CONTRACT

It should be remembered that the policy is to the contract, but merely the written evidence of it. An insurance contract can

be written or not. The basic rights and obligations of the parties are stated in it, and it is an essential part of the mechanism.

-REINSURANCE

Reinsurance is an insurance again of a risk already insured.

Insurance companies are protected by reinsurance. For example, in life insurance, the actuary can predict die. Some actuary how many lives of a given age will die with in a certain period. But the actuary cannot predict when the individual will die . Increasing of the number of policies,unforseeable dies will raise so that the insurer has to find a method for security of business or reinsurance. Some of the reasons for reinsurance can be summarised as follows;

- a) Capacity: It gives the ability to accept large risks
- b) Control: It helps to share risks and claims between reinsurers, so that this situation make greater stabilisation of results.
- c) Catastrophe: It helps in catastrophe situations, reducing the net cost.
- d) Consalidation on the financial accounts.

-GOVERNMENTAL REGULATION

Purposes of government supervision in insurance is that

protecting the insured and third party. There are 3 purpose of it; (4) solvency (the continuing financial ability of insurers to meet their contractual obligation); regulation insurance parties (both insureds and insurers are benefited) ; competence (ability and character of sufficiently high grade to justify confidence)

MAIN COMMON FEATURES OF DEVELOPMENT

There are the main features of developmetn of the main classes of business. The following features are apparent:

a) Insurance has developed in response to a demand for insurance protection. (for example; there are exceptions in England e.g. The Employer's Liability Act (1980) and The Workmen's Compensation Acts)

b) There was an absence of reliable statistical data in the early days of each class of business. Stastical data made possible over the widest available field and than equitable premium rates were found.

c) Insurers began as specialist offices.

d) Reserves were accumulated and insurers became so strong.

e) With growth in risks reinsurance became necessary.

BRIEFLY DEVELOPMENT OF INSURANCE IN TURKEY

Insurance in Turkey is more than a century old.

After the HocaPaşa and Kumkapı Fire in 1865 and Beyoğlu Fire in 1870, some foreign insurance offices began to write the insurance policies according to the marked demand. All of these were agencies of the foreign insurance companies and there was not a governmental supervision in insurance market. The policies were written in English and French Language. And insurance is subject to law and practice where the insured head office that was not in Turkey. In addition, the insurer had authorised to cease the policy.

The development of insurance was geratly handicapped by a wide-spread misinterpretation of the moslem canonical law prohibiting usury. Although the Kuran forbate interest at exorbitant rates only, in practice no differentiation was made between legitimates and illegitimate money-lending practices.

Life insurance, to a lesser degree because of the interest factor used in rate making but mainly because of the differnce between premiums paid and the death benefit-particularly in premature deaths- was considered a perverted form of usury, in that the insured or the beneficiary was deemed to be the usury.

Some insurance companies tried to fight this but were mistaken in the way they approached the problem. Instead of pointing to the true meaning of the canonical law they followed a very near sighted policy by endeavoring to prove that the canonical law did not apply to transactions made between Turkish citizens and foreign insurance companies with home offices outside the moslem realm.

Republic was proclaimed in 1923 and canonical law was completely repealed on the insurance market. Two laws, one for

the control of insurance companies and the other setting up a reinsurance monopoly encouraged local business.

LIFE INSURANCE

Insurance under this heading comprises the large number of covers offered by life insurers including annuity and pensions business and personal accident and sickness business written mainly in the accident and aviation departments, but increasingly being written in the life department.

There is a distinction between "family life insurance" and "business life insurance". All life insurance is really business life insurance, but by custom we have chosen the expression "family life insurance" when the insurance relates more directly to the family and "business life insurance" when the insurance apparently concerned more directly concerned the protection of the insured's business or vocation.

A great variety of life insurance contracts can be considered within four basic descriptions;

- a) Term insurance
- b) whole life insurance
- c) endowment insurance
- d) annuities.

At all of the policies can be one payment or paid at intervals of the time.

Turkish people bought more new life insurance in 1989 than ever before. The new purchases for individual and group life

insurance in force totaled 3,963 billion TL and 342 billion TL , and were made up of 2,269 billion TL in the individual insurance and 139 billion TL in the group life insurance.

This was the twenty-six years of sustained high level buying new life insurance. In each of last five years the annual purchases were at least double those of 20 years ago.

As a result of this increased rate of buying life insurance ownership in Turkey has risen to a high level. At the end of 1989, the families of this country owned 7,6 million individual life insurance and 3,7 million group life insurance. These covered 8,723 billion TL in individual life insurance, and represented the protection of 1,343 billion TL policy holder in group life insurance.

The 1989 number of policyholders was 2,195,031 greater than 25 years before; 2,173,643 more than in 1972; 1,978,271 more than in 1982; 1,291,430 more than in 1987. At the same time the average life insurance owned per policy and policyholder in individual and group life insurance has risen from 6,577 TL and 13,961 TL to 3,8 million TL and 7,9 million TL in 1989.

The greater spread of life insurance protection results in large totals of funds going back to Turkish families from their life insurance companies.

Life insurance has at an unprecedented pace in the past few years, and yet there are still great areas of need for this kind of protections.

An analysis of 1989 life insurance ownership and income per

individual compared with 1963, shows life insurance in force up in that period, while individual life insurance per capita rose from 13 TL to 157,183 and while group life insurance per capita rose from 12 TL to 24,206 TL . The population in this term rose from 29,6 million to 55,5 million.

All types of life insurance in force have grown, though individual life insurance has increased at the greatest rate- up some 1,353 % in the past four years. In late 1989's , group protection represented about one-tenth of total life insurance in force; in 1964 it accounts for one-sixtieth of the total life insurance in force.

A dominant factor affecting this growth, however, has been inflation. The inflation recorded between 1963 and 1989 was about 62,000% in Turkey. Life insurance companies issued "with profit" policies more than before. But this growth is not enough. Because in 1989 individual life insurance in force per individual was 157,183 TL and group life insurance in force per policyholder was 24,206 TL.

Life insurance in Turkey must be increased. Life insurance is one of the earliest type of insurance because of it helps the continuity of the family life. The primary purpose of it is the protection the family against the loss of the income-prodocure capacity of "the bread winner" and stabilization of their business.(1)

(1) Life insurance as a means of;

- indemnification against loss through the death of officials and valuable employees.

- insurance of employees for the benefit the their families (group life insurance)

-enhancing the credit of business enterprises during times of the financil stringency.

-additional collateral for a demonsrated business.

-security for bond issues

-borrowing without collateral

-meet liquidation emergencies at the time of death

-making contingent interests marketable

-endowing educational and philanthropic institutions.

(S.S.Huebner, "Life Insurance", D.Appleton-century Comp., Newyork-London, p:58)

EK:1 FETVA

HUZUR ALIİ CENABI MEŞİHATPENAHİYE

Mazuru Çakirleridir

Memaliki Ecnebiyenin bir mahallinde mesela Fransa'da teşekkül etmiş bir şirketle acizleri beyinde hayatta kaldığım halde on beş senenin hitamında veyahut müddeti mezkureden evvel vefat eder isem vereseme mahalli mezkudan gönderilüp beş yüz Lirayı Osmani verilmek üzere bir akit icra etsem yani beher sene maktuan mezkur şirkete otuz bir adet Lirayı Osmani gönderüp iş bu on beş sene hitamına kadar vermiş olduğum meblağın miktarı da dört yüz altmış beş liraya baliğ olsa bu göndermiş olduğum meblağa mukabil şirketin hissedaranı tarafından acizlerinden müddeti mezkur zarfında almış oldukları dört yüz altmış Lirayı otuz beş Lira zammı ile beş yüz lira mezkur şirket tarafından acizlerine mahalli mezkurdan gönderseler veyahut senevi maktuan göndereceğim otuz bir adet Lirayı Osmaniye bir sene gönderüp te vefat etsem şu bir senede göndermiş olduğum otuz bir liraya dört yüz altmış dokuz lira zammıyla beş yüz adet Lirayı Osmaniye şirketin hissedaranı vereseme mahalli mezkudan gönderseler böyle bir akdin kabul ve icrasına cevazı şer'i olup olmadığının fetvahancı alicie tetkik ve bu bapta bir kit'a fetvayı serife verilmel üzere işbu istidayı kemleranemin makamı müşarülileyhaya havale buyurulmasını istirham eylerim olbapta emrü ferman hazreti menlehülemdir.

23 Tesrinievvel 327

Sultan Ahmette Kapıağası mahallesinde

üç nolu hanede sakin

Mahmut Celalettin

Fetvahanei aliye 12 329

327

Müstediyat istida
5094

5824

225

Havale buyurulan işbu arzuhal mütalaa Derunu arzuhalde muharrer akdi mezkur Dari islamda olmayupta berveçhi meşruh Memaliki Ecnebiyede kain bir sigorta şirketi ile icra edildiği takdirde şirketi mezkure rizasıyle vereceği ziyadeyi yani makudunaleyh sigorta bedeli ne miktar meblağ ise anı ahız helal olur olbapta emrü ferman hazreti menlehülemrindir.

22 Zilkade 329

Eminülfetva

Mühür

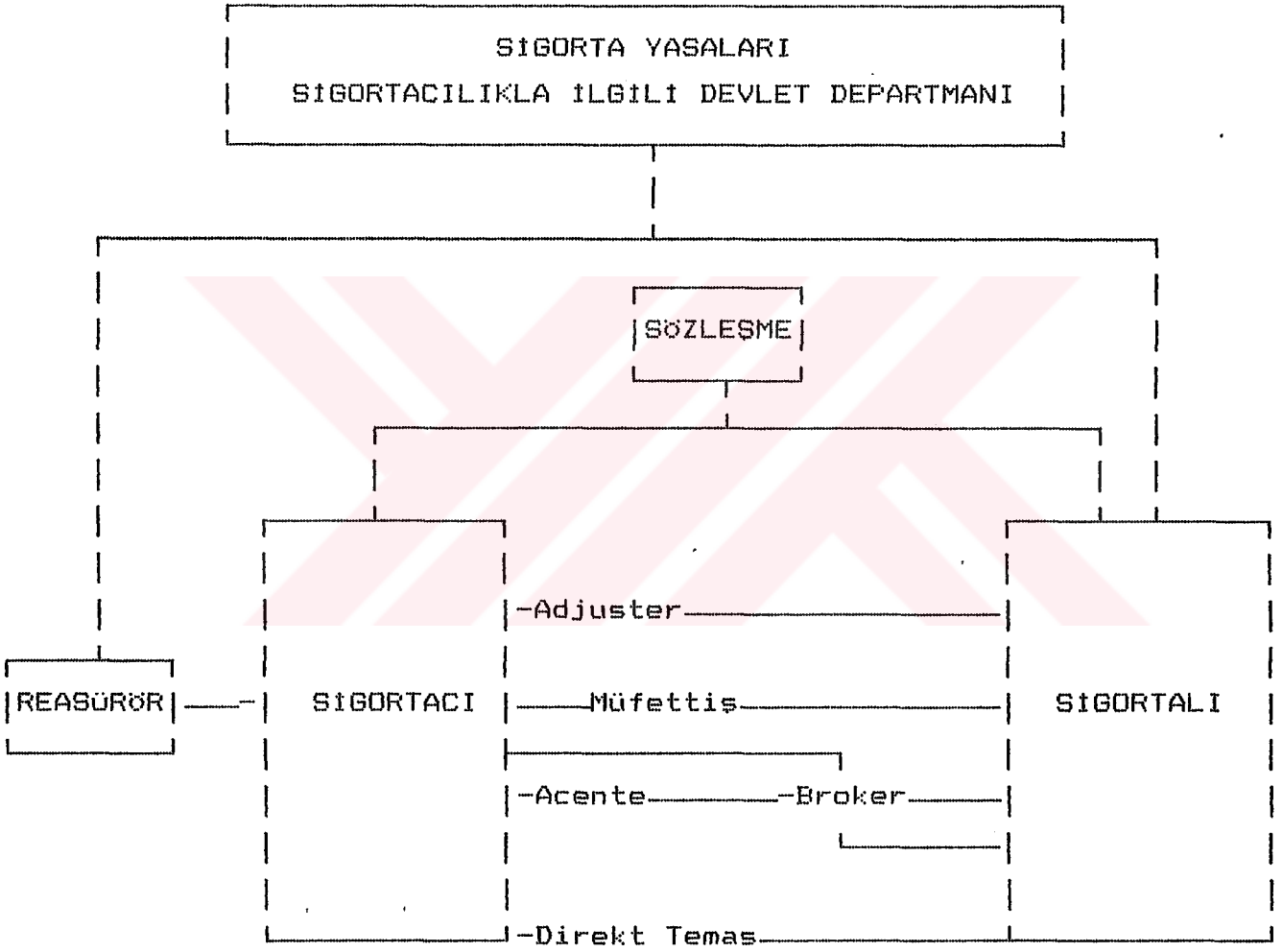
Alelusul itası

25 Zilkade 1329

KAYNAK; Bu fetva Sigorta Rehberinden IV-V. sayfalardan alınmıştır.

EK:2 SİGORTA MEKANİZMASI

SİGORTA MEKANİZMASI

KAYNAK: Mowbray;Blanchard., "Insurance", Newyork, Mc Graw Hill Book Comp., 5.Baskı, s;50

EK:3 PERSONAL SAYISI, BANKA DISI ACENTELERIN
INCELENMESI

YILLAR	X1	X2	Y1	Y2
1979	2,769	3,084	108,015	210,622
1980	2,634	3,298	142,214	151,544
1981	2,683	3,534	228,367	147,253
1982	2,805	4,058	270,130	142,445
1983	2,869	4,612	247,599	118,570
1984	2,923	5,218	230,823	116,991
1985	3,065	5,804	273,195	132,438
1986	3,143	6,472	624,971	130,748
1987	3122	6955	956424	143799

X1 :PERSONEL SAYISI
X2 :BANKA DISINDA KALAN
ACENTALARIN SAYISI
Y1 :FERDI YASAM SIGORTALARINDA
POLICE ADETLERI
Y2 :GURUP YASAM SIGORTALARINDA
SIGORTALI ADETLERI

KAYNAK:ECER,HAYATI;SIGORTA DERGISI ,SAYI:1,S:6

A) FERDI ADETLERE GORE REGRESTON

Regression Output X10 HAYA PAYI ILE t7=2.36

Constant	709,776.6	
Std Err of Y Est	179830.36529	
R Squared	0.84	
No. of Observations	10	
Degrees of Freedom	7	
	X1	X2
X Coefficient(s)	(581)	279
Std Err of Coef.	1,192	161
T	(1.49)	1.73

B) GRUP ADETLERE GORE REGRESTON

Regression Output:

Constant	(439,645)	
Std Err of Y Est	23,137	
R Squared	0.40	
No. of Observations	10	
Degrees of Freedom	7	
	X1	X2
X Coefficient(s)	270	-41
Std Err of Coef.	153	21
T	1.80	(2.00)

EX:4 CESITLI ARTISLAR

YILLAR	GSNH (CARI.MIL)	MUFUS (MIL)	A	B	C	D	E	F	G
1,963	101,208.2	29.6	387.0	351.3	13.1	11.9	0.4	0.3	3,419.2
1,971	173,499.7	36.2	2,972.6	3,280.9	82.1	90.6	1.7	1.9	4,792.8
ART163	71.4	22.3	668.1	833.9	528.1	663.7	348.1	444.8	40.2
1972	211,207.5	37.1	3,613.4	4,407.9	97.4	118.8	1.7	2.1	5,692.9
1981	6,177,088.2	45.5	16,503.4	21,626.6	362.7	475.3	0.3	0.4	135,760.2
ART7281	2,824.7	22.6	356.7	390.6	272.4	300.1	(84.4)	(83.2)	2,284.7
1982	8,162,920.1	46.6	20,501.6	34,892.8	439.9	748.8	0.3	0.4	175,170.0
1989	170,679,933.1	55.5	8,723,687.1	1,343,462.8	157,183.6	24,206.5	5.1	0.8	3,075,314.1
ART8289	1,990.9	19.1	42,451.3	3,750.3	35,627.7	3,132.8	1,935.1	84.1	1,655.6
ART6389	168,542.4	87.5	2,254,082.7	382,326.1	1,202,130.8	203,860.6	1,236.7	126.8	89,842.6

KISALTMALAR :

- A: FERDI KAPITAL(MILYON)
- B:GRUP KAPITAL (MILYON)
- C:KISI BASINA FERDI KAPITAL
- D:KISI BASINA GRUP KAPITAL
- E:(FERDI KAPITAL/GSNH)*100
- F:(GRUP KAPITAL/GSNH)*100
- G:KISI BASINA GSNH(CARI)

KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

FERDİ ADETLER PORTFOY HAREKETLERİ

YILLAR	OLUM	VADE	İSTİRA	FESİH İPTAL	YENİ POLİCELER	DİĞER	FERDİ ADETLERİ	POLİCE ADETLERİ
TOPLAN 1	2,115	17,143	10,839	57,338	100,887	3,436		414,574
TOPLAN 2	3,324	22,318	62,554	74,265	285,149	7,230		1,023,894
TOPLAN 3	6,817	11,665	124,142	695,122	2,861,626	10,354		6,127,725
GENEL	12,256	51,126	197,535	826,725	3,247,662	21,020		7,566,193
ORTALAMA 64-71	647	4,710	9,946	15,145	46,794	1,262		173,137
ORTALAM 72-81	332	2,232	6,255	7,427	28,515	723		102,389
ORTALAMA 82-89	852	1,458	15,518	86,890	357,703	1,294		765,966
DAG KTS.64-71	13	9	18	26	65	68		15
DAG KTS.72-81	16	48	81	33	101	52		46
DAG KTS.82-89	72	41	23	99	105	139		87
ARTIS 64-71	(8)	23	(34)	(15)	191	(38)		34
ARTIS 72-81	55	(34)	1,084	(60)	632	(45)		205
ARTIS 82-89	369	34	(12)	644	1,219	1,263		732
TOPLAN1/GENEL	17	34	5	7	3	16		5
TOPLAN2/GENEL	27	44	32	9	9	34		14
TOPLAN3/GENEL	56	23	63	84	88	49		81

NOT: TOPLAN1:64-71 TOPLAN1 TOPLAN2:72-81 TOPLAN1 TOPLAN3:82-89 TOPLANIDIR

KAYNAK: SİGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

NOT 2:

STANDART SAPMA

DASILMA KATSAYISI =----- X 100

ARİTMEİK ORTALAMA

EK 5:2 GURUP ADETLER PORTFOY HAREKETLERI

YILLAR	OLUM	VADE	ISTIRA	FESIH IPTAL	DUZENLEMLER	DIGER	SIGORTALI GURUP ADEDI
TOPLAM 1	3,768	31,092	10,139	130,863	349,204	297	714,574
TOPLAM 2	7,879	326,525	61,511	231,263	659,497	8,835	1,876,196
TOPLAM 3	3,381	110,207	12,637	211,894	307,165	85,107	1,104,367
ORTALAMA 64-71	471	3,887	1,267	16,358	43,651	50	89,322
ORTALAMA 72-81	788	32,653	6,151	23,126	65,950	982	133,498
ORTALAMA 82-89	423	13,776	1,580	26,487	38,396	10,638	138,046
DAG KTS.64-71	38	261	70	78	47	145	27
DAG KTS.72-81	10	12	101	25	18	223	19
DAG KTS.82-89	9	47	23	42	47	50	12
ARTIS 64-71	211	31,877	28	466	96	(60)	108
ARTIS 72-81	(22)	2	211	25	(52)	750	(6)
ARTIS 82-89	(13)	(65)	46	31	12	13,631	19
TOPLAM1/BENEL	25	7	12	23	27	0	36
TOPLAM2/BENEL	52	70	73	40	50	9	7
TOPLAM3/BENEL	22	24	15	37	23	90	56
NOT: TOPLAM1:64-71 TOPLAMI TOPLAM2:72-81 TOPLAMI TOPLAM3:82-89 TOPLAMIDIR							
KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI							

YILLAR	OLUM	VADE	İSTİRA	FESİH İPTAL	DİĞER	DÜZENLEMELER	DİĞER
TOPLAM 1	22,498,724	55,992,935	99,884,791	1,190,057,002	90,119,880	3,850,429,770	258,865,516
TOPLAM 2	148,723,324	552,798,944	4,265,552,396	6,490,646,327	2,177,075,224	24,624,908,480	880,015,856
TOPLAM 3	12,474,095,658	11,779,124,933	36,254,395,531	793,937,444,350	74,361,579,055	7,023,793,037,972	2,907,069,226,693
GENEL	12,645,317,706	12,387,916,812	40,619,832,718	801,618,147,679	76,628,774,159	7,052,268,376,222	2,908,208,108,065
ORTALAMA 64-71	21,160,919	75,493,184	544,235,977	948,636,686	282,347,643	481,303,721	32,358,190
ORTALAMA 72-81	14,872,332	55,279,894	426,555,240	649,064,633	217,707,522	2,462,490,848	88,001,586
ORTALAMA 82-89	1,559,261,957	1,472,390,617	4,531,799,441	99,242,180,544	9,295,197,382	877,974,129,747	363,383,653,337
DAG KTS.64-71	38	17	42	83	35	143	132
DAG KTS.72-81	42	153	115	34	128	128	105
DAG KTS.82-89	127	100	141	128	160	160	146
ARTIS 64-71	121	56	101	399	92	92	1,910
ARTIS 72-81	233	444	3,564	99	3,713	3,713	740
ARTIS 82-89	14,450	23,035	1,957	3,361	4,286	4,286	27,593
TOPLANI/BENEL	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAN2/BENEL	1	4	11	1	3	3	0
TOPLAN3/BENEL	99	95	89	99	97	97	100
NOT: TOPLANI:64-71 TOPLANI TOPLAN2:72-81 TOPLANI TOPLAN3:82-89 TOPLANIDIR							
KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI							

EK 15-4 GRUP KAPITAL PORTFÖY HAREKETLERİ

AZALIS NEDENLERİ

YILLAR	OLUM	VADE	ISTIRA	FESİH İPTAL	DİĞER	YENİ	
						DÜZENLEMELER	DİĞER
TOPLAM 1	21,365,558	116,936,982	384,608,378	726,494,332	16,360,863	4,127,574,443	252,948,613
TOPLAM 2	298,754,173	4,627,477,549	4,305,428,875	8,678,229,568	704,152,602	28,674,708,910	9,869,811,738
TOPLAM 3	8,739,742,297	35,184,055,042	21,903,493,285	753,705,684,216	5,261,018,814	803,339,703,546	652,760,057,735
GENEL	9,059,862,028	39,928,469,573	26,593,530,538	763,110,408,116	5,981,532,279	836,141,986,899	662,882,818,086
ORTALAMA 64-71	39,715,349	592,843,670	583,560,107	1,174,587,060	89,825,104	515,946,805	31,618,577
ORTALAM 72-81	29,875,417	462,747,755	430,542,888	867,822,957	70,415,260	2,867,470,891	986,981,174
ORTALAMA 82-89	1,092,467,787	4,398,006,880	2,737,936,661	94,213,210,527	657,627,352	100,417,462,943	81,595,007,217
DAG KTS.64-71	33	247	83	57	57	133	78
DAG KTS.72-81	49	65	85	63	109	50	110
DAG KTS.82-89	143	85	109	184	102	116	120
ARTIS 64-71	77	6,615	229	1,229	165	943	389
ARTIS 72-81	443	953	640	451	3,701	429	4,777
ARTIS 82-89	2,077	796	1,742	3,591	6,700	3,339	3,081
TOPLAMI/GENEL	0	0	1	0	0	0	0
TOPLAM2/GENEL	3	12	16	1	12	3	1
TOPLAM3/GENEL	96	88	82	99	88	96	98

NOT: TOPLAMI:64-71 TOPLAMI TOPLAM2:72-81 TOPLAMI TOPLAM3:82-89 TOPLAMIDIR

KAYNAK: SİGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

EK:6 YILLARA GORE PRIMLER

YILLAR	YASAM PRIMI	DIGER PRIMLER
64	30,192,053	219,523,214
65	31,641,142	233,382,156
66	30,852,688	278,615,424
67	38,209,321	324,420,932
68	44,142,614	376,346,510
69	51,632,730	431,182,791
70	60,903,575	502,836,521
71	95,883,143	647,829,061
72	152,816,547	826,012,078
73	166,869,192	1,131,946,834
74	185,605,990	1,446,870,060
75	182,183,558	1,881,435,364
76	180,441,577	2,542,392,454
77	199,010,701	3,479,386,903
78	276,811,199	4,832,282,731
79	350,211,748	7,796,554,744
80	427,470,156	14,599,930,775
81	663,191,319	22,187,534,725
82	911,573,091	32,961,819,397
83	1,079,736,597	45,231,549,667
84	1,136,211,808	84,152,209,894
85	2,633,641,000	127,182,615,000
86	10,528,854,000	180,981,519,000
87	23,346,339,000	288,642,830,000
88	49,710,732,000	522,371,120,000
89	151,996,195,000	887,681,942,000
TOPLAM	244,511,351,749	2,232,944,088,235

KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

EK :7-1 SİRKET TÜRLERİNE GÖRE PORTFOYUN İNCELENMESİ(TURK-YABANCI)

	TURK-ADET FERDİ	YABANCI ADET FERDİ	TURK KAPITAL FERDİ	YABANCI KAPITAL FERDİ	TURK ADET GRUP	YABANCI ADET GRUP
TOPLAN1	462,852	10,576	7,641,912,102	175,323,474	739,739	0
TOPLAN2	1,020,110	3,784	66,112,879,465	103,180,259	1,874,841	1,355
TOPLAN3	6,118,161	9,564	13,059,982,009,065	31,841,302,881	1,095,051	9,316
GENEL	7,601,123	23,924	13,133,736,800,632	32,119,806,614	3,709,631	10,671
ARTIS63-71	24	(50)	701	9	426	0
ARTIS72-81	208	(76)	359	(69)	(6)	(8)
ARTIS82-89	731	3,800	42,354	499,035	16	3,768
TOP1/GENEL	6	44	0	1	20	0
TOP2/GENEL	13	16	1	0	51	13
TOP3/GENEL	80	40	99	99	30	87
ORT63-71	51,428	1,175	849,101,345	19,480,386	82,193	0
ORT72-81	102,011	378	6,611,287,947	10,318,026	187,484	136
ORT82-89	764,770	1,196	1,632,497,751,133	3,980,162,860	136,881	1,165

NOT:TOPLAN1:1964-71 TOPLAN1; TOPLAN2:1972-81 TOPLAN1; TOPLAN3:1982-89 TOPLANIDIR
KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

EK :7-2 SİRKET TÜRLERİNE GÖRE PORTFOYUN İNCELENMESİ

	TÜRK KAPITAL GRUP	YABANCI KAPITAL GRUP	TÜRK KAPITAL FERDİ+GRUP	YABANCI KAP. FERDİ+GRUP	TOPLAM KAPITAL
TOPLAN1	8,294,905,168	0	16,836,817,270	175,323,474	17,112,140,744
TOPLAN2	102,434,959,649	167,075,240	168,547,839,114	270,255,499	168,818,094,613
TOPLAN3	4,164,041,339,450	93,311,860,000	17,224,023,348,515	125,153,162,881	17,349,176,511,396
GENEL	4,275,771,204,267	93,478,935,240	17,409,508,004,899	125,598,741,854	17,535,106,746,753
ARTIS63-7	834	0	766	9	747
ARTIS72-8	391	469	376	42	375
ARTIS82-8	3,501	339,987	17,886	362,932	18,074
TOP1/GENE	0	0	0	0	0
TOP2/GENE	2	0	1	0	1
TOP3/GENE	97	100	99	100	99
ORT63-71	1,032,767,241	0	1,881,868,586	19,480,386	1,901,348,972
ORT72-81	10,243,495,965	16,707,524	16,854,783,911	27,025,550	16,881,809,461
ORT82-89	520,505,167,431	11,663,982,500	2,153,002,918,564	15,644,145,360	2,168,647,063,925
KAYNAK: SİGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI					

EK :7-3 Sirket Turlerine Gore Portfoyun Incelemesi

	FERDI ADET	GRUP ADET	FERDI KAPITAL	GRUP KAPITAL	FERDI ORTALAMA KAPITAL	GRUP ORTALAMA KAPITAL
TOPLAM1	473,428	739,739	7,817,235,576	9,294,905,168	139,362	106,158
TOPLAM2	1,023,894	1,876,196	66,216,059,724	102,602,034,889	620,679	573,451
TOPLAM3	6,127,725	1,104,367	13,091,823,311,946	4,257,353,199,450	8,799,846	28,728,140
GENEL	7,625,047	3,720,302	13,165,856,607,246	4,369,250,139,507	9,559,887	29,407,750
ARTIS63-71	22	426	668	834	530	77
ARTIS72-81	205	(6)	357	391	50	421
ARTIS82-89	732	19	42,451	3,750	5,012	3,128
TOP1/GENEL	6	20	0	0	1	0
TOP2/GENEL	13	50	1	2	6	2
TOP3/GENEL	80	30	99	97	92	98
ORT63-71	52,603	82,193	868,581,731	1,032,767,241	15,485	11,795
ORT72-81	102,389	187,620	6,621,605,972	10,260,203,489	62,068	57,345
ORT82-89	765,966	138,046	1,636,477,913,993	532,169,149,931	1,099,981	3,591,018
KAYNAK: SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI						

EK:8

SIRKETLERİN AYRIMI

SIG TURU	FERDİ ADET 63	FERDİ ADET 71	GRUP ADET 63	GRUP ADET 71	FERDİ KAPITAL 63	FERDİ KAPITAL 71	GRUP KAPITAL 63	GRUP KAPITAL 71
TURK	57,173	70,889	25,165	132,438	368,348,796	2,952,245,294	351,326,682	3,280,946,058
YABANCI	1,681	833			18,725,773	20,354,500		
TOPLAM	58,854	71,722	25,165	132,438	387,074,569	2,972,599,794	351,326,682	3,280,946,058
TURK/YAB.*100	97	99	100	100	95	99	100	100
SIG TURU	FERDİ ADET 72	FERDİ ADET 81	GRUP ADET 72	GRUP ADET 81	FERDİ KAPITAL 72	FERDİ KAPITAL 81	GRUP KAPITAL 72	GRUP KAPITAL 81
TURK	74,049	228,196	156,082	147,127	3,596,426,352	16,498,194,797	4,401,693,416	21,601,404,162
YABANCI	709	171	137	126	17,031,923	5,302,578	4,427,280	25,200,000
TOPLAM	74,758	228,367	156,219	147,253	3,613,458,275	16,503,497,375	4,405,920,696	21,626,604,162
TURK/YAB.*100	99	100	100	100	100	100	100	100
SIG TURU	FERDİ ADET 82	FERDİ ADET 89	GRUP ADET 82	GRUP ADET 89	FERDİ KAPITAL 82	FERDİ KAPITAL 89	GRUP KAPITAL 82	GRUP KAPITAL 89
TURK	269,999	2,243,292	142,316	164,888	20,497,302,804	8,701,977,363,000	34,867,934,565	1,211,720,273,000
YABANCI	131	5,109	129	4,990	4,349,473	21,709,746,000	25,800,000	87,742,539,000
TOPLAM	270,130	2,248,401	142,445	169,878	20,501,652,277	8,723,687,109,000	34,892,834,565	1,299,462,812,000
TURK/YAB.*100	100	100	100	97	100	100	100	93

KAYNAK: SİGORTA MÜDEKABEK KURULU RAPORLARINA GÖRE AYRILMIŞTIR

EK:9

PORTFOY HAREKETLERİNİN DAĞILIMLARI

FERDİ ADEDİ AZALIS NEDENİ	OLUM	VADE	ISTIRA	FESİH	İPTAL	YENİ	DİĞER
TOP1964-71	2	20	12	66	97	3	
TOP1972-81	2	14	39	46	98	2	
TOP1982-89	1	1	15	83	100	0	
GENEL	1	5	18	76	99	1	

GRUPADET AZALIS NEDENİ	OLUM	VADE	ISTIRA	FESİH	İPTAL	YENİ	DİĞER
TOP1964-71	2	18	6	74	100	0	
TOP1972-81	1	52	10	37	99	1	
TOP1982-89	1	33	4	63	78	22	
GENEL	1	41	7	50	93	7	

FERDİ KAPITAL AZALIS NEDENİ	OLUM	VADE	ISTIRA	FESİH	İPTAL	YENİ	DİĞER
TOP1964-71	2	4	7	82	94	6	
TOP1972-81	1	4	31	48	97	3	
TOP1982-89	1	1	4	85	71	29	
GENEL	1	1	4	85	71	29	

GRUP KAP AZALIS NEDENİ	OLUM	VADE	ISTIRA	FESİH	İPTAL	YENİ	DİĞER
TOPLAN1	2	9	30	57	94	6	
TOPLAN2	2	25	23	47	74	26	
TOPLAN3	1	4	3	91	55	45	
GENEL	1	5	3	90	56	44	

KAYNAK:MURAKABE KURULU RAPORLARI

EK:10-1 PORTFOY HAREKETLERİ YUZDE DAGILIMLARI

YIL	DLUM	VADE	IST	FESIP	YENI	DIGER	RETK	FERDI	ADET
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7		Y
64	100	100	100	100	100	100	0		100
65	101	108	89	86	77	46	0		93
66	88	112	88	62	83	86	0		97
67	104	100	78	117	104	509	0		97
68	130	108	109	84	107	29	0		98
69	100	102	90	93	134	68	0		105
70	69	93	128	118	101	134	0		103
71	110	100	87	144	302	115	0		143
72	118	106	145	97	45	188	1		104
73	94	88	123	103	74	99	1		98
74	113	95	204	103	96	240	1		108
75	110	94	105	131	151	48	1		98
76	95	86	124	70	77	61	1		96
77	93	122	94	61	105	53	1		101
78	119	284	118	164	253	491	1		119
79	86	40	63	51	85	46	1		120
80	133	78	198	160	117	144	1		132
81	112	91	263	51	336	46	1		161
82	96	72	91	873	83	115	0		118
83	89	117	119	164	55	48	0		92
84	98	231	76	69	74	37	0		93
85	115	38	76	58	227	1,291	0		118
86	124	99	92	69	441	240	0		229
87	173	125	113	615	114	5	0		153
88	187	85	79	280	133	479	0		133
89	116	126	154	95	211	985	0		176

KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI**NOT :YUZDE ARTISLAR BIR ONCEKI YILA GORE ALINMISTIR**

PORTFOY HAREKETLERI YUZDE DAGILINLARI

Regression Output:		FERDI ADET 64-89						t18=2.1
Constant		53						
Std Err of Y Est		18						
R Squared		0.78						
No. of Observations		26						
Degrees of Freedom		18						
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	
X Coefficien	0.25	(0.08)	0.08	0.03	0.26	(0.00)	(4.76)	
Std Err of C	0.16	0.07	0.09	0.02	0.04	0.01	8.81	
t	1.53	(1.12)	0.82	1.22	6.26	(0.15)	(0.54)	

Regression Output:		FERDI ADET 64-71					t1=12.71
Constant		61					
Std Err of Y Est		2					
R Squared		1.00					
No. of Observations		8					
Degrees of Freedom		1					
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	
X Coefficien	(0.10)	0.16	0.07	0.03	0.22	(0.00)	
Std Err of C	0.04	0.30	0.07	0.10	0.02	0.01	
t	(2.52)	0.53	1.09	0.29	9.48	(0.29)	

Regression Output:		FERDI ADET 72-81				t3=3.18
Constant		57				
Std Err of Y Est		12				
R Squared		0.87				
No. of Observations		10				
Degrees of Freedom		3				
	X1	X2	X3	X4	X5	X6
X Coefficien	0.74	(0.31)	(0.09)	(0.22)	0.23	0.10
Std Err of C	0.74	0.19	0.15	0.22	0.08	0.08
t		(1.64)	(0.58)	(1.00)	2.87	1.23

Regression Output:		FERDI ADET 72-81				
Constant		(44)				
Std Err of Y Est		9				
R Squared		0.99				
No. of Observations		8				
Degrees of Freedom		1				
	x1	x2	x3	x4	x5	x6
X Coefficien	0.29	0.16	0.53	0.05	0.39	(0.00)
Std Err of C	0.10	0.10	0.13	0.02	0.03	0.01
t	3.07	1.65	4.20	2.63	11.53	(0.29)

KAYNAK: SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

EK:10-2PORTFOY HAREKETLERI YUZDE DAGILIMLARI

YIL	OLUM	VADE	IST	FESIP	YENI	REA. TEK	GRUP	ADET
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	
64	100	100	100	100	100	0		100
65	146	65	416	331	34	0		103
66	78	53	91	101	95	0		102
67	170	158	22	380	359	0		117
68	106	73	51	25	98	0		150
69	108	192	365	69	99	0		80
70	143	55	106	570	99	0		109
71	99	76,745	78	45	172	0		131
72	111	92	149	81	82	1		118
73	82	90	120	161	115	1		118
74	122	124	151	67	76	1		104
75	110	106	219	182	119	1		103
76	93	108	157	94	106	1		103
77	99	90	104	114	106	1		105
78	106	115	34	93	94	1		104
79	93	102	134	91	76	1		96
80	98	88	605	130	83	1		72
81	81	86	17	53	97	1		97
82	76	90	32	227	133	0		97
83	87	69	115	56	81	0		83
84	100	103	80	87	54	0		99
85	106	74	85	91	96	0		113
86	78	27	169	117	54	0		99
87	116	325	127	96	221	0		110
88	108	87	81	130	96	0		104
89	97	88	108	201	235	0		114

KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI**NOT :YUZDE ARTISLAR BIR ONCEKI YILA GORE ALINMISTIR**

PORTFOY HAREKETLERI YUZDE DAGILIMLARI

Regression Output: GRUP ADET 64-89 t19=2.09

Constant	87					
Std Err of Y Est	13					
R Squared	0.47					
No. of Observations	26					
Degrees of Freedom	19					
	x1	x2	x3	x4	x5	x6
X Coefficient(	0.27	0.00	(0.06)	(0.02)	(0.00)	0.32
Std Err of Coe	0.16	0.00	0.02	0.03	0.05	5.56
t	1.68		(2.94)	(0.57)	(0.06)	0.06

Regression Output: grup adet 64-71 t2=4.3

Constant	55				
Std Err of Y Est	14				
R Squared	0.87				
No. of Observations	8				
Degrees of Freedom	2				
	x1	x2	x3	x4	x5
X Coefficient(	1.17	0.00	(0.18)	(0.12)	(0.24)
Std Err of Coe	0.47	0.00	0.06	0.06	0.11
t	2.51		(3.24)	(2.13)	(2.27)

Regression Output: grup adet 72-81 t4=2.78

Constant	96				
Std Err of Y Est	11				
R Squared	0.70				
No. of Observations	10				
Degrees of Freedom	4				
	x1	x2	x3	x4	x5
X Coefficient(	0.42	(0.32)	(0.08)	0.13	(0.05)
Std Err of Coe	0.41	0.40	0.03	0.17	0.43
t	1.02	(0.79)	(2.42)	0.80	(0.12)

Regression Output: grup adet 82-89

Constant	4				
Std Err of Y Est	9				
R Squared	0.79				
No. of Observations	8				
Degrees of Freedom	2				
	x1	x2	x3	x4	x5
X Coefficient(	0.76	(0.03)	0.10	0.15	(0.01)
Std Err of Coe	0.37	0.06	0.11	0.12	0.10
t	2.05	(0.41)	0.93	1.23	(0.08)

KAYNAK: SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

EK:10-3PORTFOY HAREKETLERI YUZDE DAGILIMLARI

YIL	OLUM	VADE	IST	FESIP	DIG2	YENI	DIG	REA.TEK	TOP.KAP
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	Y
64	100	100	100	100	100	100	100	0	100
65	82	102	78	91	81	65	41	0	94
66	91	102	98	82	130	80	734	0	117
67	128	114	95	118	78	287	8	0	123
68	142	110	101	125	143	97	164	0	124
69	131	114	140	97	114	145	90	0	121
70	88	99	161	209	166	115	163	0	122
71	127	1,235	123	222	84	535	274	0	265
72	218	100	218	108	157	57	115	1	128
73	95	95	156	124	151	122	134	1	122
74	167	191	312	94	260	65	410	1	108
75	133	148	102	127	154	129	36	1	105
76	92	117	128	81	206	150	110	1	114
77	143	134	103	68	90	107	290	1	118
78	87	166	111	278	110	117	101	1	115
79	123	83	71	42	40	128	207	1	127
80	127	142	190	105	73	108	136	1	116
81	120	112	371	197	1,038	232	162	1	152
82	118	149	55	839	92	153	221	0	145
83	107	123	96	77	19	108	93	0	124
84	157	238	123	121	549	159	126	0	142
85	161	54	84	90	64	288	300	0	234
86	224	87	178	234	241	415	134	0	625
87	910	277	214	829	492	180	294	0	153
88	142	166	139	246	234	209	282	0	146
89	86	172	392	87	236	227	964	0	314

KAYNAK:SIGORTA NURAKABE KURULU RAPORLARI

NOT :YUZDE ARTISLAR BIR ONCEKI YILA GORE ALINMISTIR

PORTFOY HAREKETLERI YUZDE DAGILIMLARI

Regression Output:		KAPITAL 64-89		t17=2.11				
Constant	(5)							
Std Err of Y Est	70							
R Squared	0.71							
No. of Observations	26							
Degrees of Freedom	17							
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8
X Coefficient(s)	0.05	(0.25)	0.34	0.01	(0.13)	0.99	0.04	(7.85)
Std Err of Coef	0.12	0.08	0.27	0.09	0.10	0.18	0.09	34.78
t	0.41	(2.96)	1.25	0.12	(1.31)	5.49	0.44	(0.23)

Regression Output:		KAPITAL 64-81		t10=2.23			
Constant	65						
Std Err of Y Est	12						
R Squared	0.94						
No. of Observations	18						
Degrees of Freedom	10						
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7
X Coefficient(s)	0.17	0.08	(0.05)	0.04	0.03	0.12	0.02
Std Err of Coef	0.11	0.03	0.08	0.06	0.03	0.06	0.02
t	1.58	2.83	(0.67)	0.68	1.17	1.94	1.17

Regression Output:		KAPITAL 72-89					
Constant	(135)						
Std Err of Y Est	56						
R Squared	0.88						
No. of Observations	18						
Degrees of Freedom	10						
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7
X Coefficient(s)	(0.02)	0.40	0.73	(0.00)	(0.31)	1.51	(0.19)
Std Err of Coef	0.11	0.39	0.28	0.08	0.10	0.21	0.11
t	(0.21)	1.00	2.63	(0.05)	(3.10)	7.32	(1.68)

KAYNAK: SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

EK 11 ENFLASYON VE GSMH YA GORE REGRESYON

YILLAR	Y1 FERDI ADET	Y2 GRUP ADET	Y3 KAPITAL	X1 ENFLASYON	X2 GSMH-NOMINAL
64	100	100	100	100	100
65	93	103	94	108	108.45
66	97	102	117	113	118.18
67	97	117	123	121	110.99
68	98	150	124	124	110.89
69	105	80	121	131	111.61
70	103	109	122	138	118.40
71	143	131	265	154	130.41
72	104	118	128	172	124.87
73	98	118	122	192	128.63
74	108	104	108	222	137.74
75	98	103	105	232	125.53
76	96	103	114	248	125.93
77	101	105	118	272	129.19
78	119	104	115	325	147.94
79	120	96	127	389	170.47
80	132	72	116	496	201.68
81	161	97	152	533	147.78
82	118	97	145	558	133.28
83	92	83	124	588	132.11
84	93	99	142	640	159.23
85	118	113	234	680	150.83
86	229	98	625	707	141.14
87	153	110	153	746	131.91

NOT:ARTSLAR BIR ONCEKI YILA GORE HESAPLANMISTIR

KAYNAK:1)SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI
2) Yr.Doc.Dr.ISIL AKGUL

EK:11 S:1

A)FERDI ADETLERIN ENFLASYON VE GSMH YA
GORE REGRESYONU

Regression Output:

Constant		91
Std Err of Y Est		27
R Squared		0.31
No. of Observations		24
Degrees of Freedom		21
X Coefficient(s)	X1	X2
Std Err of Coef.	0.08	-0.00
T	0.03	0.31
	2.44	-0.01

B)GRUP ADETLERIN ENFLASYON VE GSMH YA
GORE REGRESYONU

Regression Output:

Constant		141
Std Err of Y Est		15
R Squared		0.20
No. of Observations		24
Degrees of Freedom		21
X Coefficient(s)	X1	X2
Std Err of Coef.	-0.01	-0.26
T	0.02	0.18
	-0.49	-1.46

C)TOPLAN KAPITALIN ENFLASYON
VE GSMH YA GORE REGRESYONU

Regression Output:

Constant		195.42
Std Err of Y Est		98.85
R Squared		0.23
No. of Observations		24.00
Degrees of Freedom		21.00
X Coefficient(s)	X1	X2
Std Err of Coef.	0.28	-1.00
T	0.12	1.16
	2.39	-0.86

EK:12 FERDI YASAM SİGORTASINDA AZALIS NEDENLERİNİN REGRESYON ANALIZI

FER.ADET	OLUŞ	VADE	İSTİ	FESİP	RE.T.	Y
x1	x2	x3	x4	x5		
64	266	1,783	1,827	10,443	0	53,370
65	268	1,925	1,622	8,999	0	49,854
66	235	2,163	1,423	5,623	0	48,146
67	244	2,169	1,107	6,575	0	46,850
68	318	2,332	1,202	5,551	0	46,127
69	319	2,370	1,077	5,175	0	48,437
70	221	2,206	1,382	6,128	0	50,068
71	244	2,195	1,199	8,844	0	71,722
72	289	2,316	1,741	8,558	1	74,758
73	273	2,035	2,142	8,809	1	73,387
74	308	1,940	4,366	9,082	1	79,252
75	338	1,815	4,582	11,870	1	77,640
76	320	1,556	5,691	8,265	1	74,764
77	296	1,888	5,338	5,035	1	75,625
78	352	5,397	6,299	8,240	1	89,872
79	301	2,152	3,958	4,209	1	108,015
80	400	1,681	7,825	6,734	1	142,214
81	447	1,528	20,612	3,463	1	228,367
82	428	1,105	18,772	30,221	0	270,130
83	381	1,295	22,361	48,586	0	247,599
84	375	2,994	17,098	34,291	0	230,823
85	433	1,125	13,058	19,833	0	273,195
86	536	1,112	11,990	13,778	0	624,971
87	925	1,385	13,572	84,801	0	956,424
88	1,733	1,171	10,726	237,812	0	1,276,182
89	2,006	1,478	16,565	224,800	0	2,248,401

FERDI YASAM SIGORTASINDA AZALIS NEDENLERININ REGRESYON ANALIZI

A) REASURANS TEKELI MODELE KATILMADAN

AZALIS NEDENLERINE GORE $t_{21}=2.08$
Regression Output:

Constant	(358,986)			
Std Err of Y Est	111,016			
R Squared	0.96			
No. of Observations	26			
Degrees of Freedom	21			
	X1	X2	X3	X4
X Coefficient(s)	1,634	(13)	5	(4)
Std Err of Coef.	230	28	4	2
student dev.	7.10	(0.46)	1.25	(2.00)

OLUM ve FERDI ADETLERE GORE $t_{24}=2.06$
Regression Output:

Constant	(231,094)			
Std Err of Y Est	124,473			
R Squared	0.94			
No. of Observations	26			
Degrees of Freedom	24			
	X1			
X Coefficient(s)	1,108			
Std Err of Coef.	57			
Student dev	19			

VADE VE FERDI ADETLERE GORE
Regression Output:

Constant	661,119			
Std Err of Y Est	481,625			
R Squared	0.10			
No. of Observations	26			
Degrees of Freedom	24			
	X2			
X Coefficient(s)	(188)			
Std Err of Coef.	114			
t	(1.65)			

ISTIRA ve FERDI ADETLERE GORE
Regression Output:

Constant	29,277			
Std Err of Y Est	446,174			
R Squared	0.23			
No. of Observations	26			
Degrees of Freedom	24			
	X3			
X Coefficient(s)	34			
Std Err of Coef.	13			
t	2.62			

FERSH IPTAL ve FERDI ADETLERE GORE

Regression Output:

Constant	54,068
Std Err of Y Est	200,961
R Squared	0.84
No. of Observations	26
Degrees of Freedom	24

	X4
X Coefficient(s)	7
Std Err of Coef.	1
t	7

FERDI YASAM SIGORTASINDA AZALIS NEDENLERININ REGRESYON ANALIZI**B)REASURANS TRKELI MODELLE KONULDOGU ZAMAN**

FER.ADKT Regression Output yillar: 64-89 t20=2.09

Constant	(368,486)
Std Err of Y Est	100,838
R Squared	0.97
No. of Observations	26
Degrees of Freedom	20

	X1	X2	X3	X4	X5
X Coefficient(s)	1,775	(1)	4	(5)	(106,016)
Std Err of Coef.	218	26	3	2	45,398
t	8.14	1.33	(0.04)	(2.50)	(2.34)

FER.ADET Regression Output: 64-71 t3=3.18

Constant	(187,796)
Std Err of Y Est	3,426
R Squared	0.93
No. of Observations	8
Degrees of Freedom	3

	X1	X2	X3	X4
X Coefficient(s)	(94)	88	12	8
Std Err of Coef.	38	26	13	1
t	(2.47)	3.38	0.92	8.00

FER.ADET Regression Output yillar: 72-81 t5=2.57

Constant	(15,821)
Std Err of Y Est	16,682
R Squared	0.94
No. of Observations	10
Degrees of Freedom	5

	X1	X2	X3	X4
X Coefficient(s)	437	(4)	3	(5)
Std Err of Coef.	252	5	3	3
t	1.73	(0.80)	1.00	(1.67)

p-regresyon analizindeki varsayim;degiskenler arasinda
p parametresi ile anlatilan bir iliski vardir bu iliskinin bir tahminidir

Zr=2.10 ise Z=4.2

X5 hata ile Z=2.24<4.2 ve Ho hiptotezi red edilir.

X5 hata ile r istatistiki acidan anlamlı
degiskenler arasi illski var

FER.ADET	Regression Output	yillar:	82-89		
Constant			(991,622)		
Std Err of Y Est			81,376		
R Squared			0.99		
No. of Observations			8		
Degrees of Freedom			3		
		x1	x2	x3	x4
X Coefficient(s)		2,421	50	30	(10)
Std Err of Coef.		219	50	9	2
t		11.05	1.00	3.33	(5.00)

FERDI YASAM SIGORTASINDA AZALIS NEDENLERININ REGRESYON ANALIZI

C) YILLAR VE FERDI ADETLERE GORE REGRESYON

t6=2.45	Regression Output:	YILLAR64-71
Constant		(52,389)
Std Err of Y Est		8,035
R Squared		0.21
No. of Observations		8
Degrees of Freedom		6
X Coefficient(s)	1,544	
Std Err of Coef.	1,240	
t	1.25	

t8=2.31	Regression Output:	YILLAR72-81
Constant		(846,045)
Std Err of Y Est		33,904
R Squared		0.58
No. of Observations		10
Degrees of Freedom		8
X Coefficient(s)	12,398	
Std Err of Coef.	3,733	
t	3.32	

t6=2.45	Regression Output:	YILLAR82-89
Constant		(21,137,700)
Std Err of Y Est		365,466
R Squared		0.77
No. of Observations		8
Degrees of Freedom		6
X Coefficient(s)	256,183	
Std Err of Coef.	56,393	
t	4.54	

EK:13

GRUP YASAM SIGORTASI AZALMA NEDENLERINE GORE YAPILAN REGRESTON

YIL	OLUM	VADE	ISTIRA	FES-IP	REASURANS	GRUP ADET
	X1	X2	X3	X4	TEK X5	Y
64	236	96	691	2,972	0	63,587
65	344	62	2,873	9,850	0	65,278
66	267	33	2,618	9,908	0	66,320
67	453	52	580	37,635	0	77,364
68	480	38	293	9,548	0	115,866
69	516	73	1,069	6,588	0	92,473
70	739	40	1,132	37,543	0	101,248
71	733	30,698	883	16,819	0	132,438
72	812	28,264	1,314	13,620	1	156,219
73	662	25,548	1,579	21,911	1	184,712
74	809	31,641	2,385	14,758	1	192,542
75	886	33,480	5,216	26,817	1	197,408
76	823	36,170	8,184	25,250	1	203,096
77	812	32,714	8,527	28,710	1	212,659
78	857	37,770	2,900	26,832	1	220,141
79	800	38,413	3,874	24,507	1	210,622
80	783	33,688	23,447	31,868	1	151,544
81	635	28,837	4,085	16,990	1	147,253
82	484	26,037	1,314	38,600	0	142,445
83	420	17,845	1,506	21,727	0	118,570
84	421	18,307	1,198	18,954	0	116,991
85	447	13,484	1,023	17,229	0	132,438
86	347	3,609	1,725	20,231	0	130,748
87	403	11,713	2,185	19,371	0	143,799
88	437	10,199	1,770	25,215	0	149,498
89	422	9,013	1,916	50,567	0	169,878
ORT	578	17,993	3,242	22,078	0	142,121
TOP	15,028	467,824	84,287	574,020	10	3,695,137

KAYNAK : SIGORTA MURAKEBE KURUKU RAPORLARI

GRUP YASAM SIGORTASI AZALMA NEDENLERINE GORE YAPILAN REGRESYON

A) REASURANS TEKELI MODELE KONULMADAN

AZALMA NEDENLERI t21=2.08
 Regression Output:
 Constant 58,307
 Std Err of Y Est 24,287
 R Squared 0.78
 No. of Observations 26
 Degrees of Freedom 21
 X1 X2
 X Coefficient(49 2
 Std Err of Coe 41 1
 t 1.20 2.00

OLUM VE GRUP ADETLERE GORE X1
 Regression Output:
 Constant 39,506
 Std Err of Y Est 31,172
 R Squared 0.59
 No. of Observations 26
 Degrees of Freedom 24
 X3
 (1)X Coefficient(s) 178
 Std Err of Coef. 30
 (1.00)t 5.93

ISTIRA VE GRUP ADETLERE GORE
 X3 Regression Output:
 Constant 131,933
 Std Err of Y Est 46,142
 R Squared 0.09
 No. of Observations 26
 Degrees of Freedom 24
 X3
 X Coefficient(3
 Std Err of Coe 2
 t 1.50

FESIH IPTAL ve GRUP ADETLERE GORE X4
 Regression Output:
 Constant 106,952
 Std Err of Y Est 45,002
 R Squared 0.14
 No. of Observations 26
 Degrees of Freedom 24
 X4
 X Coefficient(s) 2
 Std Err of Coef. 1
 t 2

KAYNAK :SIGORTA MURAKEBE KURUKU RAPORLARI

GRUP YASAM SIGORTASI AZALMA NEDENLERINE GORE YAPILAN REGRESYON

B) REASURANS TEKELI MODELE KONULUNCA ELDE EDILEN SONUCLAR

Regression Output:t20=2.09 GR.ADET 84-89
 Constant 74,918
 Std Err of Y Est 22,882
 R Squared 0.81
 No. of Observations 26
 Degrees of Freedom 20
 X1 X2 X3 X4 X5
 X Coefficient(3 2 (2) 1 38,894
 Std Err of Coe 45 1 1 0.460 20,332
 t 0.07 2.00 (2.00) 2.17 1.91

Regression Output:GR.ADET 64-71 t3=3.18
 Constant 54,623
 Std Err of Y Est 12,770
 R Squared 0.89
 No. of Observations 8
 Degrees of Freedom 3
 X1 X2 X3 X4
 X Coefficient(111 0.43 (7) (1)
 Std Err of Coe 42 1 5 0.47

2.64. 0.43 (1.40) (2.13)

Regression Output:GR.ADET 82-89

Constant	(30,196)			
Std Err of Y Est	4,691			
R Squared	0.97			
No. of Observations	8			
Degrees of Freedom	3			
	X1	X2	X3	X4
X Coefficient(	350	(2)	18	1
Std Err of Coe	85	0.45	6	0.18
t	4.12	(4.44)	3.00	5.56

Regression Output:GR.ADET 72-81 t5=2.57

Constant	23,021			
Std Err of Y Est	14,888			
R Squared	0.83			
No. of Observations	10			
Degrees of Freedom	5			
X Coefficient(	60	2	(4)	3
Std Err of Coe	84	2	1	1
t	0.71	1.00	(4.00)	3.00

KAYNAK :SIGORTA MURAKEBE KURUKU RAPORLARI

GRUP YASAM SIGORTASI AZALMA NEDENLERINE GORE YAPILAN REGRESYON

C) YILLAR VE GRUP ADETLERE GORE

Regression Output:YIL:64-89 t24=2.06

Constant	(69,091)		
Std Err of Y Est	43,406		
R Squared	0.20		
No. of Observations	26		
Degrees of Freedom	24		
	YILLAR=X		
X Coefficient(	2,761		
Std Err of Coe	1,135		
t	2.43		

Regression Output:YILLAR64-71 t6=2.45

Constant	(536,474)	
Std Err of Y Est	13,027	
R Squared	0.78	
No. of Observations	8	
Degrees of Freedom	6	
X Coefficient(	9,271	
Std Err of Coe	2,010	
t	(0.28)	

Regression Output:YILLAR72-81 t8=1.86

Constant	254,711	
Std Err of Y Est	28,362	
R Squared	0.01	
No. of Observations	10	
Degrees of Freedom	8	
X Coefficient(	(877)	
Std Err of Coe	3,123	
t	(0.28)	

Regression Output:YILLAR82-89

Constant	(294,956)	
Std Err of Y Est	13,083	
R Squared	0.51	
No. of Observations	8	
Degrees of Freedom	6	
X Coefficient(	5,064	
Std Err of Coe	2,019	
t	2.51	

kaynak:sigorta murakabe kurulu raporlari

EK:14 TOPLAM KAPITAL AZALIS NEDENLERINE GORE REGRESTON

KAPITAL	OLUNX1	VADE X2	ISTIRA X3	FES-IP X4	DIGER X5	RE.TE-X6	Y
64	4,331,635	6,511,579	33,105,768	99,637,265	16,441,380	0	951,692,318
65	3,537,840	6,631,781	147,051,917	170,888,010	95,000,857	0	899,336,561
66	3,213,106	6,743,113	89,658,061	125,188,574	64,780,031	0	1,051,428,320
67	4,109,212	7,875,728	28,995,287	254,171,642	180,340,171	0	1,298,217,394
68	5,824,165	8,476,324	19,037,167	178,522,899	87,929,019	0	1,612,371,115
69	7,608,227	9,631,375	34,544,226	158,899,118	71,449,905	0	1,944,962,752
70	6,712,982	9,532,678	61,418,485	373,344,860	185,839,262	0	2,364,185,181
71	8,527,115	117,727,341	72,682,278	555,898,966	114,833,587	0	6,253,545,852
72	18,626,811	117,981,627	102,202,933	780,441,372	312,909,929	1	8,021,378,971
73	17,649,996	111,836,882	148,526,011	1,296,663,324	726,773,653	1	9,753,828,892
74	29,512,956	214,149,510	384,086,953	1,229,657,014	773,818,002	1	10,542,727,155
75	39,163,634	316,100,877	669,128,007	1,203,479,015	637,083,576	1	11,059,220,762
76	36,004,854	370,981,895	1,017,102,793	974,330,060	563,044,528	1	12,567,480,417
77	51,516,016	495,741,283	737,382,739	1,142,755,373	897,693,857	1	14,891,594,056
78	45,041,556	822,273,641	550,611,545	1,875,466,544	969,791,746	1	17,062,611,244
79	55,446,512	681,382,451	968,594,105	1,662,579,213	1,314,942,977	1	21,635,721,196
80	70,386,276	965,898,785	1,808,329,169	2,729,738,327	2,331,648,764	1	25,153,430,383
81	84,128,886	1,083,929,542	2,185,017,016	2,273,765,653	2,327,597,760	1	38,130,101,537
82	98,877,177	1,610,573,298	1,574,704,896	11,075,538,752	3,850,245,763	0	55,394,486,842
83	106,239,052	1,981,064,802	1,454,184,961	10,362,452,333	4,179,927,557	0	68,715,660,111
84	167,232,314	4,714,959,338	1,911,157,930	15,210,277,539	8,633,261,205	0	97,809,822,443
85	269,181,412	2,542,588,537	1,980,595,029	13,145,776,942	6,729,257,746	0	229,268,267,000
86	602,502,000	2,221,838,000	2,997,257,000	27,187,140,000	12,105,848,000	0	1,432,093,826,000
87	5,482,435,000	6,150,448,000	7,967,562,000	210,844,301,000	83,660,104,000	0	2,197,219,429,000
88	7,788,368,000	10,183,003,000	9,619,023,000	872,807,627,000	562,368,721,000	0	3,201,525,099,000
89	6,699,003,000	17,558,705,000	30,653,404,000	387,010,015,000	146,539,898,000	0	10,067,149,921,000

KAYNAK:SIGORTA MURAKEBE KURULU RAPORLARI

NOT:AKSI SOYLENMEDIECKE SONUCLAR %5 HATA PAYI ILE
DEGERLENDIRILECEKTIR.

A)TOPLAM KAPITAL AZALIS NEDENLERINE GORE REGRESTON

Regression OutpuYIL:64-89		t19=2.09				
Constant		(9,565,943,690)				
Std Err of Y Est		217,520,168,739				
R Squared		0.99				
No. of Observations		26				
Degrees of Freedom		19				
X Coefficient(s)	x1	x2	x3	x4	x5	x6
	(391)	(131)	323	25	(30)	(169,674,290,651)
Std Err of Coef.	289	64	83	19	25	107,683,100,505
t	(1.35)	(2.05)	3.89	(1.20)	(1.57)	

Regression OutpuYIL:64-71		t2=4.3				
Constant		(317,766,918)				
Std Err of Y Est		189,080,395				
R Squared		1.00				
No. of Observations		8				
Degrees of Freedom		2				
X Coefficient(s)	x1	x2	x3	x4	x5	
	205	26	(0.20)	3	(1)	
Std Err of Coef.	67	8	2	3	4	
t	3.06	3.25	(0.10)	1.00	(0.25)	

Regression OutpuYIL:72-81		t4=2.78				
Constant		16,781,307,912				
Std Err of Y Est		2,630,588,043				
R Squared		0.96				
No. of Observations		10				
Degrees of Freedom		4				
X Coefficient(s)	x1	x2	x3	x4	x5	
	(226)	27	0.22	(17)	20	
Std Err of Coef.	244	13	4	8	8	
t	0.93	2.08	0.06	(2.13)	2.50	

Zr=1.95 ise $\alpha=4.6 < 2.24$
Buradan degiskenler arasi iliski oldugu soylenebilir

Regression OutpuYIL:82-89		t2=4.3				
Constant		(381,303,337,525)				
Std Err of Y Est		305,678,649,830				
R Squared		1.00				
No. of Observations		8				
Degrees of Freedom		2				
X Coefficient(s)	x1	x2	x3	x4	x5	
	1,311	(199)	765	(95)	126	
Std Err of Coef.	767	125	198	53	69	
t	1.71	(1.59)	3.86	(1.79)	1.83	

KAYNAK:SIGORTA MURAKKEBE KURULU RAPORLARI

B)YILLAR VE TOPLAN KAPITALE GORE REGRESTON

Regression OutpuYillar 64-89 t24=2.06
Constant (9,937,258,792,331)
Std Err of Y Est 1,809,504,757,914
R Squared 0.26
No. of Observations 26
Degrees of Freedom 24

X=YILLAR

X Coefficient(s) 138,714,478,103
Std Err of Coef. 47,316,410,618
t 2.93

Regression OutpuYILLAR64-71 t6=2.45
Constant (36,069,869,500)
Std Err of Y Est 1,202,349,480
R Squared 0.61
No. of Observations 8
Degrees of Freedom 6

x=yillar

X Coefficient(s) 564,690,177
Std Err of Coef. 185,526,553
t 3.04

Regression OutpuYILLAR72-81 t8=4.3
Constant (193,875,676,083)
Std Err of Y Est 4,218,134,212
R Squared 0.81
No. of Observations 10
Degrees of Freedom 8

x=yillar

X Coefficient(s) 2,754,999,811
Std Err of Coef. 464,401,292
t 5.93

Regression OutpuYILLAR82-89
Constant (92,743,874,505,659)
Std Err of Y Est 2,204,737,854,041
R Squared 0.64
No. of Observations 8
Degrees of Freedom 6

x=yillar

X Coefficient(s) 1,110,087,971,574
Std Err of Coef. 340,198,436,667
t 3.26

KAYNAK:SIGORTA MURAKEBE KURULU RAPORLARI

EK:15 SIGORTA KAPITALI DOKÜMÜ

YILLAR	Y SIGORTA KAPITALI	X1 REA. TEKELİ	(1929=100) TOPLAM KAPITAL
29	2,400,000.00	1	100
30	5,800,000.00	1	242
31	7,300,000	1	126
32	7,500,000	1	103
33	7,800,000	1	104
34	8,800,000	1	113
35	14,200,000	1	161
36	16,200,000	1	114
37	19,700,000	1	97
38	15,400,000	1	98
39	16,000,000	1	104
40	15,500,000	1	97
41	16,000,000	1	103
42	23,400,000	1	146
43	26,900,000	1	115
44	34,000,000	1	126
45	46,400,000	1	136
46	53,500,000	1	115
47	68,000,000	1	127
48	85,400,000	1	126
49	96,700,000	1	113
50	112,000,000	1	116
51	130,500,000	1	117
52	157,600,000	1	121
53	202,000,000	1	128
54	210,000,000	1	104
59	641000000	0	305
63	738,401,251	0	115
64	851,692,318	0	129
65	899,336,561	0	94
66	1,051,428,320	0	117
67	1,296,217,394	0	123
68	1,612,371,115	0	124
69	1,944,962,752	0	121
70	2,364,185,181	0	122
71	6,253,545,852	0	265
72	8,021,378,971	1	128
73	9,753,828,892	1	122
74	10,542,727,155	1	108
75	11,059,220,762	1	105
76	12,567,480,417	1	114
77	14,891,594,056	1	118
78	17,062,611,244	1	115
79	21,635,721,196	1	127
80	25,120,030,383	1	116
81	38,130,101,537	1	152
82	55,394,486,842	0	145
83	68,715,660,111	0	124
84	97,809,822,443	0	142
85	229,268,267,000	0	234
86	1,432,093,826,000	0	625
87	2,197,219,429,000	0	153
88	3,201,525,099,000	0	146
89	10,067,149,921,000	0	314

KAYNAK 1963 ONCESİ BEDİ YAZICI'DAN 1963 SONRASI SIGORTA MURAKKEBE KURULU RAPORLARINDAN ALINMIŞTIR

SIGORTA KAPITALI 1929-89 ARASI REGRESYON ANALİZİ

T52- Regression Output: TOPLAM KAPITAL29-89

Constant	964,829,425,119
Std Err of Y Est	1,399,124,740,436
R Squared	0.10
No. of Observations	54
Degrees of Freedom	52
X Coefficient(s)	X
Std Err of Coef.	-960102044712.972
t	403892522760.213
	-2.38

EK:16-1 ARTIS NEDENLERİ REGRESYONU

YIL	GRUP		GRUP ADET	YENİ DİĞER		FERDİ ADET
	YENİ	DİĞER		X1	X2	
64	42,399	20	63,587	11,686	570	53,370
65	14,617	203	65,278	9,033	265	49,854
66	13,868	0	66,320	7,509	227	48,146
67	49,763	1	77,364	7,828	1,156	46,850
68	48,798	63	115,866	8,347	333	46,127
69	48,554	2	92,473	11,174	228	48,437
70	48,246	0	101,248	11,284	306	50,068
71	82,959	8	132,438	34,026	351	71,722
72	67,952	0	156,219	15,219	659	74,758
73	78,191	2	184,712	11,236	652	73,387
74	59,526	7,158	192,542	10,737	1,567	79,252
75	71,112	153	197,408	16,247	746	77,640
76	75,684	431	203,096	12,499	457	74,764
77	80,025	301	212,659	13,185	243	75,625
78	75,573	268	220,141	33,342	1,193	89,872
79	57,614	461	210,622	28,209	554	108,015
80	47,581	44	151,544	33,135	796	142,214
81	46,239	17	147,253	111,340	363	228,367
82	61,547	80	142,445	91,870	419	270,130
83	49,792	9,790	118,570	50,834	200	247,599
84	26,797	11,691	116,991	37,868	74	230,823
85	25,802	11,633	132,438	86,012	955	273,195
86	13,853	9,003	130,748	378,910	2,292	624,971
87	30,633	21,037	143,799	430,567	121	956,424
88	29,508	10,888	149,498	574,201	580	1,276,182
89	69,233	10,985	169,878	1,211,364	5,713	2,248,401

KAYNAK SİGORTA MURAKABE KURULU

Regression Output: GRUP ADET	
Constant	41232.92
Std Err of Y Est	33602.19
R Squared	0.54
No. of Observations	26.00
Degrees of Freedom	23.00
	X1 X2
X Coefficient(s)	1.79 2.84
Std Err of Coef.	0.35 1.27

Regression Output: FERDİ ADET		
Constant		81072.33
Std Err of Y Est		46911.29
R Squared		0.99
No. of Observations		26.00
Degrees of Freedom		23.00
	X1 X2	
X Coefficient(s)	2.06	-58.73
Std Err of Coef.	0.06	13.90

EK:16-2 ARTIS NEDENLERİ REGRESYONU

YILLAR	YENİ		DİĞER FERDİ KAPITAL		YENİ		DİĞER GRUP KAPITAL	
	X1	X2			X1	X2		
64	111,775,969	44,909,583	368,289,108		245,756,541	21,650,526	583,403,210	
65	117,554,104	5,557,926	382,889,555		113,456,633	21,787,026	516,447,006	
66	5,665,000	140,255,753	436,544,133		179,606,267	60,488,757	614,884,187	
67	191,131,316	7,047,044	526,745,822		339,678,104	9,603,425	769,471,572	
68	212,138,511	8,399,302	614,826,811		300,776,578	18,855,910	997,544,304	
69	422,169,548	6,847,066	909,348,306		321,096,054	17,646,117	1,035,614,446	
70	543,441,579	21,134,386	1,218,917,478		310,096,780	18,690,606	1,145,267,703	
71	2,246,553,743	24,714,456	2,972,599,794		2,317,107,486	84,226,246	3,280,946	
72	1,182,374,768	48,992,052	3,613,458,275		1,430,433,754	76,054,901	4,407,920,696	
73	776,524,873	59,728,213	3,699,464,725		2,408,205,004	108,299,461	6,054,364,167	
74	738,984,102	118,686,973	4,235,647,049		1,336,703,654	570,760,689	6,307,080,106	
75	1,258,510,254	99,686,713	4,424,352,833		1,418,235,741	151,460,603	6,634,867,929	
76	1,046,800,397	60,764,520	4,414,255,854		2,963,974,747	216,292,680	8,153,224,563	
77	1,742,132,484	54,348,242	5,254,226,022		2,556,175,581	748,162,144	9,637,368,034	
78	2,631,554,377	124,177,399	5,989,040,899		2,389,866,117	683,323,664	11,073,570,345	
79	2,478,815,920	66,746,846	7,603,678,088		3,943,021,588	1,603,662,234	14,032,043,108	
80	2,832,337,432	199,438,762	10,478,438,604		4,092,782,246	2,078,997,846	14,647,591,779	
81	9,936,873,873	47,446,136	16,503,497,375		6,135,310,478	3,632,797,516	21,626,604,162	
82	14,310,400,148	70,690,826	20,501,652,277		10,236,503,259	8,060,212,563	34,892,834,565	
83	12,707,594,945	114,783,675	25,417,420,904		13,860,755,018	7,418,020,739	43,298,239,207	
84	28,235,006,197	200,204,236	42,064,118,765		13,907,911,953	9,254,255,264	55,745,703,678	
85	102,111,349,682	2,975,013,956	138,352,565,000		19,320,092,316	25,364,993,169	90,915,702,000	
86	472,534,298,000	14,605,661,000	600,180,203,000		31,751,617,000	23,392,150,000	831,913,623,000	
87	736,705,090,000	24,853,468,000	1,210,737,779,000		169,988,591,000	86,940,032,000	986,481,650,000	
88	1,694,184,814,000	71,477,466,000	2,330,882,464,000		202,474,689,000	243,991,803,000	870,642,635,000	
89	3,963,004,485,000	2,792,771,939,000	8,723,687,109,000		341,799,544,000	248,338,591,000	1,343,462,812,000	

KAYNAK SİĞORTA MURAKABE KURULU

Regression Output:FERDI KAPITAL

Constant		4387566541.50
Std Err of Y Est		41114337620.43
R Squared		1.00
No. of Observations		26.00
Degrees of Freedom		23.00
	X1	X2
X Coefficient(s)	1.36	1.20
Std Err of Coef.	0.02	0.04

Regression Output:GRUP KAPITAL

Constant		29947141322.39
Std Err of Y Est		152037460183.67
R Squared		0.85
No. of Observations		26.00
Degrees of Freedom		23.00
	X1	X2
X Coefficient(s)	5.12	-1.05
Std Err of Coef.	1.28	1.53

Regression Output:FERDI KAPITAL

Constant		-55723274665.27
Std Err of Y Est		275542167966.25
R Squared		0.98
No. of Observations		26.00
Degrees of Freedom		24.00
	X1	
X Coefficient(s)	2.07	
Std Err of Coef.	0.07	

Regression Output:GRUPKAPITAL

Constant		30166927970.50
Std Err of Y Est		150353563160.38
R Squared		0.85
No. of Observations		26.00
Degrees of Freedom		24.00
	X1	
X Coefficient(s)	4.28	
Std Err of Coef.	0.37	

Regression Output:FERDI KAPITAL

Constant		160994429449.76
Std Err of Y Est		474479797388.00
R Squared		0.93
No. of Observations		26.00
Degrees of Freedom		24.00
	X2	

Regression Output:GRUPKAPITAL

Constant		45569545929.76
Std Err of Y Est		193934123137.72
R Squared		0.74
No. of Observations		26.00
Degrees of Freedom		24.00
	X2	
X Coefficient(s)	4.80	
Std Err of Coef.	0.58	

EK:17 VADE,(ISTIRA+FESIH+IPTAL),YENIDUZENLEME VE DIGER

FERDIADET	ZVADE	ZIST+FESI	ZYENI	ZDIGER
1964-71	4.14	16.45	24.34	3.41
1972-81	2.18	13.36	27.85	2.54
1982-89	0.19	13.37	46.70	0.36
1964-89	0.68	13.54	42.92	0.65

GRUPADET	ZVADE	ZIST+FESI	ZYENI	ZDIGER
1964-71	4.35	19.73	48.87	0.09
1972-81	17.40	15.60	35.15	1.34
1982-89	9.98	20.33	27.81	27.71
1964-89	12.66	17.82	35.61	7.16

FERDI KAPITAL	ZVADE	ZIST+FESI	ZYENI	ZDIGER
1964-71	0.75	17.36	51.82	6.73
1972-81	0.84	16.25	37.19	3.57
1982-89	0.09	6.34	53.65	41.39
1964-89	0.09	6.40	53.57	41.24

GRUP KAPITAL	ZVADE	ZIST+FESI	ZYENI	ZDIGER
1964-71	1.31	12.41	46.16	6.13
1972-81	4.51	12.66	27.95	34.42
1982-89	0.83	18.22	18.87	81.26
1964-89	0.91	18.08	19.14	79.28

KAYNAK:SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARI

NOT1 :ORNEK

FERDI ADETLERDE ZVADE= $\frac{(0 \text{ DONEMDEKI VADE BELIRI})}{\text{FERDI ADETLER}} \times 100$

NOT2 :ZIST+ZFESI ;ISTIRA+FESIH+IPTAL ILE ILGILI YUZDE

RIZIKOLAR

MAL KAYBI

KAZANMA GÜCÜ KAYBI

a) Tahrip veya hasar

a) Canın

- Yangın
- Dolu, deprem, fırtına vb.
- Cam
- Nakliyat
- Makine kırılması
- Yangın söndürme cihazı bozulması
- Su hasarları
- İsyan ve ihtilal
- Asansör
- Otomobil çarpışma ve yangın
- Uçak
- Hayvan
- Kıymet tenezzülü

- Ölüm
- Ferdî kaza
- Yaşlılık
- Analık
- İşsizlik
- Hastalık
- b) İşin
- Kira kaybı
- İşin ara verilmesi
- Kar kaybı

b) Hırsızlık veya sadakatsizlik

- Otomobile sirket
- Hırsızlık
- Sahtekarlık(fidelity bonding)

c) Başkalarının ihmali veya hatası

- Ödenmeyen borçlar
- Yerine getirilmeyen (surety bonding)
- Taahhütler(title insurance)

d)Hukuki mesuliyet

-İşçiye

--işçi sigortaları

--İşveren mesuliyeti sigortaları)

-Ammeye mesuliyet

--Oto

--Asansör

--Mesleki

--İmalat

--Genel

KAYNAK: Ali Neyzi, Kaza Sigortaları Kaideleri ve Tatbikatı,
Yenilik Basımevi,s:16

KAYNAKLAR

- 1 .ACKERMAN , S.B "Insurance A Practical Guide" ,
The Ronald Press Comp., Newyork, 1951.
- 2 .Başak Sigorta Yayını, "Yabancı Basından Seçmeler", 1990.
- 3 .CETİNOĞLU,M., "Türkiye'de Sigortacılık", NuriOsmaniye Matbaası,
İstanbul, 1965.
4. DIACON,S.R., "Economics" ,C.I.I.,Londra,1981.
5. DUMAN, Şemnem, "Türk Sigorta Sektöründe Bos Kapasiteler ve
Ekonomik Kayıplar" , İstanbul, Bilaraş, 1990.
6. ECER,H., "Sektördeki Gelişmeler Ekonomideki Gelişmelerden
Kesinlikle Soyutlanamaz", Sigorta Derg.SAY:1,İstanbul, 1990.
7. ESER, A., "Sigortada Reklamı Keşfetti", Cumhuriyet
Gazetesi,İstanbul,28.3.1991.
8. GÜN,AKIL., "Sigorta Rehberi", İstanbul, 1942.
9. GÜVEN,N., "Türk Sigortacılığınının Aslanlarından; Bedi
Yazıcı" , Sigorta Dünyası Dergisi, İstanbul,Say:262, 1981.
10. HANSELL, D.S., "Elements of Insurance", The M&E Handbook,
Londra, 1989.
11. HUEBNER, S.S., "Life Insurance", D.Appleton-century
Comp., Newyork-Londra, 1935.

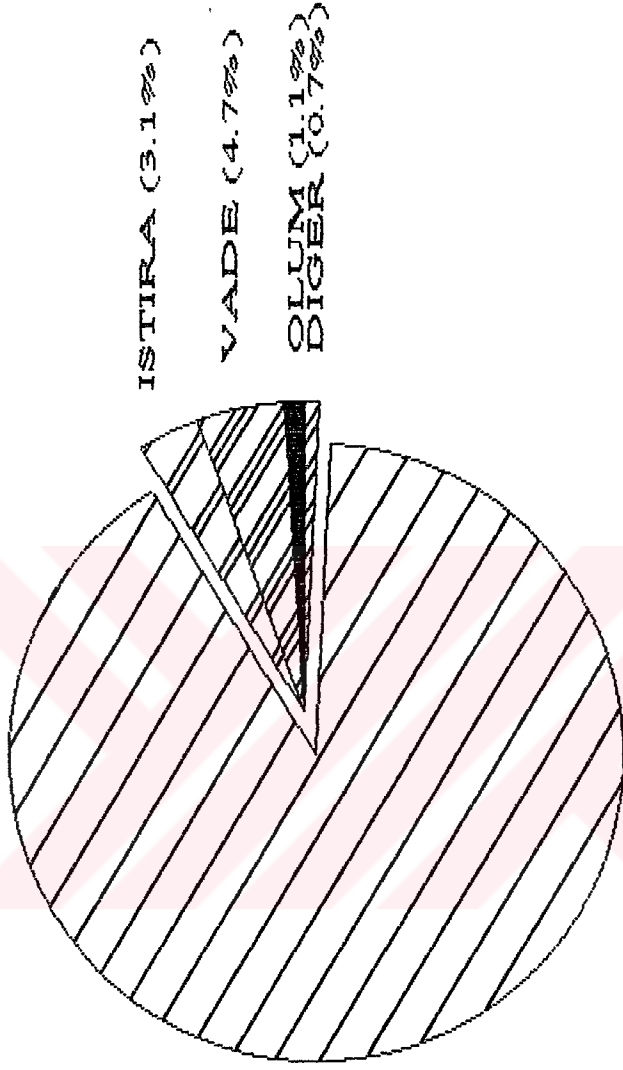
12. İstanbul Ticaret Odası "sigortacılığın Geliştirilmesi Semineri " ,istanbul,1986
13. İstanbul Ticaret Odası, "Türk Sigortacılığının Geliştirilmesi Seminer ve Panel", İstanbul, 1986.
14. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, "Aylık Ekonomik Veriler " Aralık 1990 ,istanbul,1990.
15. İstanbul Express Gazetesi, İstanbul, 16.2.1954.
16. İstanbul, Üniversitesi Yayınları, "Türkiye'de Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğince Finans ve Finansal Kurumlar Yönetimi Enstitüsüne Sigortacılık Konusunda Referans Gruplarının Eğilimleri Hakkında Yaptırılan Araştırma" , İstanbul,1979.
17. KAYLAV, SEVKİ, "Hayat Sigortası Dersleri" ,(Marmara Üniversitesi (.Basılmamış ders notları), İstanbul,1989.
18. "Kurumlar Vergisi Kanunu." Yasa Yayınları İstanbul 1982
19. KENDER,R., "Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku", Filiz Kitabevi, İstanbul,1990.
20. KOCATAŞKIN,I., "Dünya'da ve Türkiye'de Sigorta ve Reasürans Tarihçesine Kısa Bir Bakış" , Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., İstanbul, 1990 .
21. KÖLÖNK,H., "Cumhuriyetin 50.Yılında Sigortacılık", Murakabe Kurulu Yayınları, İstanbul, 1972.

22. MOIR, H. Life "Insurance Primer ", The Spectator Comp., Newyork, 1930.
23. MOWBRAY, A. H., Çev: Bedi Yazıcı, "Riziko ve Sigorta Mukaveleri", Ölkü Matbaası, İstanbul, 1942.
24. MOWBRAY, A. H., BLANCHARD, H., "insurance", McGraw Hill, Newyork, 1964.
25. Murakabe Kurulu Yayınları, "Sigortacılığın Geliştirilmesi Semineri", İstanbul, 1972.
26. NEYZİ, A., "Sigorta Sorunu" , Basılmamış Notlar, İstanbul, 1972.
27. NEYZİ, A., "Kaza Sigortaları Kaideleri ve Tatbikatı", Sigorta Tatbikatçıları Cemiyeti, İstanbul, 1964.
28. NÖMER, C., " Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans" , İstanbul, 1977.
29. ÖNAT, S., "Türkiye'de Reasürans Tekeli", Murakabe Kurulu Yayınları, İstanbul, 1972.
30. PEKİNER, Kamuran, "Sigorta İşletmeciliği" , İ.Ü. Yayınları, İstanbul, 1974.
31. SHAW, G., CICKEREL, H., "Agencies and Brokers Law", Witherby Book Shop, Londra, 1979.
32. Sigorta Dünyası Dergisi, "Hayat Sigortası İstihsalcileri ve Sigortacılar", İstanbul, 1959.

33. Sigorta Dünyası Dergisi, "Hayat Sigortası ve Bedi Yazıcının Dedikleri", İstanbul,1982.
34. Sigorta Tatbikatçılar Derneği Yayını,"Açık Oturum:Sağlık Sigortaları 17.1.1990", İstanbul, 1990.
35. Sigorta Dünyası Dergisi, "Meslekte Sönmeyen Bir Ateş" , İstanbul, 1983.
36. Swiss Re., "A Reinsurance Manual of the Non Life Branches", Zürih, 1986.
37. Tam Hayat Sigorta Şirketi, "Talimatname" , İstanbul, 1966.
38. Tam Hayat Sigorta Şirketi, " Hayat Sigortası Nedir ve Neden Önemlidir" , İstanbul, 1966.
39. TEKİNALP,Ü.,ÇAMOĞLU,E., "Türk Ticaret Kanunu ile Sermaye Piyasası ve Kooperatifler Kanunu" ,Beta Basım ve Dağıtım A.Ş.,İstanbul,1989.
40. Chartred.Insurance Institute., "Elements of Insurance", Londra, 1971.
41. Türkiye Genel Sigorta A.O "Sosyal Grup Sigorta Mukavelenamesi" , İstanbul, 1955.
42. TUNAMAN, R., " Sümerbank'a Verilen Rapor" ,1939.
43. ULUDAĞ,İ., "Türkiye Ekonomisi" , M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,İstanbul, 1990.

44. URAS,G., "Mükerrer Sigorta Inhisarı Sorunu" , Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, 1969.
45. YAZICI,Mehmet., "Nakliyat Sigortaları (Basılmamış Notlar: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Ders Notları)",İstanbul,1990 .
46. YAZICI,B., "Genel'e Baskın" , Sigorta Dünyası Dergisi, İstanbul,Sayı:371,1990.
47. YAZICI,B., "Türk Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği", Sigorta Dünyası Dergisi, İstanbul, Mayıs,1990.
48. YAZICI,Bedi,"Sigorta Denetim Kanunu Tasarısı",Sigorta Dünyası Dergisi Eki, İstanbul, 1990.
49. YAZICI, Bedi, "Tam Life A Project for a Turkish- American Joint Venture in Life Insurance", Basılmamış Notlar, İstanbul,1964.
50. "7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu,11.6.1987 Tarihli,3379 Nolu kanunla Yapılan Değişikliklerle Birlikte."
51. "31.1.1977 Official Journal of The European Communities, Council Directive of 13 December 1976", No L 26/14.

GRUP SIGORTA KAPITALINDE PORTFOY AZALIS NEDENLERININ
GENEL TOPLAM ICINDEKI YUZDE DAGILIMLARI

FESİH IPTA (90.3%)

ISTIRA

VADE

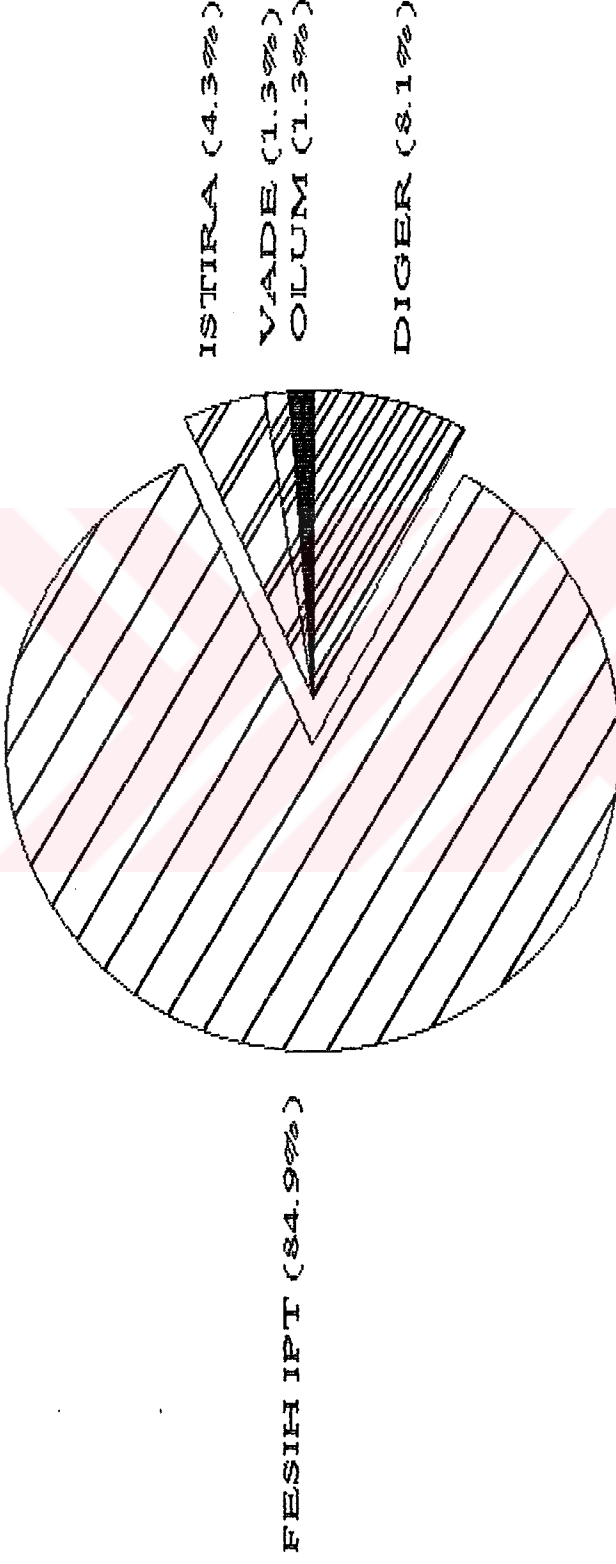
OLUM

DİĞER

FESİH IPTA

KAYNAK: SIGORTA MURAKEBE KURULU RAPORLARI
1964-89 arasında verilerin toplanıp kendi içindeki yüzdeleri alınmıştır.

FERDİ SİGORTA KAPİTALİNDE PORTFOY AZALIS NEDENLERİNİN
GENEL TOPLAM İÇİNDEKİ YÜZDE DAĞILIMLARI

■ OLUM

▨ VADE

▧ İSTİRA

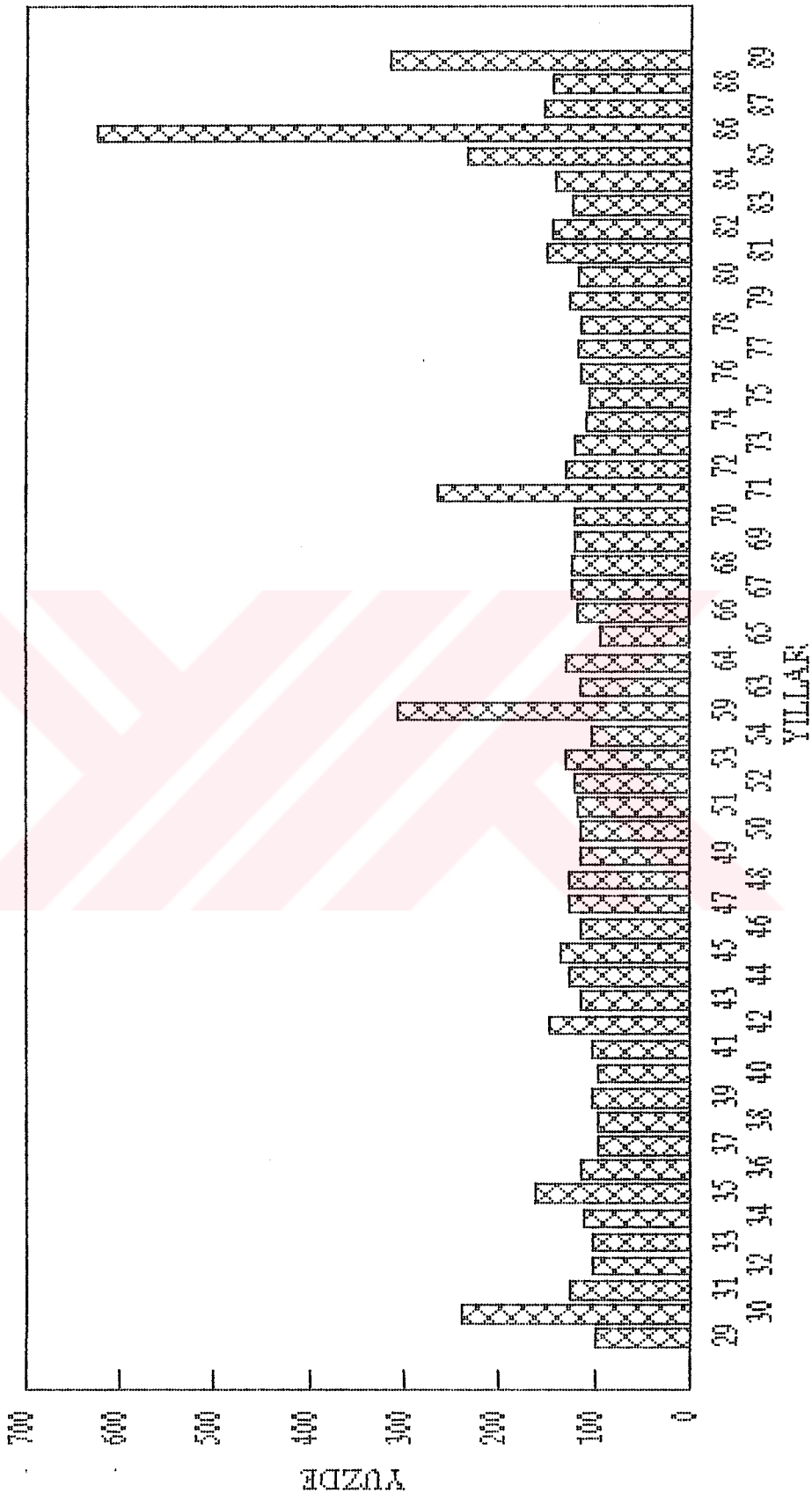
▩ FESİH İPTAL

▨ DİĞER

KAYNAK: SİGORTA MURAKKEBE KURULU RAPORLARI
1964-89 arasındaki verilerin toplanıp kendi içindeki yüzdeleri alınmıştır.

1929-89 ARASI TOPLAM SIGORTA KAPITALI YUZDE ARTISLARI

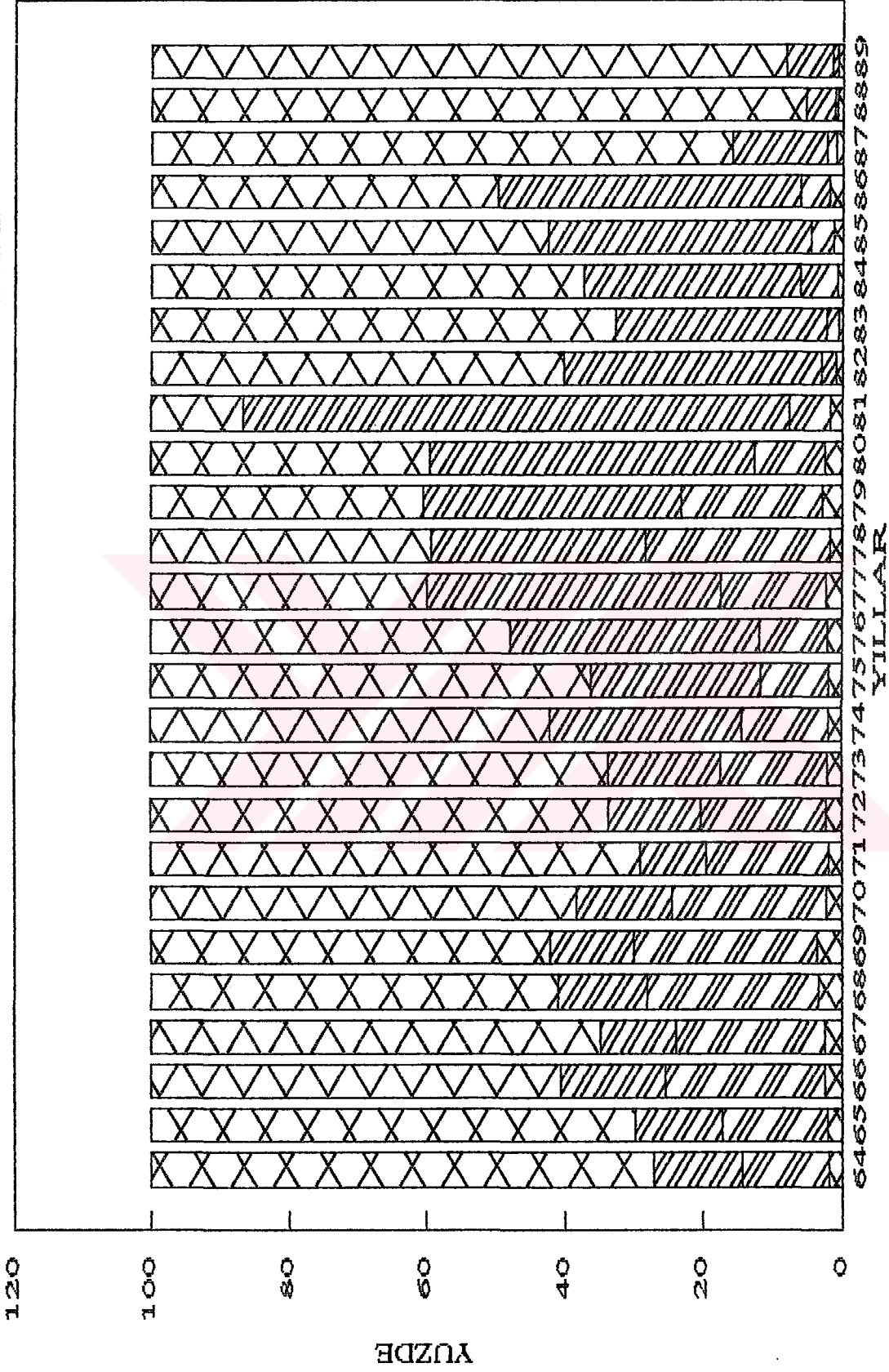
YUZDELER ICIN EYER ONCEKI YIL ESAS ALINMISTIR

KAYNAK: 1) 1929-63 ARASIBEDI YAZICIDAN ALINMISTIR

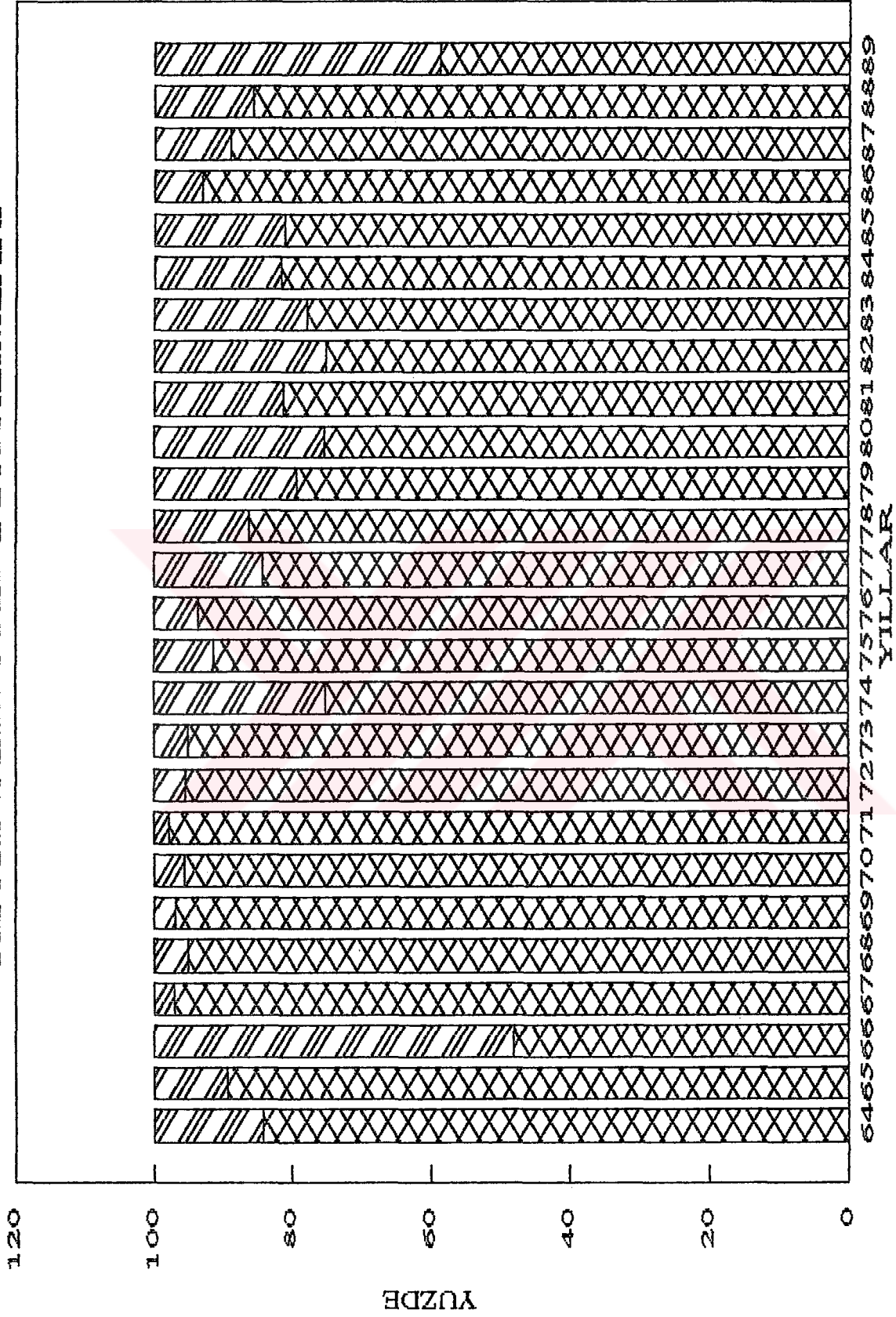
2) 1963 SONRASI SIGORTA MURAKABE KURULU RAPORLARINDAN ALINMISTIR

FERDİ POLİCE ADETLERİ AZALIS NEDENLERİ
YIL İCİNDEKİ YÜZDE DAĞILIMLARI

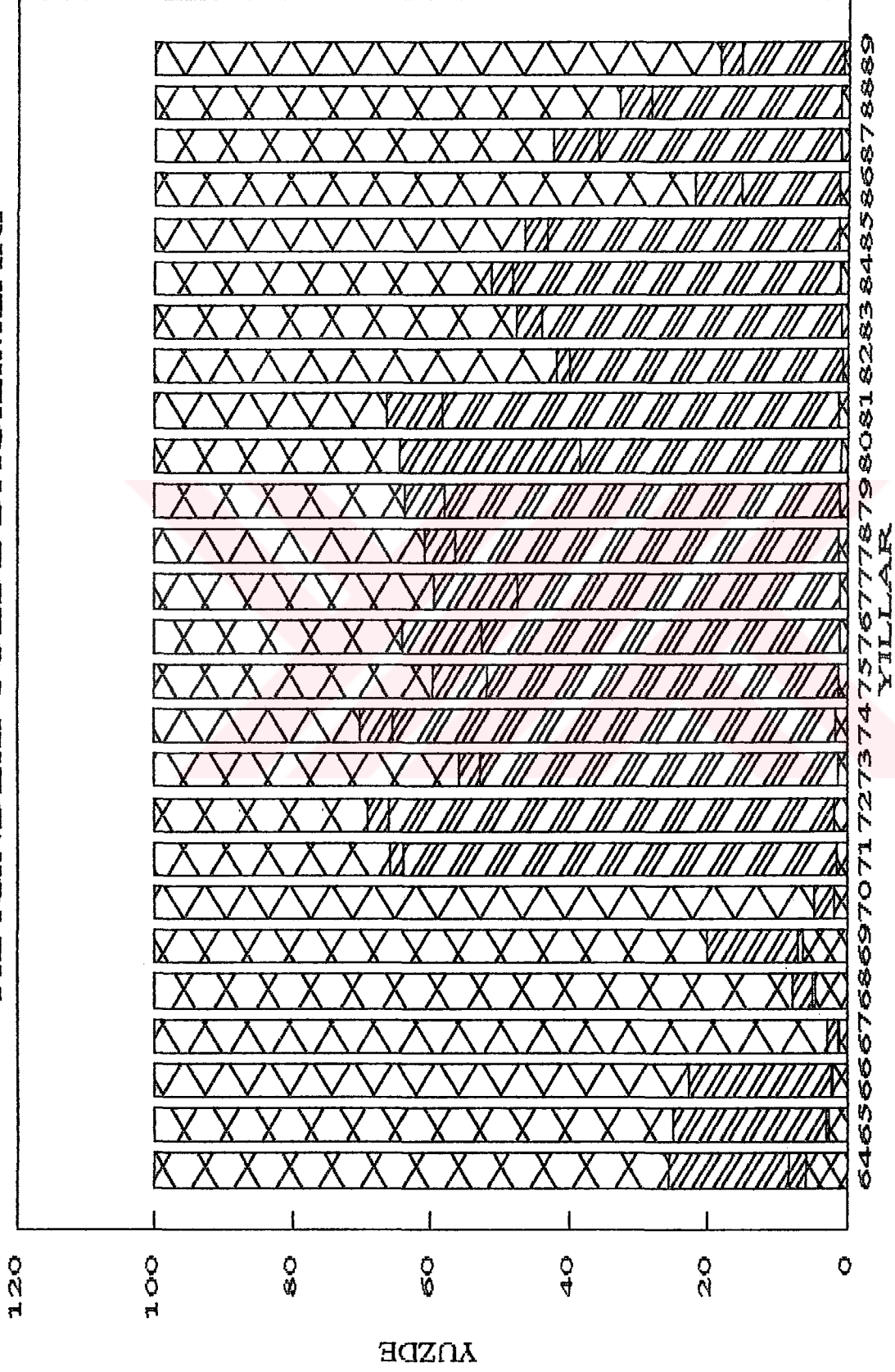
OLUMLU İSTİRA VADE FESİH İPTAL
KAYNAK: SİGORTA MURAKABE KURULU

SIGORTA KAPITALI ARTIS NEDENLERI
YIL ICINDEKI YUZDE DAGILIMLARI

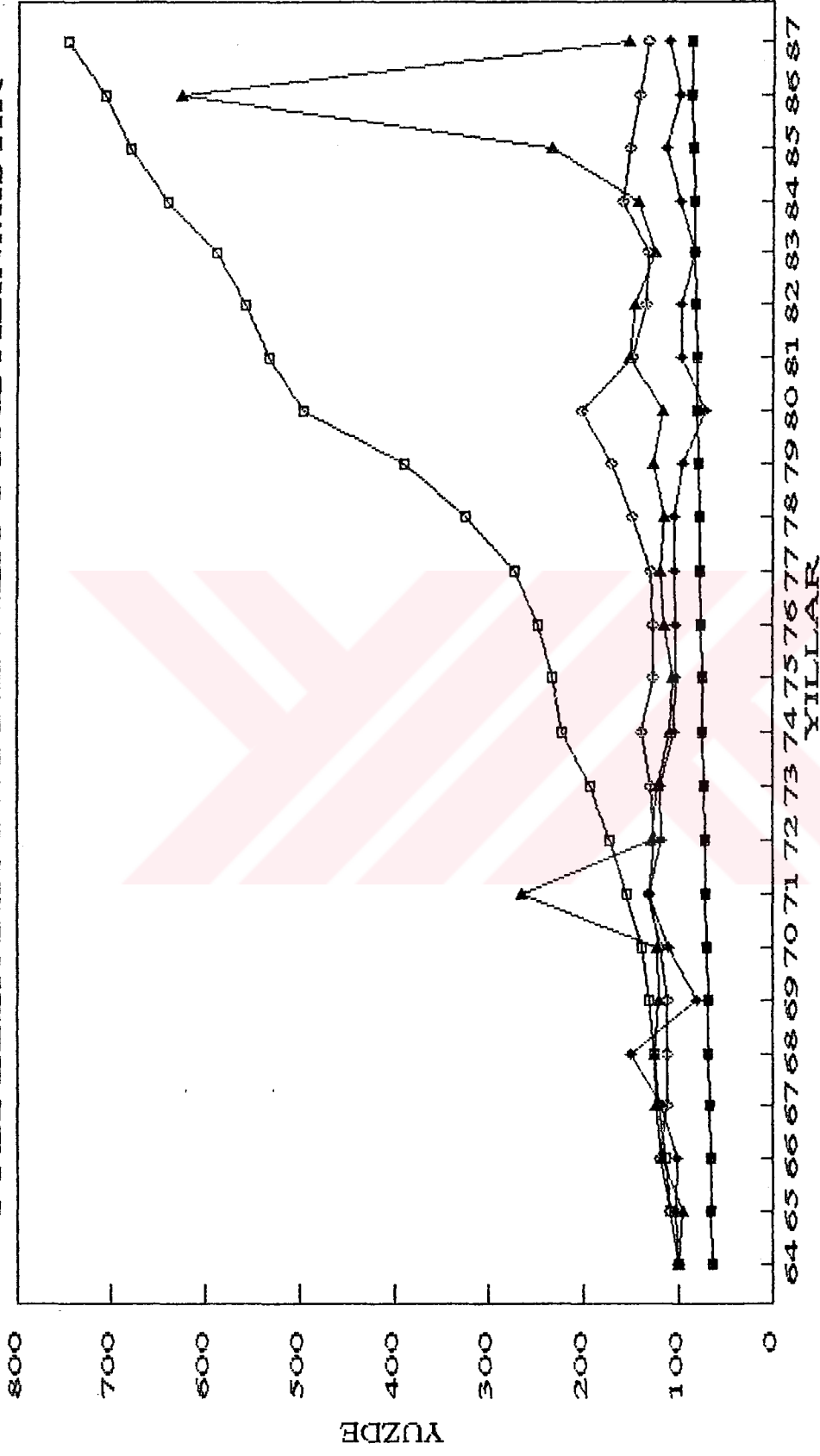

KAYNAK:SIGORTA MURAKABBE KURULU RAPORLARI
YIL ICI PROTFY ARTIS NEDENLERININ DAGILIMI

GRUP - SİGORTALI ADETLERİ AZALISIARI
YIL ICINDEKI YUZDE DAGILIMLARI

YUZDELER BIR ONCEKI YILA GORE ALINMISTIR
 CESITLI YUZDE ARTISLAR

- FERDI ADET
- ENFLASYON
- ▲— GRUP ADET
- ◆— GSMH - NOMINA
- ▶— TOPLAM KAPITA